
AASIN RUOKINTA JA HOITO

Opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Mustiala 9.4.2009

Piia Lukkaroinen

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Mustiala

Työn nimi Aasin ruokinta ja hoito

Tekijä Piia Lukkaroinen

Ohjaava opettaja Riitta Lehtinen

Hyväksytty _____._____.20____

Hyväksyjä

MUSTIALA
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Maatilatalous

Tekijä Piia Lukkaroinen **Vuosi** 2009

Työn nimi Aasin ruokinta ja hoito

TIIVISTELMÄ

Työn taustalla on tarve saada kaikkien aasien kanssa tekemisissä olevien avuksi suomenkielinen aasin hoito-opas. Aaseista on saatavilla kaiken kaikkiaan melko vähän tietoa ja suomeksi tietoa on saatavilla vain muutamista lähteistä. Työn toimeksiantajana toimii Suomen aasiyhdistys ry. Työssä on käytetty pääasiassa luotettavia kirjallisia lähteitä ja aasin omistajien haastatteluja. Haastatteluilla on pyritty keräämään ajantasaisia ja Suomen oloihin soveltuvaa tietoa aasin hoidosta ja ruokinnasta. Haastatteluilla on myös pyritty saamaan esiin sitä hiljaista tietoa, jota aaseja paljon hoitaneilla on.

Tärkeää aasin hoidossa ja ruokinnassa on muistaa aasin alkuperäinen elinympäristö puoliaavikko. Aasi on kehittynyt elämään karuissa ja kiuissa oloissa. Aasin hyvinvoinnin varmistamiseksi aasia tulisi hoitaa mahdollisimman samalla tavalla kuin miten se luonnossa eläisi. Kesyaasi on melko alkukantainen eläin. Aasi tarvitsee pieniä annoksia kuitupitoista rehua monta kertaa päivässä, puhdasta vettä ja kivennäisiä. Lisäksi aasi tarvitsee päivittäin liikuntaa, kuukausittain kavioiden hoitoa, noin neljä kertaa vuodessa madotuksen ja kahden vuoden välein jäykkäkouristusrokotuksen. Aaseja hoidetaan usein kuten hevosia. Aasissa ja hevosessa on kuitenkin merkittäviä eroja ruokinnassa ja käyttäytymisessä. Aasin hoidossa ja käsittelyssä on tärkeää tuntee aasien käyttäytymistä, jotta osaa toimia oikein. Aasi ei ole tyhmä eläin ja oikein käsiteltäessä se on mukava harrastuseläin ja lemmikki. Aasien kanssa voi harrastaa monenlaisia asioita mm. ratsastaa, ajaa käryillä, vaeltaa ja hypätä esteitä.

Avainsanat aasi, ruokinta, hoito, villiaasi, käyttäytyminen

Sivut 106 s. + liitteet 8 s.

MUSTIALA

Degree Programme in Agricultural and Rural Industries
Agricultural option

Author

Piia Lukkaroinen

Year 2009

Subject of Bachelor's thesis Donkey feeding and care

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to get a guide in Finnish for everybody who has something to do with donkeys. There is little information about donkeys in English and even less in Finnish. The assignment for this thesis came from The Finnish Donkey Association. The thesis is intended to be available for everybody who is interested in donkeys. This thesis is composed from information from written sources and from information collected by interviewing Finnish donkey owners. The intention of the interviews was to gather up to date information about the feeding and taking care of donkeys particularly in Finland because the owners have by experience a lot of unwritten knowledge about donkeys.

The most important thing to keep in mind when taking care of and feeding donkeys is the origin of the species, the semi deserts of Africa. Donkeys are adapted to living in arid conditions. For the donkey to thrive it should be taken care of similarly, as it would live in the semi desert. The domestic donkey is a quite primitive animal and still close to the wild ass. The donkey needs to be fed small amounts of high fibre fodder many times a day, it needs to have access to fresh water and minerals at all times. The donkey needs to exercise daily, its hooves need to be taken care of once in a month. Plus the donkey needs to be dewormed two to four times a year and vaccinated against tetanus once every two years. Donkeys are often taken care of as if they were horses. There are however some major differences in behaviour and in feeding between the two species. In taking care of donkeys it is important to know donkey behaviour, to be able to treat the donkey in the right way. Donkeys are intelligent creatures and when taken care of properly they are pleasant companions and pets. There are many things to do with donkeys, they can be ridden and driven and be taken to trekking. Donkeys can also jump obstacles.

Keywords donkey/ass, feeding, care taking, wild ass,

Pages 106 p. + appendices 8 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	HAASTATTELUT	2
3	YLEISTIETOA	2
3.1	Villiaasit	3
3.1.1	Villiaasien historia	4
3.1.2	Villiaasien ja seeprojen nykytilanne	5
3.1.3	Villiaasien käyttäytyminen	6
3.2	Kesyaasi	7
3.2.1	Värit	8
3.2.2	Rakenne	9
3.2.3	Koko	11
3.2.4	Kuntoluokka	12
3.2.5	Luonne	14
3.2.6	Liikunta	14
3.2.7	Ranskalaiset aasirodut	15
3.2.8	Espanjalaiset aasirodut	18
3.2.9	Italialaiset aasirodut	20
3.2.10	Amerikkalaiset aasirodut	21
3.3	Muuli ja muuliaasi	22
4	AASIN HISTORIA IHMISEN KANSSA	25
4.1.1	Aasin tulo Eurooppaan	25
4.1.2	Aasit Britanniassa	26
5	AASIN PITOJA KOSKEVAT LAIT JA MÄÄRÄYKSET	27
5.1	Eläinsuojelulaki	27
5.2	Eläinsuojeluasetus	28
5.3	Eläinten kuljettaminen	30
5.4	Laki eläinten lääkitsemisestä	30
5.5	Hevoseläinten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset	31
6	AASIN HANKINTA	31
6.1	Aasi vai hevonen	32
6.2	Ennen aasin hankintaa	33
6.3	Aasin valinta	34
6.3.1	Luonne	36
6.3.2	Ikä	36
6.3.3	Sukupuoli	37
6.3.4	Koko	38
7	RUOKINTA	38
7.1	Ruoansulatus	39
7.1.1	Ruoansulatuksen fysiologia	39
7.2	Ravintoaineet	42

7.2.1	Hiilihydraatit	43
7.2.2	Proteiinit eli valkuaisaineet	43
7.2.3	Rasvat.....	44
7.2.4	Kivennäisaineet ja hivenaineet.....	44
7.2.5	Vitamiinit	44
7.2.6	Vesi.....	45
7.3	Rehut.....	45
7.3.1	Rehujen valintaan ja käyttöarvoon vaikuttavia seikkoja.....	45
7.3.2	Karkearehut	46
7.3.3	Väkirehut.....	53
7.3.4	Kivennäiset ja vitamiinit	56
7.4	Rehujen säilytys.....	57
7.5	Käytännön ruokinta.....	58
1.1.1	Ruokintarytmi.....	60
1.1.2	Ruokintalaitteet.....	60
1.1.3	Ruokinnan muutokset	61
1.1.4	Makupalat.....	62
1.1.5	Milloin tarvitaan lisäruokintaa	62
1.1.6	Milloin ruokintaa tulee rajoittaa	65
1.1.7	Laidunkausi	66
1.1.8	Vesi.....	68
8	HOITO JA KÄSITTELY	69
8.1	Päivittäinen hoito	70
8.1.1	Harjaus	70
8.1.2	Kavioiden puhdistus	72
8.1.3	Esimerkkejä aasin päivittäisestä hoitorutiinista ja ruokinnasta.....	74
8.2	Perustarvikkeet.....	75
8.2.1	Harjat, kaviokoukku ja säilytysastia	75
8.3	Hampaiden hoito.....	76
8.3.1	Hampaiden kehitys	77
8.3.2	Hammasongelmat	77
8.3.3	Raspaus	78
8.4	Kavioiden hoito.....	78
8.4.1	Kavion rakenne.....	79
8.4.2	Kavion asento	81
8.4.3	Kengittäjä	82
8.4.4	Aasin käsittely vuoltaessa ja totuttelu käsittelyyn.....	85
8.5	Muita hoitotoimenpiteitä	87
8.5.1	Pesu.....	87
8.5.2	Jalkojen pesu	88
8.6	Vanhan aasin hoito.....	88
9	ELINYMPÄRISTÖ	91
9.1	Talli	91
9.1.1	Karsinoiden mitoitukset	93
9.1.2	Talli-ilma.....	95
9.1.3	Kuivitus.....	96
9.2	Aitaukset.....	97
10	YHTEENVETO.....	99

11 KIITOKSET HAASTATELLUILLE 103

LÄHTEET 104

LIITE 1 HAASTATTELUKYSYMYKSET AASIN OMISTAJILLE

LIITE 2 HAASTATTELUKYSYMYKSET KENGITTÄJÄLLE

LIITE 3 HAASTATTELUKYSYMYKSET ELÄINLÄÄKÄREILLE

1 JOHDANTO

Aasi ja muuli ovat historian käytetyimpiä ja hyväksi käytetyimpiä eläimiä. Aasi on ollut tuhansia vuosia ihmisen rinnalla, mutta sen tutkimiseen ei juuri ole käytetty energiaa. Hevosia sen sijaan on tutkittu hyvin paljon, koska hevosen omistaja on kautta historian ollut varakas. (Svendsen 1997, 7.) Hevosen kehityshistoria tunnetaan nisäkkäistä parhaiten (Poutanen 1991). Aasi on aina ollut ja on edelleenkin köyhän kansan kulkuneuvo, kuormajuhta ja maatalouskone (Suominen 1987). Aasin omistajat kehitysmaissa ovat köyhiä. Monilla ei ole varaa lääkkeisiin edes itselleen, saati aasille.

Aasi on vielä tänäkin päivänä usein väärin ymmärretty eläin, jopa eläinlääkärien taholta. Köyhissä kolmannen maailman maissa eläinlääkäri kutsutaan paikalle vain harvoin. Vauraammassa maissa eläinlääkäri kutsutaan, jos aasilla on jokin hätänä. Ongelmana on, että eläinlääkärit tapaavat hoitaa aaseja kuin pieniä hevosia. (Svendsen 1997, 7.) Kehittyneemmissä maissa eläinlääkärien lisäksi aasien omistajat hoitavat tietämättömyytään aaseja huonosti. Aasin hoidossa ja ruokinnassa pitää ensisijaisesti muistaa, mistä aasi on kotoisin ja millaisiin oloihin se on kehittynyt. Aasi ei ole erikoinen hevonen, vaan ihan oma ainutlaatuinen ja kiehtova lajinsa. Aasi on kotoisin kuivalta puoliaavikolta ja kotiseutu on vaikuttanut kaikkeen aasisa, kavioiden rakenteesta ruoansulatukseen asti.

Aaseista ja niiden hoidosta ja ruokinnasta on tarjolla todella vähän tietoa. Vielä vähemmän tietoa on saatavilla suomeksi. Tämän työn tarkoituksena on lisätä ihmisten tietämystä aaseista ja aasien hyvästä hoidosta ja ruokinnasta. Työn yhtenä tavoitteena on saada aasien kanssa tekemisissä olevat ihmiset ymmärtämään aasin erityislaatuisuus ja johdattaa heitä hoitamaan aasia aasille parhaalla mahdollisella tavalla.

2 HAASTATTELUT

Työtä varten olen kerännyt tietoa aasien hoidosta Suomessa haastattelemalla suomalaisia aasinomistajia. Haastattelut tein loppuvuodesta 2008. Haastattelujen tarkoituksena oli saada tietoa siitä, miten aaseja hoidetaan ja ruokitaan Suomessa. Koska lähes kaikki käytettävissä olevat lähteet ovat englanniksi ja kertovat aasien hoidosta ja ruokinnasta Britanniassa ja Yhdysvalloissa, oli tarpeen kerätä tietoa myös Suomesta. Lisäksi suurin osa lähteistä on viime vuosikymmeniltä, eli tieto on oikeaa, mutta saattaa osin olla vanhentunutta. Suurimmaksi osaksi asiat ovat sovellettavissa ulkomailta Suomeen. Haastatteluilla halusin kuitenkin saada ajankohtaista Suomen oloista lähtöisin olevaa tietoa ja saada kirjoihin ja kansiin aasin omistajien kokemuksen myötä muotoutuneita hyviä käytäntöjä ja toimintatapoja.

Syksyn 2008 aikana haastattelin neljää aasin omistajaa, kahta eläinlääkärää ja yhtä kengittäjää. Aasin omistajat olivat kaikki Suomen aasiyhdistyksen jäseniä. Kengittäjäksi valittiin sellainen kengittäjä, joka on vuollut aasien kavioita suhteellisen paljon. Eläinlääkärit olivat Korkeasaaren villieläimiin erikoistunut eläinlääkäri ja hevosiin erikoistunut, myös jonkin verran aaseja hoitanut, eläinlääkäri. Haastattelukysymykset ovat liitteessä 1 ovat aasinomistajille esitetyt kysymykset. Liitteessä 2 ovat kengittäjälle esitetyt kysymykset ja liitteessä 3 eläinlääkäreille esitetyt kysymykset. Jos jotakin kiinnostavaa ilmeni, haastatteluissa tehtiin tilanteen mukaan kysymyksiä myös listan ulkopuolelta.

Haastattelut onnistuivat todella hyvin ja sain niistä paljon materiaalia työhöni. Erityisesti juuri aasin käyttäytymisestä, käsittelystä ja ruokinnasta tuli paljon tietoa, jota ei kirjallisissa lähteissä ollut. Esimerkkipäiväruutiinit olen muodostanut kokonaan haastatteluista saaduista tiedoista. Kaiken kaikkiaan työ olisi jäänyt lähteiden osalta yksipuoliseksi ilman haastattelumateriaaleja, enkä olisi voinut suorittaa tiedon keruuta vastaavassa määrin esimerkiksi kyselyllä.

3 YLEISTIETOA

Aaseja ei historiassa ja kertomuksissa vilise, mutta joitakin aaseja on jäänyt historiaan. Don Quijote ratsasti hevosella ja hänen aseenkantajansa aasilla (Suominen 1987). Kuuluisin aasilla ratsastaja on kuitenkin varmasti Jeesus. Tarinoiden mukaan kiltti ja nöyrä aasi oli paikalla myös jouluyönä.

Aasit kuuluvat samaan equus-sukuun hevosten ja seeprojen kanssa (Poutanen 1991). Aasit, hevoset ja seeprat voivatkin risteytyä keskenään (Wälilmaa 1994). Aasi ja hevonen on kuitenkin helppo erottaa toisistaan. Aasilla on jouhia vain hännän päässä ja harja on useimmiten lyhyt. (Korkeasaari-lehti, 2000.) Korvat ovat äkkiseltään ehkä huomattavin ero hevoseen, aasin korvat ovat melko lailla pidemmät kuin hevosen.

Aaseja on historiassa pääasiassa käytetty maataloudessa veto- ja kuorma-juhtina. Aaseja on käytetty erikoisempiinkin tehtäviin, esimerkiksi maidon- ja lihantuotantoon. Aasin maitoa on Euroopassa käytetty äidinmaidon korvikkeena ja aikoinaan Kuningatar Kleopatra kylpi aasin maidossa pitääkseen ihonsa kauniina. Afrikassa on vieläkin heimoja, joille aasi on ensisijaisesti maidontuottaja. Myös aasin lihaa on syöty, mm. unkarilaisen salamin ainesosana. (Suominen 1987.)

Aasi on aina edustanut ihmisistä köyhimpiä, kun taas hevonen on ollut rikkaiden kulkuneuvo. Tälläkin hetkellä aaseja on eniten köyhissä maanosissa Aasiassa ja Afrikassa. Aaseja on kuitenkin kaiken kaikkiaan maailmassa huomattavasti vähemmän kuin hevosia. (Suominen 1987.)

Suomessa on noin 250 aasia. Aasien lukumäärästä ei ole varmaa tietoa, sillä aiemmin aaseja ei ole tarvinnut rekisteröidä. Lukumäärä perustuu Aasinus-sivuilla olevaan aasilistaan ja siitä muodostettuun sivistyneeseen arvaukseen. Suomen aasit ovat pääasiassa talleilla, kotieläinpihoilla ja yksityisten ihmisten lemmikkeinä. Aasin kasvattajia Suomessa on muutamia. (Määttänen 2008.)

3.1 Villiaasit

Aasin alkuperäinen koti on Afrikan ja Aasian puoliaavikoilla (Svendsen 1997). Näillä kuivilla ja kuumilla alueilla oli kylmät yöt, muttei talvea. Tämän vuoksi aasi ei luonnonvaraisena menesty viileässä ja kosteassa. Aasilla on vaikeuksia jo Keski-Euroopassa. Vaikka aasi on ollut ihmisen kanssa jo vuosituhansia, lajin kylmänkestävyys ei ole juurikaan parantunut. Hevonen sen sijaan on kotoisin itäisiltä aroilta, joilla on viimeisiä ja purevan kylmiä talvia. (Suominen 1987.) Juuri tämän vuoksi hevonen ehkä onkin valikoitunut eurooppalaisten kulkuvälineeksi.

Villiaaseja hieman lajista riippuen kutsutaan välillä puoliaaseiksi tai aroaaseiksi. Puoliaasi-nimitystä käytetään Aasian villiaaseista. Nimitys johtuu Aasian villiaasien osittain hevosmaisesta ulkomuodosta (Poutanen 1991). Tässä opinnäytetyössä käytetään nimityksiä villiaasi ja kesyaasi erottamaan luonnonvaraiset ja ihmisen kanssa elävät aasit toisistaan. Villiaasi-nimitystä käytän yleisesti kaikista villoista aaseista.

Aikoinaan villihevoset ja -aasit olivat jaloa riistaa ja ne metsästettiinkin Afrikasta ja Euroopasta melko aikaisin sukupuuttoon. Tästä kertovat Saharan kalliopiirroksiset ja Euroopan kalliomaalaukset. Koillis-Afrikassa villiaasin liha oli suurta herkkua. (Suominen 1987.) Villejä aaseja tavattiin aikoinaan Euroopasta halki Aasian ja Afrikan pohjoisosissa. Nykyisin villiaaseja on jäljellä vain siellä täällä. (Poutanen 1991.)

Villiaasi tarvitsee juomavettä vain joka toinen päivä, tai jopa harvemmin. Aasi käyttää tehokkaasti hyväkseen kuivista lehdistä ja oksista saamaansa nestettä. Auringon paahteessa aasin kehosta haihtuu vettä, kuten muiltakin nisäkkäiltä. Aasi voi menettää jopa neljänneksen painostaan ja pystyä vielä etsimään juomavettä. Juomapaikalle päästyään aasi juo kerralla monen päivän tarpeen ja paisuu aivan silmissä. Muiden eläinten elimistö ei kestä

näin suuria muutoksia. Eläimen kuivussa veri sakenisi niin paljon, että se olisi liian paksua virtaamaan suonissa. Vastaavasti yhtäkkinen suuri vesimäärä tuhoaisi punasolut. (Suominen 1987.)

3.1.1 Villiaasien historia

Jääkauden aikana nykyinen Saharan aavikko kasvoi ruohoa ja pensaita. Pohjois-Afrikassa eli tuolloin monia erilaisia aasilajeja. Jäätiköiden sulassa Sahara alkoi kuivua. Luultavasti juuri tässä vaiheessa aasit kehittivät selviämään hyvin vähällä vedellä ja karuissa olosuhteissa. Saharan kuivumisen edelleen jatkuessa aasien oli siirryttävä ympäröiville puoliaavikoille. Ihmiset, joille aasi oli tärkeimpiä riistaeläimiä, seurasivat perässä. Villit aasit kuolivatkin sukupuuttoon Saharan länsipuolelta noin 1500 vuotta sitten. Afrikan koillisosien aasit kestivät metsätystä kauemmin, mutta alueella elävät villiaasit ovat kuitenkin suurelta osin villiintyneiden kesyaasien jälkeläisiä. (Suominen 1987.)

3.1.1.1 Afrikan villiaasit

Afrikassa eli kolme Afrikan villiaasin alalajia: algerianvilliaasi, nubianvilliaasi ja somalianvilliaasi (Poutanen 1991; Svendsen 1997). Algerianvilliaaseja eli Atlasvuoristossa vielä Rooman vallan aikoihin. Laji kuoli sukupuuttoon noin 300 jKr. (Poutanen 1991.) Nubianvilliaasi, joka oli noin 120 cm korkea, eli Afrikan pohjoisosassa Välimeren rannikon ja Saharan autiomaan välissä. Somalianvilliaasi oli nubialaista hieman suurempi, noin 140 cm korkea. Sen levinneisyys rajoittui Pohjois-Afrikan itäosiin ja etelässä Punaisen meren rannoille. Afrikan villiaasien levinneisyysalueet olivat hyvin kuumia ja kuivia. Näillä alueilla talvi ja kesä olivat hyvin samankaltaisia. (Svendsen 1997, 10.)

Nubialaista villiaasia pidetään kesyaasin kantamuotona. Kesyaasit ovatkin monella tavalla hyvin samannäköisiä kuin nubianvilliaasi. Nubianvilliaasi oli pääosin harmaa. (Suominen 1987.) Kesäisin väri taittui hieman punaiseen ja ruskeaan ja talvella väri oli selvästi harmaa (Suominen 1987; Svendsen 1997, 10). Nubialaisen vatsa, raajojen sisäpuolet ja turpa olivat valkoiset (Suominen 1987). Nubianvilliaasilla oli selässään ohut tai lyhyt risti, mutta ei seepraraitoja jaloissaan (Svendsen 1997, 10).

Somalianvilliaasi oli myös väriltään harmaa. Kesäisin aasin väri taittui hieman kellertävään. Somalianvilliaasilla oli jaloissaan selvät raidat muistuttamassa lähisukulaisuudesta seepran kanssa, mutta ei ristiä selässä. (Svendsen 1997, 10.) Myös joillakin kesyaaseilla on selvät juovat jaloissaan, mikä viittaisi siihen, että somalialaisellakin on ollut osuutensa kesyaasin kehityksessä. Tosin juovat ovat tyypillisiä kaikille hevoseläimille. (Suominen 1987.)

3.1.1.2 Aasian villiaasit

Aasian villiaasit ovat peräisin paljon laajemmalta alueelta, joka ulottui punaiselta mereltä Intiaan ja Tiibetiin saakka. Aasian villiaasien täytyikin sopeutua hyvin erilaisiin ilmasto- ja maasto-olosuhteisiin. Aasian villiaaseja ei ole vain yhtä selvää tyyppiä. Niistä millään ei kuitenkaan ollut aasinristiä selässään. Idempänä villiaasit olivat kookkaampia kuin Länsi-Aasiassa. (Svendsen 1997, 10.)

Syyriavilliaasi oli aasialaisista pienin, sen säkä oli alle 100 cm. Vaalea ja nopeajalkainen onageri eli Syyriasta itään päin. Se oli noin 120 cm korkea. Vieläkin idempänä eli tummemman värinen kulaani, joka oli jo noin 130 cm korkea. Kulaanilla oli selvä tumma siima selässään ja paksu talvikarva. Suurin ja painavin oli itäisin Aasian villiaasi, kiangi, noin 140 cm korkeana. Kiangit elivät Tiibetin tasangoilla Himalajan pohjoispuolella, jossa kiangan oli sopeuduttava äärimmäisiin olosuhteisiin. Kiangilla oli joitain hevosmaisempia ominaisuuksia kuin kesyaasilla. Sen korvat olivat lyhyemmät ja kaviot pyöreämmät. (Svendsen 1997, 11–12.)

3.1.2 Villiaasien ja seeprojen nykytilanne

Villiaaseja on enää hyvin vähän ja eri alalajit eivät enää tapaa luonnossa toisiaan. Aasian villiaaseista kulaania tavataan enää Mongoliassa, minkä vuoksi sitä kutsutaankin usein mongolianvilliaasiksi. Välillä kaikkia Aasian villiaaseja kutsutaan kulaaneiksi. Onageria, jota välillä kutsutaan myös persianvilliaasiksi, tavataan Turkmeniassa ja Iranin eteläosissa. Kiangija elää vielä Tiibetin ylängöillä. Syyriavilliaasi lienee kuollut sukupuuttoon 1920-luvulla. (Poutanen 1991.)

Pohjois-Afrikan aasilajeista jäljellä on kaksi alalajia, nubianvilliaasi ja somalianvilliaasi. Uhanalaisia nubianvilliaaseja elää luonnonvaraisina enää Sudanissa ja Tsadissa. Tosin joissakin lähteissä todellisten nubianvilliaasien kerrotaan kuolleen sukupuuttoon ja tällä hetkellä elävien nubianvilliaasien olevan nubianvilliaasien ja kesyaasien risteytyksiä. (Weaver 2008, 15.) Somalianvilliaaseja löytyi vielä 1990-luvulla Somalian ja Etiopian rajamailta noin 2000 yksilöä (Poutanen 1991).

Aasian lähisukulaisia seeproja elää luonnonvaraisina vain Afrikassa. Seepurat on usein jaettu ”hevosseeppoihin” ja ”aasiseeproihiin”. Tämä johtunee siitä, että isokorvaiset seepurat huutavat kuin aasi ja pienempikorvaiset hirtuvat kuin hevonen. Aasiseeproista grevynseeppoja elää Etiopiassa ja Keniassa. Aiemmin grevynseeppoja eli myös Somaliassa, mutta sieltä laji on metsästetty sukupuuttoon. Grevynseeppa on kapearaitainen ja seeppoihin suurikokoisin. Toinen aasiseeprojen haara elää eteläisessä Afrikassa. Tämän vuorisepän molemmat alalajit ovat uhanalaisia. Hevosseeppojen perustyyppi kvagga on metsästetty sukupuuttoon jo 1870-luvulla. Tämä eteläisen Afrikan seeppolaji oli raidallinen vain etuosastaan. Kvaggan alalajeja tavataan vielä Itä-Afrikan aroilla ja savanneilla, mutta ne ovat kokonaan raidallisia. Seepurat voivat risteytyä keskenään ja muiden hevossukuisten kanssa, mutta luonnossa ne eivät juuri joudu tekemisiin muiden hevoseläinten kanssa. (Poutanen 1991.)

3.1.3 Villiaasien käyttäytyminen

Yhteisestä taustasta ja samankaltaisista elinolosuhteista johtuen aasien, hevosten ja seeprojen käyttäytyminen on melko samankaltaista. Aasit ja hevoset ovat luonnossa saaliseläimiä. Tästä johtuen ne ovat luonnossa hyvin arkoja. Luonnossa tammät elävät useimmiten varsoineen laumoissa. Nämä laumat ovat aikuisen oriin reviirillä. (Korkeasaari-lehti, 2000.) Johdava ori karkottaa laumasta nuoret oriit, jotka sittemmin muodostavat omia laumojaan (Svendsen 1991,125). Tammät pysyvät synnyinlaumassaan ellei vieras ori varasta niitä. Tammät saavat yhden varsan kerrallaan kerran vuodessa tai kerran kahdessa vuodessa. Varsat syntyvät keväällä, jolloin ravintoa on runsaasti tarjolla. (Korkeasaari-lehti 2000; Rudbäck 2008.)

3.1.3.1 Sosiaaliset rakenteet

Villiaasiryhmien sosiaalinen rakenne on hyvin joustava, mikä on mahdollistanut niiden menestymisen luonnossa. Tutkimusten mukaan ne muodostavat monenlaisia sosiaalisia ryhmiä. Toisessa ääripäässä ovat suuret haaremit ja toisessa pienet perheryhmät. Villiaasien sosiaalisen rakenteen täsmällinen määräytyminen tietyllä alueella riippuu monista tekijöistä, pääsääntöisesti kuitenkin ruoan ja veden saatavuudesta. Kuivilla ja karuilla alueilla vallitsevana on löyhempi sosiaalinen rakenne. Silloin alueen aasipopulaatio elää pienissä väliaikaisissa ryhmissä, jotka saattavat muodostua yksinomaan oriista tai tammoista, tai ryhmässä voi olla molempia.(Svendsen 1997, 125–126.)

Kuivilla alueilla Australiassa aasien on raportoitu muodostavan suuria, jopa muutaman sadan yksilön laumojia. Useimmiten laumat koostuvat kymmenistä eläimistä. Näissä ryhmissä orit eivät hallitse alueita, vaan kaikki orit tappelevat tammoista kiima-aikana. (Svendsen 1997, 126.)

3.1.3.1.1 Haaremirakenne

Haaremi koostuu lisääntyvistä tammoista, niiden nuorista jälkeläisistä ja sitä johtaa hallitseva ori. Lauma pysyy yhdessä ja asuu puolustetulla alueella, josta muukalaiset ajetaan pois. Haaremin sisäiset suhteet pysyvät yleensä lähes muuttumattomina. Muutoksia tapahtuu vain silloin, kun hallitseva ori ajaa nuoruusikään tulleet oripojat pois lauman alueelta tai uusi ori ottaa vanhan orin paikan ryhmän johtajana. Tällainen sosiaalinen rakenne on monilla villoilla hevoseläimillä, mm. tasanko- ja vuoriseproilla, hevosilla ja Aasian villiaaseilla. (Svendsen 1997, 125.)

3.1.3.1.2 Pienryhmärakenne

Löyhemmässä sosiaalisessa mallissa villiaasit muodostavat pieniä ryhmiä, jotka harvoin kestävät muutamaa päivää pidempään. Ryhmien välillä ei ole vihamielisyyttä ja jäsenyys on hyvin vaihtuvaa. Ryhmiä muodostuu ja hajaantuu useimmiten silloin, kun alueen aasit kerääntyvät yhteen, yleensä juomapaikalle. Ryhmien koko vaihtelee, mutta usein se on kolme aasia.

Tällaisissa ryhmissä ainoa pysyvä suhde on tammän ja varsan välillä. Tamman ja varsa pysyvät yhdessä ainakin vuoden. Orivarsat tapaavat lähteä pois ryhmästä, kun seuraava varsa syntyy, mutta tammavarsat saattavat pysyä emän rinnalla kunnes itse varsovat. (Svendsen 1997, 126.)

Tammat liikkuvat hyvin harvoin yksin, yleensä aikuiset tammat ovat varsansa kanssa. Mahot tammat lyöttäytyvät kimppaan toisen aikuisen tammän ja tämän varsan kanssa. Vuotiaat tammavarsat liittyvät ryhmiin, samoin kuin nuoret oriit, mutta oriit tapaavat iän myötä erakoitua. (Svendsen 1997, 126.)

Jokaisella aikuisella aasilla on tietty alue, elinpiiri, jolla se normaalisti asuu. Alueiden koot voivat vaihdella paljon ja limittyä toisten aasien elinpiirien kanssa. Tällainen sosiaalinen järjestelmä on tyypillinen Afrikan villiaaseille ja grevynseepralle. Tässäkin rakenteessa on aluetta ja alueen lisääntymistä hallitseva ori, mutta orilla ei ole haaremia, eikä se aja toisia uroksia pois alueeltaan. Parittelu tapahtuu hallittujen alueiden ulkopuolella ja kaikki oriit voivat tavoitella tammoja. Yleensä parittelemaan pääsee kuitenkin ori, jolla on oma alue. Tämä saattaa johtua siitä, että tammat valitsevat mieluummin hallitsijaoriita parittelukumppaneikseen, koska välttävät näin raskaan takaa-ajon ja riskin joutua erilleen varsastaan. Tai hallitsevat oriit voivat olla houkuttelevampia parittelukumppaneita tammoille, koska hallitsemalla aluetta ne selvästi osoittavat olevansa muita oriita vahvempia. (Svendsen 1997, 125–126.)

Löyhässä sosiaalisessa rakenteessa elävillä aaseillakin on olemassa jonkinlaista yhteenkuuluvuutta, sillä vaaran uhatessa ne pakenevat yhdessä. Pakeneminen ei tosin tapahdu minkäänlaisessa järjestyksessä ja johtajan johtamana, kuten villeillä hevosilla tapahtuisi. (Svendsen 1997, 126.)

3.2 Kesyaasi

Kesyaasit ovat kooltaan noin 75 cm ja 160 cm väliltä (Färestam, Åsberg, C, Åsberg, M., Persson, Bédinger, Thröngren, n.d., 5-16; Svendsen 1997, 147). Useimmiten aasit ovat kuitenkin vähän yli metrin korkuisia. Väritään aasit ovat useimmiten harmaita, mutta monia muitakin värejä löytyy. Kuvassa 1 näkyy kaksi perinteisen harmaata aasia. Kesyaasi on melko alkukantainen eläin, jonka ominaisuuksia määrittää eniten sen alkuperäinen kotiseutu. Aasi on mainio lemmikki, jonka kanssa voi harrastaa monenlaista. Rakenteeltaan ja käyttäytymiseltään aasi poikkeaa merkittävästi hevosesta, esimerkiksi aasin kaviot ovat paljon pienemmät, pystyimmät ja soikeammat kuin hevosella. Vastasyntyneen aasin kaviot ovat vain ihmisen peukalon pään kokoiset. (Wälimaa 1994.)

KUVA 1 *Aasit Ville ja Åke (Määttänen 2008)*

Aaseja on suhteessa hevosiin jalostettu vähän ja kesyaasi on vielä melko lähellä villiaasia. Aaseista löytyy kuitenkin erilaisia rotuja, joita on Euroopassa jalostettu ainakin Ranskassa, Espanjassa ja Italiassa. Myös Yhdysvalloista löytyy joitakin aasirotuja. Amerikkalaiset rodut on pääasiassa jalostettu maahan tuoduista eurooppalaisista aaseista. Eurooppalaiset aasirodut on aikanaan jalostettu maatalouden ja muulintuotannon tarpeisiin. Maatalouden ja yhteiskunnan koneellistuessa aaseja ei enää tarvittu maataloustöihin, eikä muulien tuotantoon. Lähes kaikki aasirodut muuttuivat nopeasti uhanalaisiksi. Rotujen säilyttämiseen on herätty pääasiassa vasta 1990-luvulla. (Svendsen 1997, 139–165; Weaver 2008 35–43.)

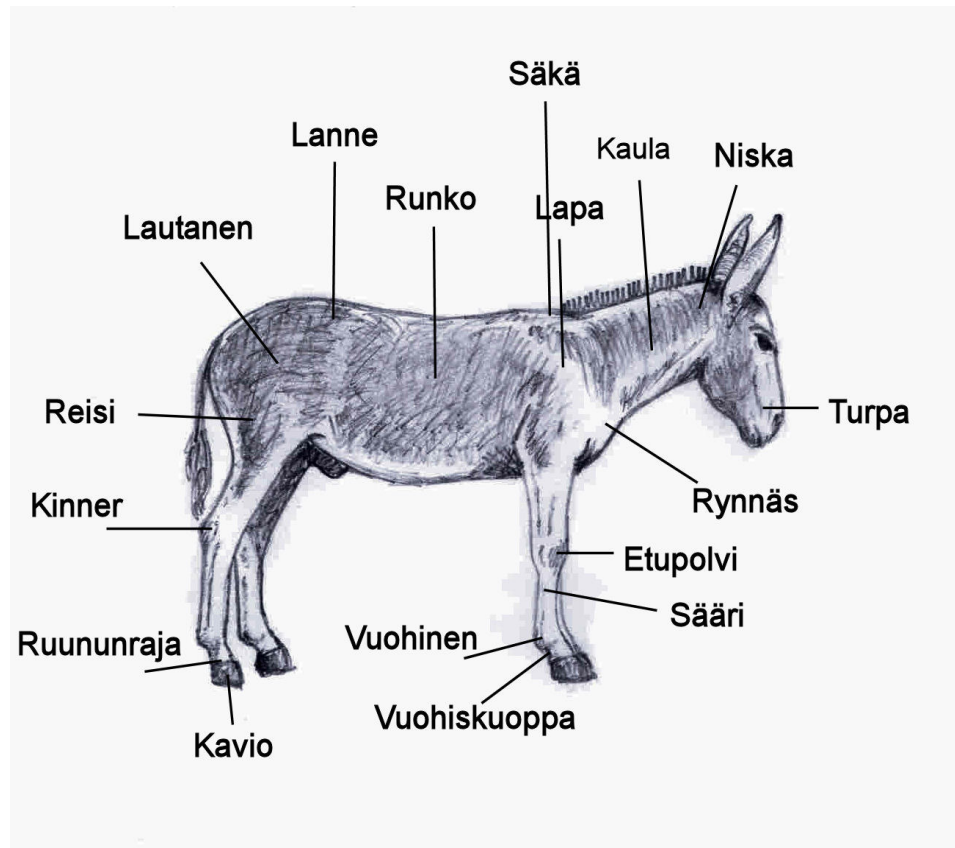
3.2.1 Värit

Aaseja löytyy, jos ei nyt kaikissa sateenkaaren väreissä, niin monissa kuitenkin. Aasi voi olla yksivärinen, vatsan alta vaaleampi, kirjava tai lähes mitä tahansa. Aasien viralliset värit Suomessa Hippoksen rekisterissä ovat: harmaa, musta, mustasavu, mustanruskea, suklaa, aasinruskea, ruunikko, russet, ruskea, aasinpunainen ja kellanvalkoinen. (Määttänen 2008.)

Useimmiten aasit ovat eri sävyisiä harmaita, suklaan värisiä aaseja on myös paljon. Jonkin verran on myös kirjavia, kuuraisia ja mustia. Harvemmin esiintyviä värejä ovat valkoinen ja ruskea. (Svendsen 1997, 9). Aasien värikyseen kuuluu usein aasinristi. Aasin selän keskellä kulkee tumma tai musta siima harjasta häntään. Aasinristi muodostuu sään kohdalla siiman poikki kulkevasta toisesta tummasta juovasta. Ylhäältä päin katsoen näistä juovista muodostuu ristikuvio. (Wälimaa 1991.) Risti näkyy parhaiten ruskeilla ja harmailla aaseilla, mustilla se on näkymättömissä ja puuttuu valkoisilta ja kirjavilta (Svendsen 1997, 9). Myös hevosilla voi joskus olla aasinristi. Aaseille tyypillisiä ovat myös seepraraidat jaloissa, eli aasilla on muutama tai useampia poikkijuovia jalkojen yläosassa. (Wälimaa 1994.)

3.2.2 Rakenne

Aasin rakenteeseen ei Suomessa ole tarkkoja suosituksia, mutta joitakin asioita kannattaa aasissa huomioida. Aasin omistajan ja aasia hankkivan on hyvä oppia tunnistamaan hyvät ja ei-niin-hyvät rakenteelliset ominaisuudet. Hyvä rakenne parantaa aasin liikkeitä ja ajan myötä myös aasin terveyttä. Hyvän rakenteen tarkoituksena on varmistaa, että aasit ovat vastaisuudessakin terveitä, vahvoja ja varmajalkaisia. Rakenneominaisuuksissa ja niiden jalostuksessa ei pyritä ääripäihin, vaan mahdollisimman so-pusuhtaiseen ja aasin terveyttä edistävään rakenteeseen. Kuvassa 2 on aasin rakennekuva ja samalla kuva hyvärakenteisesta aasista. (Weaver 2008, 43; Morris 1988, 19–22.)

KUVA 2 Aasin rakennekuva (Lukkaroinen 2009).

Aasin yleisen olemuksen tulisi olla viehättävä, terve, vahva, jäntevä, so-pusuhtainen, itsevarma ja läsnä oleva. Sukupuolileiman pitää näkyä, eli tammät näyttävät feminiinisemmiltä ja sirommiltä kuin oriit ja ruunat. Luuston tulisi olla vahvaa ja suhteessa aasin kokoon ja lihasmassaan. (Weaver 2008, 43; Morris 1988, 22.)

Pään tulisi olla suhteessa aasin kokoon, tasapainoinen ja aasin tulee kantaa päätä ylhäällä. Jos pää on suuri ja raskas, aasi roikottaa sitä helposti koko ajan alhaalla. Otsan tulee olla leveä ja silmien leveälle asettuneet. Silmien tulee olla suhteessa aasin kokoon, hyvin erottuvat, tummat, kirkaat ja

symmetriset. Lisäksi silmissä tulee tietysti olla lempeä katse. Turvassa tulee olla yhtenäiset huulet ja suuret avoimet sieraimet. Pään profiiliin tulee olla suora, paitsi poitouaasilla, jolla profiili on hieman kaareva. Korvien tulee olla pitkät, symmetriset, hyvin asettuneet ja niiden asennon tulisi olla pysty. Hampaiden tulee olla yhteensopivat, ilman huomattavaa ylä- tai alapurentaa, jotta aasi pystyy pureskelemaan rehunsa tehokkaasti. (Weaver 2008, 44–45; Morris 1988, 21; Färestam ym. n.d., 26.)

Kaulan tulee olla vahva, suora ylä- ja alareunasta, pitkä ja suhteessa aasin kokoon. Kaula ei saisi olla kovin lyhyt ja paksu, kovin pitkä ja laiha, eikä kovera. (Weaver 2008, 45; Morris 1988, 21; Färestam ym. n.d., 26.)

Rungon tulee olla sopusuhtainen, symmetrinen ja kaikkien osien tulee sopia yhteen. Rungon tulee olla syvä ja pyöreä. Kylkiluiden tulee olla ulospäin kaarevat ja joustavat, jotta rinnassa on tilaa keuhkoille ja sydämelle. Lapojen tulee olla pystyimmät kuin hevosen lapojen, mutta ei kuitenkaan suorat. Rinnan tulee olla syvä ja leveä, jotta siinä on tilaa sisäelimille. Leveä rinta estää etujalkoja olemasta liian lähellä toisiaan. (Weaver 2008, 46; Morris 1988, 21.)

Selän pitäisi olla hevoseen verrattuna lyhyt, vahva ja suora. Sään kohdalla voi olla pieni kaari. Selässä ei tulisi olla kuoppaa tai kaarretta. Selän linja voi kuitenkin olla hieman kaareva. Selkä ei saa olla pitkä ja heikko. Tammoilla selkä voi olla hieman pidempi kuin oriilla. Selän pituus varmistaa, että varsalla on tilaa kasvaa. Selkä ei saisi olla painunut notkoselkä. Lanteilla tulee olla hyvä lihaspeitto ja niiden tulee olla leveät. Lanteilta tulee lähteä suhteellisen leveä ja loiva takapuoli. (Weaver 2008, 46; Morris 1988, 21; Färestam ym. n.d., 26.)

Lautaset ovat luisummat ja terävämmät kuin hevosella Lantion luut ovat erilaisessa kulmassa kuin hevosilla, siksi aasin lautanen on korkeampi ja takapuoli kapeampi. Takapuolen tulee olla vahva ja loiva. Lanteilta tulee olla riittävästi etäisyyttä takapuoleen. Hännän tulisi olla korkealle asettunut. Tammoilla liian matalalle asettunut häntä voi aiheuttaa ongelmia varmosisessa. (Weaver 2008, 46; Morris 1988, 21.)

Jalkojen tulee olla tasaisesti asettuneet, tasapainoiset ja suorat joka kulumasta katsottuna. Jaloissa pitää olla vahvat luut. Etujalkojen välissä tulee olla runsaasti tilaa, jotta keuhkojen laajentumiselle on riittävästi tilaa. Takajalkojen välissä tulee olla riittävästi tilaa, jotta kintereet eivät osu toisiinsa. Takajalkojen tulee olla suorat, muttei liian lähellä toisiaan. Takajalat ovat usein liian lähellä toisiaan kapearunkoisilla ja suorakylkisillä aaseilla. Takajalkojen ei tulisi myöskään olla lankisääriset, eli kintereiltä ulospäin kaartuneet, eikä pihtikintuiset, eli kintereet eivät saa olla sisäänpäin kaartuneina. (Weaver 2008, 47.) Sivulta katsottuna takajalkojen tulee asettua suoraan aasin alle. Takajalkojen ei tule sivusta katsottuna asettua aasin mahan alle eikä kauas takapuolen taakse. Etujalkojen tulee olla edestä katsottuna suorat. Niiden ei tule olla hajavarpaiset, eli kavioiden kärjet eivät saa osoittaa ulospäin, eikä suppuvarpaiset, eli kavioiden kärjet eivät saa osoittaa sisäänpäin. Hajavapaisuus on yleistä kapearintaisilla aaseilla.

Etujalkojen tulee olla myös sivulta katsottuna suorat. Niiden ei tule asettua aasin mahan alle, eikä aasin rinnan etupuolelle. (Weaver 2008, 48.)

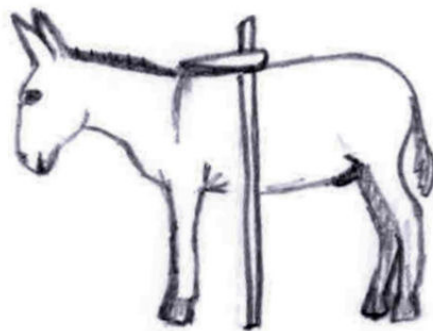
Kavioiden tulee olla tasaiset ja yhtenäisen muotoiset ja kavioaineksen hyvälaatuista. Aasin kavio on soikeampi, pystympi ja kapeampi kuin hevosen kavio. Poitoun kaviot ovat hevosmaisemmat, kuin muiden aasien kaviot. (Weaver 2008, 47; Färestam ym. n.d., 26.)

Liikkeiden tulee olla pehmeät, suorat, energiset ja vapaat. Askeleessa tulee olla riittävästi pituutta ja aasin tulee nostaa kunnolla jokaista jalkaa jokaisella askeleella, sekä kuljettaa jalkoja eteenpäin suorassa linjassa. (Weaver 2008, 47; Färestam ym. n.d., 26.)

Eläimillä, joilla on monia virheitä rakenteessaan, ei tulisi teettää varsoja. Aasiiriita, joiden toinen tai molemmat kivekset eivät ole laskeutuneet, ei saa käyttää astutukseen. Myöskään aaseilla, joiden rakenne häiritsee aasin liikkumista tai hampaat ovat hyvin ylä- tai alapurentaiset, ei saa teettää varsoja. Kielto perustuu siihen, että on julmaa tehdä varsoja joiden elämää rakenneongelmat mitä luultavimmin tulevat vaikeuttamaan. Hyvin ylä- tai alapurentaiselle aasille tulee varmasti syömisvaikeuksia, ja miksi kukaan haluaisi aasin, joka ei pysty kunnolla liikkumaan. (Weaver 2008, 48.)

3.2.3 Koko

Aasin koko ilmoitetaan säkäkorkeutena. Säkä on aasin rungon korkein kohta. Korkeutta ei siis mitata pään korkeimmasta kohdasta kuten ihmisillä. Säkä sijaitsee selkäpuolella suoraan ylöspäin etujalkojen kiinnittymiskohdasta, eli siinä missä kaula vaihtuu seläksi. Säkäkorkeus mitataan suoraan maasta säkään, kuva 3. Mittauksessa pitää olla tarkkana, ettei seuraa mittanauhan kanssa kyljen kaartaa, vaan mittaa suoraan ylöspäin. Mittaus on helpoin suorittaa kepin kanssa, pelkällä mittanauhalla tulos usein huomaamatta vääristyy. Aaseja harvoin mitataan ja usein aasien ilmoitetut korkeudet ovat ennemminkin arvioita kuin tarkkoja mittaustuloksia. (Weaver 2008, 58.)

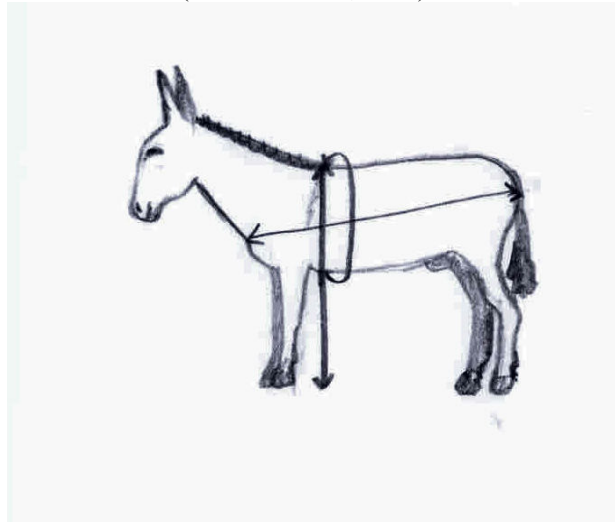
KUVA 3 Aasin säkäkorkeuden mittaaminen (Lukkaroinen 2009).

3.2.4 Kuntoluokka

Kuntoluokka kuvaa aasin lihavuuskuntoa ja se on hyvä apu arvioitaessa aasin rasvakudoksen suhdetta ei-rasvakudoksen määrään. Kuntoluokituksesta löytyy kohdat, joihin aasissa tulee kiinnittää huomiota ja ohjeet miltä hyväkuntoisen aasin tulisi näyttää. Kuntoluokka määritellään silmämääräisesti ja käsin koettelemalla. Kuntoluokitusta pidetään usein parempana lihavuuskunnan mittarina kuin punnitusta, koska kuntoluokitus kertoo tarkemmin eläimen rasvakudoksen määrän kuin paino. (Svendsen 2008, 401.)

Erityisesti lääkkeitä tai matolääkkeitä annettaessa on tärkeää tietää aasin paino ja rasvan määrä. Hevosille suunnitellut rinnanympäryksestä painon kertovat mittanauhat eivät mittaa aasia oikein. Donkey Sanctuary on kehittänyt erityisen mittanauhan aasin painon kertomiseen. Varsan voi hyvin punnita kotivaa'alla. Ensin punnitaan punnitsija yksinään ja seuraavaksi punnitsija varsa sylissä. Jälkimmäisen ja ensimmäisen tuloksen erotus on varsan paino. Isompia aaseja voidaan punnita ainakin hevosklinikoilta löytyvillä suurille eläimille tarkoitetuilla vaa'illa. (Weaver 2008, 317.)

Aasin paino on myös laskettavissa. Ensin mitataan aasin pituus ryntäistä takamukseen. Seuraavaksi mitataan aasin korkeus ja viimeiseksi aasin rungon ympäryys. Aasin korkeus kerrotaan rungonympäryksellä ja pituudella. Tulos jaetaan 300:lla, ja saadaan aasin paino. $Eli (korkeus \times rungonympäryys \times pituus) / 300$. Mittaukset voidaan tehdä tarkemmin mittamalla sama kohta useampaan kertaan, laskemalla mittaustulosten keskiarvo ja käyttämällä sitä laskutoimituksessa. Kuvassa 4 näkyy mistä kohdista mitat otetaan. (Weaver 2008, 317.)

KUVA 4 Aasin painon mittaaminen (Lukkaroinen 2009).

Aaseille on eri lähteissä erilaisia kuntoluokitusjakoja. Tässä taulukossa 1 olevassa Donkey Sanctuarin kehittämässä luokituksessa kuntoluokat jaetaan viiteen niin, että kuntoluokka kolme on ihanne. (Svendsen 2008, 401; Weaver 2008, 319.)

TAULUKKO 1 Aasin kuntoluokitus (Svendsen 2008, 401–403).

KUNTOLUOKKA	KAULA JA LAVAT	SÄKÄ, SELKÄ JA LANTEET	KYLJET JA VATSA	TAKAOSA
1 LAIHA	Kaula on laiha ja kaikki luut tuntuvat helposti. Kaula kiinnittyy lapaan jyrkästi. Lavan luut tuntuvat koskettamalla. Lapa on kulmikas.	Säkä selvästi näkyvässä ja tunnus-teltavissa. Selkäranka näkyy selvästi ja haarakkeet tuntuvat koskettamalla.	Kylkiluut näkyvät selvästi etäältäkin ja tuntuvat koskettamalla. Vatsa on vetäytynyt sisään.	Lantion luut näkyvät ja tuntuvat koskettamalla. Heikko lihaspeitto. Lautaset ovat usein koverat tai suorat. Hännän alla voi olla kuoppa.
2 SOLAKKA	Jonkin verran lihaspeittoa luiden päällä. Pieni porras siinä missä kaula liittyy lapaan.	Sään päällä jonkin verran peittoa, haarakkeet tuntuvat mutta eivät ole ulkonevat. Selkärangan haarakkeet tuntuvat kevyesti painamalla. Vähän lihaksia selkärangan kummallakin puolella.	Kylkiluut eivät näy, mutta tuntuvat helposti.	Vähän lihaspeittoa takaosassa. Lantion luut tuntuvat helposti
3 SOPIVA	Hyvä lihaspeitto. Luut tuntuvat ohuen lihas- tai rasvakerroksen alta. Kaula yhtyy pehmeästi lapaan. Lapa on pyöreä. Ei porrasta liittymäkohdassa.	Hyvä lihas ja rasvapeitto haarakkeiden päällä. Yksittäisen haarakkeet eivät tunnu. Säkä liittyy selkään pehmeästi. Hyvä lihaspeitto selkärangan kummallakin puolella.	Kylkien päällä ohut kerros rasvaa ja lihaksia. Kylkiluut tuntuvat kevyesti painamalla. Vatsa on tiukka ja siinä on hyvä lihaspeitto. Vatsa ei pullota.	Hyvä lihaspeitto takaosassa. Lantion luut ovat tuntuvat kevyesti painamalla. Lautaset ovat pyöreät
4 LIHAVA	Kaula on paksu ja harjalla tuntuu rasvakertymä. Lapa tasaisen rasvakerroksen peitossa.	Säkä on leveä. Haarakkeet ja muut luut tuntuvat vasta kovasti painamalla. Jonkin verran rasvaa selkärangan ympärillä.	Kylkiluut tuntuvat vasta lujasti painamalla. Vatsa pullottaa.	Takaosa on pyöreä. Luut tuntuvat vasta lujasti painamalla. Rasvakertymät tasaisesti asetuneet.
5 LIIKALIHAVA	Kaula on paksu ja harjalla pullea rasvakertymä, joka saattaa olla pudonnut toiselle sivulle. Lapa on pyöreä tai pullottaa rasvasta.	Säkä on leveä. Luut eivät tunnu. Selkä on leveä. Näkyvästi rasvaa selkärangan molemmin puolin. Pullottavia rasvakertymiä ainakin jommalla kummalla puolella.	Suuria usein epätasaisia rasvakertymiä kylkiluiden päällä. Kylkiluut eivät ole käsin tunnus-teltavissa. Vatsa leveä ja roikkuva.	Lantion luut eivät tunnu. Hännän päällä tai sivulla voi olla rasvakertymiä. Rasvakertymät usein epätasaisia ja pullottavia.

Aasin kuntoluokitus aloitetaan kiertämällä ensin koko eläimen ympäri yleiskuvan saamiseksi. Seuraavaksi siirrytään lähempään tutkiskeluun ja katsellen ja tunnustellen tutkitaan kaula, lavat, selkä, kylkiluut, kyljet ja takaosa. Jokainen alue aasista arvioidaan erikseen. Lopuksi arviot yhdistetään kuntoluokan muodostamiseksi. (Weaver 2008, 318.)

Kuntoluokitusta tehtäessä tulee ottaa huomioon, että rasvakertymät voivat olla epätasaisesti asettuneita, erityisesti aasin kaulalla ja takaosassa. Joitakin pysyviä rasvakertymiä voi jäädä vaikka aasin muuten laihtuisikin. Rasvakertymät voivat kovettua ja jäädä pysyviksi. Vanhoja aaseja voi olla vaikea luokitaa, koska lihasmassa on vähentynyt ja vatsa on voinut tippua roikkuvaksi, vaikka aasi muutoin olisi hyvässä kunnossa. Aasi pitää arvioida huolella joka puolelta ja arviot yhdistää kokonaisarvosanan antamiseksi. Myös puolikkaita pisteitä voidaan käyttää, jos aasi selvästi jää kahden kategorian väliin. (Svendsen 2008, 403.)

3.2.5 Luonne

Luonteeltaan aasit ovat useimmiten rauhallisia, ystävällisiä ja yhteistyökykyisiä. Ihmisen ja aasin yhteistyön toiminen, riippuu usein täysin aasin halukkuudesta. (Wälimaa 1996.) Aasit ovat älykkäitä ja miettivät itse kannattaako jotakin asiaa tehdä vai ei. Aasille pitääkin onnistua perustelemaan, miksi sen pitäisi tehdä niin kuin sinä haluat, eikä niin kuin se itse haluaisi. (Morris 1988, 7.) Esimerkiksi miksi aasin pitäisi liikkua ratsastuslenkillä eteenpäin, niin kuin ratsastaja haluaa, eikä seistä paikallaan niin, kuin se itse haluaisi. Nimenomaan älykkyydestä ja omasta tahdosta juontanee alkunsa käsitys aasin itsepäisyydestä. Aasikin tekee mitä ihminen haluaa, jos se luottaa ihmiseen ja tuntee tämän (Morris 1988, 7).

Usein aasit haluavat osallistua kaikkeen, mitä niiden ympärillä tapahtuu, mikä voi tietysti olla haitaksi tai hyödyksi. Loistavia lemmikkejä aasit ovat siinä mielessä, että ne pitävät ihmisten seurasta. Aasi on kuitenkin laumaeläin, eikä sitä tulisi koskaan pitää yksinään tai ainoana eläimenä. Aasille voi kelvata seuralaiseksi muukin eläin kuin aasi. Aasien tiedetään ystävyystyneen lampaiden ja jopa ankkujen kanssa, mutta lajitoverin seura on aina paras mahdollinen vaihtoehto. Aasin rauhallisuus tulee esiin, kun jotain yllättävää tapahtuu. Pelästyessään aasi useimmiten jää paikalleen katsomaan, mitä oikein tapahtui, eikä juokse välittömästi pakoon kuten hevonen tai poni. (Morris 1988,7.)

3.2.6 Liikunta

Aasi tarvitsee myös tekemistä ja liikuntaa. Jos tekemistä ei tarjota, saattaa aasista tulla todellinen riiviö. Luonnossa villit aasit vaeltavat päivässä useita kilometrejä kuivalla aavikolla, etsimässä ruokaa ja vettä (Morris 1988, 7-8). Kesyaasi tarvitsee siis liikuntaa, aivan kuten ihminen ja mikä tahansa muukin eläin (Färestam ym. n.d., 69). Koska aasit ovat kehittyneet puolიაavikolla, ruoho ei ole niiden luonnollista ravintoa, eikä pehmeä laidun luonnollinen alusta (Morris 1988, 8).

Aasin kanssa voi harrastaa monenlaista, sillä aasi sopii hyvin vetämään kärkeä, ratsuksi tai kantamaan pientä taakkaa. Aasilla voi hypätä myös esteitä. (Wälimaa 1996.) Vaeltaminen aasin kanssa niin, että aasi kantaa kantamuksia, on suosittua vapaa-ajanvietettä esimerkiksi Amerikassa ja Ranskassa (Färestam ym. n.d., 70). Ratsastettaessa aasi ei välttämättä tarvitse kuolaimia, vaan sitä voi usein ohjata pelkällä riimulla. Älykkäänä eläimenä aasi oppii uusia asioita nopeasti. (Wälimaa 1996.) Esimerkiksi kärkeä vetämisen aasi oppii, jopa muutamassa päivässä (Määttänen 2008). Nykyisin aaseja käytetään erityisesti ulkomailla paljon terapiaratsuina. Näin aasi voi auttaa fyysisesti ja henkisesti invalidisoituneita. Tähän aasin rauhallinen luonne sopiikin hyvin. (Svendsen 1997, 15.)

3.2.7 Ranskalaiset aasirotut

Ranskassa on jalostettu tai kehittynyt kuusi aasirotua. Grand Noir du Berry, eli Berryn suuri musta aasi, provencenaasi, pyreneittenaasi, normandiaanaasi, cotentinaasi ja poutounaasi. (Svendsen 1997, 139–165.)

3.2.7.1 Grand Noir du Berry

Grand Noir du Berry oli alun perin maaseudun vetojuhta Ranskan keski-osassa sijaitsevassa Berryn provinssissa. Grand Noir du Berryn juuret ovat luultavasti 1850-luvun Algeriassa, mutta koska kirjallisia lähteitä ei ole, asiasta ei ole varmuutta. Vuosien kuluessa peltotöihin valikoituivat suurimmat ja vahvimmat aasit ja eläinten koko pikkuhiljaa kasvoi. Maatalouden koneellistumisen myötä berrystä ei enää tarvittu maataloustöissä kuten ennen. Aaseille löytyi 1950-luvulla uutta käyttöä, kun ne korvasivat ihmiset proomujen vetämisessä Berryn kanavassa. Pian proomujen vetotyökin loppui ja aasien lukumäärä alkoi laskea. Vuonna 1986 paikallinen aktiivi huolestui aasien häviämisestä ja perusti berrylle vuosittaisen näyttelyn. Näyttelyn myötä huomattiin, että suuria mustia aaseja olikin huomattavasti enemmän kuin oli luultu. Näyttelyt ovat olleet koko historiansa ajan hyvin suosittuja. Näyttelyiden innoittamana berrylle perustettiin yhdistys ja luotiin vanhojen dokumenttien, muistikuvien ja nykyisten aasien perusteella rotumääritelmä ja kantakirja. Rotu hyväksyttiin virallisesti vuonna 1994. (Svendsen 1997, 139–140.)

Grand Noir Du Berry on nimensä mukaisesti kookas ja tumma aasi. Oriit ovat noin 135–145 cm korkeita ja tammät vähintään 130 cm korkeita. Aasi väritys vaihtelee ruskeasta mustaan. Berryllä ei ole raitoja jaloissaan eikä aasinristiä selässään. Berryn vatsan alunen ja jalkojen sisäpuolet ovat harmaat tai valkoiset. Aikuisilla berryllä kesäkarva on hyvin lyhyt. Aasin turpa on harmaa tai valkoinen ja joskus siinä on punainen reunus. Silmät ovat kirkkaat ja niiden ympäryys on harmaa tai valkoinen. Berryn kaula on vahva, selkä suora ja takaosa ei ole luiseva eikä pyöreä. Aasin yleiskuva on sopusuhtainen. (Svendsen 1997, 140–141.)

3.2.7.2 Provencenaasi

Provencenaasia on aikojen saatossa kutsuttu monilla nimillä. 1400-luvulta asti löytyy lähteitä, joissa kerrotaan aasin tärkeydestä lammastaloudessa Kaakkois-Ranskassa. Viidensadan vuoden ajan aasit olivat tärkeässä roolissa lammastaloudessa. Aasin tehtävänä lammastaloudessa oli kantaa tarvikkeita, ruokaa paimenille, suolaa lampaille ja jopa matkalla syntyneitä karitsoita, kun lampaita siirrettiin vuoden aikojen mukaan uusille laitumille. Paimenille tärkeää oli, että aasi pystyi kantamaan raskaita taakkoja ja kulkemaan vaikeissa maastoissa. Näin jalostukseen valikoituivat rauhalliset, varmajalkaiset ja vahvaluiset yksilöt. (Svendsen 1997, 141.)

Provencenaasien kanta alkoi radikaalisti vähentyä rautateiden ja kuorma-autojen yleistyttyä. Aaseja ei enää tarvittu kuljetukseen niin kipeästi kuin ennen. Aasien määrä väheni 1800-luvun lopun 13000:sta vuoteen 1956 mennessä kahteen tuhanteen ja edelleen vuoteen 1993 mennessä 330 yksilöön. Provencenaasille perustettiin yhdistys vuonna 1992. Virallisesti rotu rekisteröitiin vuonna 1995 ja kantakirja rodulle perustettiin vuotta myöhemmin. (Svendsen 1997, 141.)

Provencenaasi on varmajalkainen, karaistunut, sitkeä ja sillä on vahvarakenteinen luusto. Luonteeltaan aasi on rauhallinen ja kärsivällinen ja se on helppo satuloida tai valjastaa. Oriit ovat noin 120–133 cm korkeita ja tammot 117–130 cm korkeita. Provencenaasin väritys voi vaihdella vaalean harmaasta tumman harmaaseen. Harmaassa on usein ruskea tai punainen sävy. Provencenaasilla on selässään tumma ja hyvin erottuva aasinristi. Aasin pää on vahvaluinen ja silmien ympärökset ovat usein vaaleat. Provencenaasin otsalla, korvissa ja kulmilla on lähes poikkeuksetta ruskeaa tai punaista sävyä. Turpa on valkoinen ja siinä on joskus punainen reunus. Provencenaasin jalat ovat vahvat ja usein seepraraitaiset. Kaviot provencenaasilla ovat suuremmat kuin aaseilla yleensä. Provencenaasin selkä on suora, kupeet ovat hyvin kehittyneet ja takaosa on täyteläinen. (Svendsen 1997, 141–142.)

3.2.7.3 Pyreneittenaasi

Pyreneittenaasi tunnetaan Etelä- ja Lounais-Ranskassa myös nimellä gascon. Pyreneittenaasi on jalostettu espanjalaisesta katalonianaasista. Pyreneittenaasista löytyy kirjallisista lähteistä merkintöjä poitouaasin kanssa 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta. Sekä pyreneittenaasia että poitouaasia käytettiin pääasiassa muulien tuotannossa. Pyreneittenaasilla on lyhyt tumma karva ja se on rakenteeltaan sirompi kuin poitounaasi. Pyreneittenaasitammoja käytettiin aasin maidon tuotantoon ja oriita muulien tuotantoon tai vetojuhtina. 1800-luvun lähteissä pyreneittenaaseja ylistetään niiden kyvystä ravata yhtä lujaa kuin hevonen kärryn edessä ja työskennellä kuten raskas työhevonen. Lisäksi lähteissä ylistetään aasin taloudellisuutta, koska aasin ruokkiminen on huomattavasti halvempaa kuin hevosen. (Svendsen 1997, 142–143.) Pyreneittenaaseja ei ole enää 1900-luvun puolen välin jälkeen käytetty työntekoon, paitsi satunnaisesti matkailussa. 1990-luvun lopulla Ranskan puolella Pyreneitten vuoristoa oli noin 1500–

2000 aasia. Siitä, kuinka suuri osa näistä oli pyreneittenaaseja, ei ole tietoa. (Svendsen 1997, 143.)

Pyreneittenaasin väri vaihtelee kiiltävän mustasta tumman ruskean kautta ruskeaan. Aasin vatsan alunen, jalkojen sisäpuolet ja turpa ovat lähes valkoiset. Aikuisen pyreneittenaasin turkki on lyhyt. Pyreneittenaasi on yli 120 cm korkea. Suuretkin pyreneittenaasit ovat viehättäviä rakenteensa siiroudun vuoksi. Rodulle perustettiin yhdistys vuonna 1994 ja kantakirja kaksi vuotta myöhemmin. (Svendsen 1997, 144.)

3.2.7.4 Normandianaasi

Normandianaaseja käytettiin aikoinaan maatiloilla mm. maidon kuljetukseen ja maissin jauhamiseen. Normandianaasiorit ja -tammot ovat noin 110–125 cm korkeita. Väriltään aasit ovat harmaita ja niillä on selvästi erottuva risti, mutta ei seepraraitoja jaloissaan. Normandianaasin vatsan alunen ja turpa ovat harmaat tai valkoiset. Normandianaasi hyväksyttiin omaksi rodukseen vuonna 1996. (Svendsen 1997, 144–145.)

3.2.7.5 Cotentinaasi

Contentinaasia käytettiin aikoinaan maatiloilla heinän ja lannan kuljetukseen. Aasit kuljettivat myös omenia siiderin valmistukseen. Contentinaasiorit ovat noin 120–135 cm korkeita ja tammot noin 115–130 cm korkeita. Väriltään aasit ovat harmaita, niillä on selvä aasinristi ja joillakin on seepraraitoja jaloissaan. Rodulle on perustettu yhdistys ja cotentinaasi hyväksyttiin omaksi rodukseen vuonna 1997. (Svendsen 1997, 145.)

3.2.7.6 Poitounaasi

Poitou on erään Ranskan provinssin vanha nimi. Poitou sijaitsi kolmisen sataa kilometriä Pariisista lounaaseen. Pohjoisessa Poitoun alue rajoittui Loiren laaksoon ja etelässä Bordeaux'on viininviljelyalueeseen. Alue on rehevää viljelysmaata, täysin toisenlaista kuin minkään muun aasirodun kotiseutu, mutta poitoukin on aivan erityislaatuinen aasirotu. Satoja vuosia poitounaaseja käytettiin lähes ainoastaan muulintuotantoon. Aikuinen ori, josta käytetään myös ranskankielistä nimitystä baudet, on noin 142–153 cm korkea. Tammot ovat noin 130 cm korkeita. Ensimmäisenä poitoussa pistävät silmään sen suuri koko ja pitkä, paksu karva. Karva on takkuinen, sekainen ja väriltään punaruskea. Poitounaasin vatsan alunen ja jalkojen sisäpuolet ovat vaalean harmaat. Poitoulla on pitkä painava pää, todella pitkät ja karvaiset korvat, paksu vahva kaula, pitkä suora selkä, hieman ulkoneva lanne, lyhyt lautanen, pitkä lihaksikas reisi ja suora lapa. Poitoun kaviot ovat leveät ja muista aaseista poiketen poitoulla käytetään kenkiä. Tammot eroavat uroksista jonkin verran. Tammojen karva ei ole yhtä paksu kuin oriitten. Lisäksi tammojen lantio ja lautanen ovat leveämmät kuin oriilla. (Svendsen 1997, 155–156.)

Monet poitousta kertovat lähteet ovat tuhoutuneet, mutta jäljellä olevien perusteella voidaan päätellä, että rodun ulkomuoto on pysynyt muuttumattomana viimeisen neljänsadan vuoden ajan. Poitounaaseista risteytetyt muulit olivat niin hienoja, että mitään poitoussa ei kannattanut muuttaa. Poitouristeytysmuulit olivat 1700-luvulla niin suosittuja ja haluttuja, että alueella huolestuttiin hevoscantojen säilymisestä, koska hevostammoja astutettiin lähes ainoastaan poitounaaseilla. Poitounaaseja vietiin myös paljon ulkomaille muulien tuotantoa varten. Maanviljelyn koneellistuessa 1950-luvulla muulien kysyntä romahti ja monet poitounaasien kasvattajat hävittivät laumansa. Poitounaasit hävisivät lähes tyystin kenenkään huomaamatta. Aasien häviämisestä huolestuttiin vasta kaksikymmentä vuotta myöhemmin ja poitoukanta alettiin järjestelmällisesti elvyttää 1970-luvulla. Kannan elvytys oli vastaiskuista huolimatta tehokasta ja 1990-luvun lopulla voitiin jo sanoa, että rotu oli saatu pelastettua. (Svendsen 1997, 156–165.)

3.2.8 Espanjalaiset aasirodut

Espanjalaisia aasirodun on neljä, kataloniaanaasi, mallorcanaasi, Zamora-Leones ja andalusianaasi (Svendsen 1997, 146–150).

3.2.8.1 Kataloniaanaasi

Katalonialaisia oreja käytettiin vuosisatojen ajan muulien tuottamiseen. 1800-luvun lähteissä mainitaan katalonialaisten aasien poikkeuksellisista ominaisuuksista ja huomattavasta korkeudesta. Katalonialaisia aaseja vietiin moniin maihin kasvattamaan kotoisten aasien kokoa. Espanjassa ei vaunujen käytön yleistyttyä 1600-luvulla toisin kuin muissa maissa alettu jalostaa kotimaista vaunuhevosta. Espanjassa tuotettiin vaunujen eteen muuleja, joiden emänä oli andalusianhevonen ja isänä kataloniaanaasi. (Svendsen 1997, 146) Kataloniaanaaseja vietiin mm. Pohjois-Amerikkaan, Ranskaan, Englantiin, Australiaan, Afrikkaan, Intiaan ja Balkanille parantamaan maiden kotoisten aasien laatua ja muulien tuotantoon. (Svendsen 1997, 146–147.)

Kataloniaanaasien maantieteellistä alkuperää on vaikea määrittää. Kataloniaanaasit tulevat alueelta, joka ulottuu Pyreneitten vuoristosta Välimerelle. Maatalouden koneellistumisen myötä 1950-luvulla kataloniaanaasien määrä alkoi laskea. Rodulle perustettiin yhdistys vuonna 1978 hevoses-sujen yhteydessä. (Svendsen 1997, 147.)

Kataloniaanaasiori on noin 145–160 cm korkea ja tamma noin 135–148 cm korkea. Aasin rakenne on elegantti ja pitkä ja sillä on ihailtava luonne. Kataloniaanaasin pää on painava ja siinä on leveä otsa ja suuret silmät. Aasin selkä on melko pitkä, lautaset ovat vahvat ja lihaksikkaat ja rinta on leveä ja syvä. Kataloniaanaasi on väriltään tumma, mustasta tummaan ruskeaan. Vatsan alunen, turpa ja silmien ympärökset ovat hopean vaaleat. Tumman ja vaalean värin vaihtumiskohdassa väri on ruskean punertavaa. Tätä ruskean punaista karvaa esiintyy välillä myös korvissa. (Svendsen 1997, 147.)

3.2.8.2 Mallorcanaasi

Mallorcanaaseja on jäljellä hyvin vähän. Vuonna 1992 puhtasrotuisia mallorcanaaseja oli alle 100. Mallorcanaasi on rakenteeltaan samankaltainen kuin katalonianaasi sillä erotuksella, että mallorcanaasi on siroluisempi ja hieman matalampi kuin katalonianaasi. Mallorcanaasia käytettiin muulien tuotantoon jo 900-luvulla. Mallorcanaasi on kotoisin Mallorcalt ja aaseja oli lähes kaikilla Baleaarien saarilla. Tammoja käytettiin vetojuhtina, oliivin viljelyssä ja suvun lisäämiseen. Oriit oli varattu muulien tuotantoon. (Svendsen 1997, 147–148.)

Rotuyhdistys perustettiin 1990 ja 1993 rotumääritelmä sai virallisen hyväksynnän. Mallorcanaasi on noin 145–155 cm korkea ja tamma noin 125–135 cm korkea. Väriltään aasi on tumma mustasta ruskeaan. Vatsan alunen, turpa ja silmien ympärykset ovat vaaleat. (Svendsen 1997, 148.)

3.2.8.3 Zamorano-Leones

Zamorano-Leones aaseja jalostettiin Kaakkois-Espanjassa Leonin provinsissa ja Zamoranon alueella. Aasia käytettiin maataloudessa ja muulien tuotannossa. Kuten muidenkin espanjalaisten rotujen, Zamorano-Leones aasien määrä laski monia vuosia. Kantakirja rodulle perustettiin jo 1940-luvulla, mutta kantakirja hylättiin myöhemmin. Aaseja oli 1990-luvun lopulla melko paljon, mutta puhtaita rotunsa edustajia huomattavan vähän. (Svendsen 1997, 148–149.)

Zamorano-Leones-aasi on hyvin roteva ja sillä on pitkä ja karkea karva. Väriltään aasi voi olla musta tai ruskea tai näiden väliltä. Zamorano-Leones-oriit ovat kooltaan noin 151 cm, mutta oriitten tiedetään kasvaneen jopa 157 cm korkeiksi. Tammat ovat kooltaan noin 141 cm korkeita. Aasilla on suuri pää ja voimakas kaula. Zamorano-Leones-aasin korvat taapaavat kaatua eteen tai sivulle päin. (Svendsen 1997, 149.)

3.2.8.4 Andalusianaasi

Andalusianaasi tunnetaan myös nimellä gordobianaasi. Rotu kehitettiin andalusialaisten maanviljelijöiden tarpeisiin. Maataloudessa tarvittiin kestävä, innokasta, kärsivällistä ja hyvärakenteista aasia, jota voitaisiin käyttää myös muulien tuotannossa. Andalusianaaseja 1960-luvulla oli vielä lähes miljoona. Aasien määrä on laskenut vuosikymmenien kuluessa melko jyrkästi, sillä tänä päivänä niitä on jäljellä vain muutamia. (Svendsen 1997, 149–150.)

Andalusianaaseille on perustettu yhdistys ja 1990-luvun lopulla aloitettiin aasien rekisteröinti. Andalusianaasi on kooltaan noin 145–158 cm korkea ja tamma noin 135–150 cm korkea. Aasin pää on sopusuhtaisen kokoinen ja aasi kantaa sitä eteenpäin asettuneena, jolloin aasin yleisilme on energinen. Väriltään aasi on vaalea ja harmaan täplikäs, eli mustanpäistärikkö. Karva on lyhyttä ja hienoa. (Svendsen 1997, 149–150.)

3.2.9 Italialaiset aasirodut

Italiasta on lähtöisin seitsemän aasirodua, *martina franca*, *ragusa*, *pantelleria*, *Amiata*, *Asinara*, ja *sardinianaasi*. (Svendsen 1997, 150–153.)

3.2.9.1 *Martina franca*

Martina franca on kotoisin Apulian alueelta. Aasi tunnetaan ainutlaatuisesta kestävydestään ja voimakkuudestaan, joka tekee siitä erityisen hyvän aasin muulien tuotantoon. Aasin kotiseudulla Apuliassa talvet ovat hyvin kylmiä ja kesät kuumia, minkä ansiosta aasi kestää äärimmäisiä lämpötiloja ja rodun varsoilla on hyvin tiheä karvapeite. Rodun alkuperästä ei ole varmuutta, mutta osansa siinä saattaa olla katalonianaasilla. *Martina Franca* on viety moniin maihin ja aasien määrä on vuosien saatossa laskenut huomattavasti. Rotujärjestö on perustettu estämään rodun kuoleminen sukupuuttoon. *Martina franca* on noin 145–150 cm korkea ja väriltään tumma. Aasin pää on suuri, kaula vahva ja raajat ovat hyvin jäntevät. (Svendsen 1997, 150.)

3.2.9.2 *Ragusa*

Kuten *martina franca*, *ragusa*kin on tottunut ankaraan ilmastoon. *Ragusa* on pääasiassa Sisiliassa ja niitä käytetään tänäkin päivänä ratsastukseen maaseudulla. *Ragusa* on varmajalkainen vaikeassakin maastossa. *Ragusa*-aaseja käytettiin aikoinaan muulien tuotantoon. Aasit ovat yleensä tumman punaisenruskeita ja niiden vatsanalunen on vaaleamman ruskea. Rodun oriit ovat noin 140–145 cm korkeita ja tammatt noin 135–138 cm korkeita. (Svendsen 1997, 151.)

3.2.9.3 *Pantelleria*

Rotu on lähes kuollut sukupuuttoon. Aikoinaan Trapanin alueella Sisiliassa eläneitä aaseja haluttiin moniin maihin sirkusaaseiksi. *Pantellerio*illa oli ainutlaatuinen kyky kuljettaa kevyitä taakkoja 14,5 km/h vauhdilla useita tunteja. Ennen vanhaan aaseilla kisattiin ja ne juoksivat jopa 24 km/h. Väriltään *pantelleria* on tumman punaisenruskea. Karva on lyhyt ja kiiltävä, lähes öljyisen näköinen, aivan erilainen kuin muilla aasiroduilla. *Pantellerian* pää on pieni ja kapea. Aasi on siroliikkeinen ja eloisa. Kooltaan *pantelleriat* ovat noin 125–130 cm korkeita. (Svendsen 1997, 151.)

3.2.9.4 *Amiata*

Amiatat ovat melko suuria ja kotoisin Toscanasta. Rotu on säilytetty sukupuutolta. *Amiatat* ovat hiirenharmaita, niillä on selvästi erottuva tumma risti ja seepraraitoja jaloissaan. *Amiatat* ovat vahvoja ja eloisia. Kooltaan aasit ovat noin 135–138 cm korkeita. (Svendsen 1997, 151.)

3.2.9.5 Asinara

Asinarat ovat kotoisin pieneltä Asinaran saarelta läheltä Sardiniaa. Rodun alkuperä on hämärän peitossa, mutta sen oletetaan kehittyneen sardinianaasista. Aasit ovat useimmiten valkoisia ja niillä on siniset silmät. Asinarat ovat pieniä noin 80–100 cm korkeita ja suosittuja sirkuseläimiä. Sisäsiittoisuus on tehnyt lähes kaikista tammoista hedelmättömiä ja rotu on nyt suojeltu. (Svendsen 1997, 151–152.)

3.2.9.6 Sardinianaasi

Sardinianaasit olivat paimenten kuormajuhtia. Aasi kantoi joka päivä paimenen tavarat pellolle ja takaisin tullessa polttopuita. Ainakin kahdesti vuodessa lampaat siirrettiin uudelle laidunalueelle ja aasi kantoi paimenen ja hänen perheensä tavarat ja ruoat uuteen paikkaan. Aikoinaan lähes kaikilla sardinialaisilla oli aasi kuormajuhtana. Joillakin Sardinian alueilla aasin lihaa pidettiin erityisenä herkkuna. Sardinianaasien lukumäärä on laskenut maatalouden kehittymisen myötä. Sardiniassa aasien rekisteröinti aloitettiin jo 1965, jolloin aaseja oli 27000. Lukumäärä on kuitenkin luultavasti alakanttiin, koska monet eivät vaivautuneet rekisteröimään aasejaan. 1990-luvun lopulla aaseja arvioitiin olevan saarella noin 200. (Svendsen 1997, 152–153.)

Rodun pelastamiseksi perustettu yhdistys yrittää estää rotua kuolemasta sukupuuttoon ja aloitti 1990-luvun lopulla kantakirjan perustamisen. Sardinianaasi on kooltaan noin 85–115 cm korkea ja painaa noin 90–130 kg. Väriltään aasi on harmaa, vatsan alta vaalea ja selässä on selvästi erottuva risti. Sardinianaasi on hyvin pieni, mutta vankkajalkainen ja vanttera. Aasi tunnetaan kärsivällisyydestään ja lempeästä luonteestaan. (Svendsen 1997, 152–153.)

3.2.10 Amerikkalaiset aasirotut

Amerikassa on kolme virallista amerikkalaista aasirotua, mammuttiaasi, miniaasi ja kirjava-aasi. Amerikkalaiset rodut on alun perin jalostettu maahan tuoduista eurooppalaisista aaseista. Aasit tulivat Yhdysvaltoihin 1700-luvun lopulla. (Weaver 2008, 35.)

3.2.10.1 Mammuttiaasi

Mammuttiaasi kehittyi muulintuotannon mukana. Ennen traktoreiden aikakautta muulit olivat Amerikassa maatalouden tärkein työjuhta. Mammuttiaasin kehitykseen ovat vaikuttaneet monet suuret eurooppalaiset rodut mm. andalusianaasi, kataloniaaasi, mallorcanaasi ja poitounaasi. Mammuttiaaseja alettiin rekisteröidä jo 1888 tosin eri nimellä. Mutkien kautta 1988 kahdesta eri rekisteristä perustettiin nykyisin toimiva Amerikan Mammoth Jackstock Registry. Mammuttiaaseja hyväksytään rekisteriin kahta kautta, joko aasin molemmat vanhemmat ovat rekisteröityjä mammuttiaaseja tai aasi täyttää mammuttiaasin kokovaatimuksen. Mammuttiaasiyhdistys ei hyväksy rekisteriin aaseja, joilla on aasin risti tai sii-

ma. Amerikan aasi- ja muuliyhdistys (Amerikan Donkey and Mule Society) hyväksyy rekisteriinsä mammuttiaasit, joilla on siima tai aasin risti ja hieman pienemmät mammuttiaasit kuin Mammuttiaasiyhdistys. Muuten mammuttiaasi voi olla minkä värinen tahansa. Mammuttiaaseja on enimmäkseen vain Yhdysvalloissa, mutta Kanadasta ja Australiasta löytyy pieniä populaatioita. Mammuttiaaseja on tällä hetkellä noin kolme tai neljä tuhatta yksilöä. Amerikan aasi ja muuli yhdistyksen rekisterissä mammuttiaasiuros on kooltaan vähintään 142 cm ja tamma vähintään 137 cm korkea. Mammuttiaasiyhdistyksen rekisterissä ori on vähintään 147 cm korkea ja tamma vähintään 142 cm korkea. (Weaver 2008, 35–38.)

3.2.10.2 Välimeren miniaasi

Välimeren miniaasi on Yhdysvalloissa maan suosituin aasirotu. Välimeren miniaasi on kehitetty Yhdysvalloissa Sardiasta ja Sisiliasta tuoduista pienikokoisista aaseista. Välimeren miniaaseista käytetään yleisesti nimitystä miniaasi. (Svendsen 1997, 153.) Ensimmäiset miniaasit tulivat Yhdysvaltoihin vuonna 1929. Vuonna 1958 miniaaseille perustettiin rekisteri ja tänä päivänä Yhdysvalloissa on yli 50 000 rekisteröityä miniaasia. Vuonna 1989 perustettiin yhdistys National Miniature Donkey Association ajamaan miniaasien asiaa Yhdysvalloissa ja vuonna 1992 miniaaseille perustettiin kansainvälinen rekisteri. Miniaaseja on Yhdysvaltojen lisäksi ainakin Britanniassa ja Australiassa. Yhdysvaltalaisessa miniaasirekisterissä miniaasit ovat kooltaan alle 91,5 cm korkeita ja kansainvälisessä rekisterissä alle 96,5 cm korkeita. Kaikki värit ovat hyväksytyjä. Hyvin pienillä miniaaseilla on usein kääpiögeeni, jonka leviämistä yritetään estää. Kääpiögeeni tekee aasille suuren pään, lyhyen kaulan, kookkaan varjalan ja hyvin lyhyet jalat. (Weaver 2008, 40–42.)

3.2.10.3 Kirjava-aasi

Kirjava-aasi voi olla minkä kokoinen tahansa tai mitä alkuperää tahansa kunhan se on kirjava. Jotta aasi hyväksytään Yhdysvalloissa kirjavaksi, sillä pitää olla sivusta katsottuna rungossaan vähintään kaksi läiskää tai pilkkua. Kirjava-aasi on Yhdysvalloissa virallinen rotu. (Weaver 2008, 42.)

3.3 Muuli ja muuliaasi

Muuli ja muuliaasi ovat aasin ja hevosen risteytyksiä. Sanotaan, että muuli ja muuliaasi perivät parhaat ominaisuudet molemmista lajeista. Muuleja käytetään ratsuina, ajossa ja kuormajuhtina. Muulit ovat tunnettuja sopeutuvaisuudestaan, kyvystään kulkea vaikeissa maastoissa, vahvuudestaan, kestävydestään ja kärsivällisyydestään. Muulit ja muuliaasit ovat hedelmättömiä, eli ne eivät voi lisääntyä. Eli jokaisen muulin tai muuliaasin aikaan saamiseksi tarvitaan hevonen ja aasi. Joitakin lisääntymiskykyisiä muuleja tunnetaan, mutta ne ovat erittäin harvinaisia poikkeuksia. (Färestam ym. n.d., 17.)

Muulin isä on aasiori ja emä hevostamma. Muuliaasin isä sen sijaan on hevosori ja emä aasitamma. Muuli on kooltaan lähes yhtä suuri kuin hevonen. (Wälimaa 1994.) Sillä on hevosen runko, mutta pää ja jalat ovat aasimaiset (Färestam ym. n.d., 17). Muulilla on useimmiten pitkät korvat, hännässä vain vähän jouhia, kaviot kuten aasilla ja se ääntelee kuin aasi. Muuliaasi on pienikokoisempi, sillä on pitkät korvat, aasin väritys, hevosmainen pää, hännässä hevosen jouhet ja se ääntelee kuin hevonen. Muuli on käyttöeläimenä parempi ja tehokkaampi kuin muuliaasi. Muuli on varmajalkainen, sitkeä ja pärjää köyhällä ravinnolla. (Wälimaa 1994.) Muulien ja muuliaasien väritys ja koko riippuvat vanhemmista. Väritys voi olla millainen tahansa, sillä se on sekoitus kummankin vanhemman perimää. Muulin ja muuliaasin koko määräytyy vanhempien koon mukaan, pienistä vanhemmista tulee pieniä risteytyksiä ja suurista suurempia. Usein varsinkin muulit kasvavat kuitenkin emäänsä suuremmiksi. (Färestam ym. n.d., 17.) Taulukossa 2 ovat listattuna aasien, muulien ja hevosten erot.

Erilaiset muulikannat on nimetty sen seudun mukaan, jossa ne on kasvatettu. Tällaisia kuuluisia muulikantoja ovat esimerkiksi katalonian-, andalusian-, maltalaisista-, mallorcan- ja poitouaaseista risteytetyt muulit. Nykyaikana suurin osa muulien kasvatuksesta on tapahtunut Espanjassa, mutta Yhdysvalloissa on myös paljon muuleja. Viime vuosikymmeninä on Yhdysvalloissa alettu risteyttää myös hevosia ja aaseja seeprojen kanssa. (Färestam ym. n.d., 18.)

TAULUKKO 2 Aasin, hevosen ja muulin eroavaisuudet (Weaver 2008, 6-7)

	AASI	HEVONEN	MUULI / MUULIAASI
PÄÄ	Leveä otsa, syvä leuka.	Kapeampi otsa, pienempi ohuempi leuka.	Hevosen ja aasin välimuoto.
KORVAT	Pitkät, paksut ja karvaiset.	Pienemmät, ohuimmat ja vähemmän karvaiset.	Välimuotoiset koossa, karvaisuudessa ja paksuudessa.
SILMÄT	Suuret, painavat, D:n muotoiset ja leveälle asettuneet. Kulmat ulkonevat ja painavat.	Pienemmät suhteessa päähän. Pyöreämmät. Kulmat kevyemmät.	Välimuotoiset, mutta jonkin verran enemmän D:n muotoiset ja hieman painavimmat kulmat kuin hevosella.
SIERAIMET	Pienet ja suppuiset.	Keskisuuret tai suuret ja avoimet.	Vaihtelee, yleensä pienemmät kuin hevosella.
SÄKÄ	Ei harjannetta sään kohdalla.	Yleensä selvästi erottuva.	Vaihtelee.
SELKÄ	Kuudes selkänikama puuttuu.	Suurimmalla osalla on kuudes selkänikama.	Vaihtelee.
TAKAOSA	Pitkä, jyrkästi asettunut lantioluu. Takaosa kapeampi ja heikompi lihaspeitto kuin hevosella.	Enemmän lihasmassaa. Yleensä selvemmin näkyvät lihakset.	Välimuotoinen. Enemmän lihasmassaa kuin aasilla, mutta vähemmän kuin hevosella.
YÖNSILMÄT	Vain etujaloissa. Ohuet, sileät ja nahkamaiset.	Etu- ja takajaloissa. Paksut ja luiset.	Vaihtelee.
KAVIOT	Pienet suhteessa kokoon, soikeat, pystyt, kavioaines kovaa ja joustavaa, suuri säde ja paksu antura.	Suuremmat suhteessa kokoon, pyöreämmät, loivemmat, pienempi säde ja ohuempi antura.	Yleensä kapeat, jyrkempi kulma kuin hevosella.
HARJA	Useimmiten karkea, lyhyt ja pysty, tai harja ei selvästi erotu.	Riippuu rodusta, useimmiten melko pitkä ja taipuu toiselle puolelle kaulaa. Jouhet hienommat kuin aasin.	Vaihtelee, mutta useimmilla harva aasimainen harja, joka kasvaa kuitenkin pidemmäksi kuin aasilla. Useimmiten leikataan pystyksi.
HÄNTÄ	Lehmämäinen, karkea huiska hännän alimmassa kolmanneksessa.	Riippuu rodusta, useimmiten pitkä ja tuuhea.	Useimmiten hevosmainen, kuitenkin hännäntyvessä lyhyempää karvaa ja jouhet karkeammat kuin hevosella.
UROKSEN SUKU-PUOLIELIMET	Suuret, tupessa surkastuneet nännit, suuret kivespussiverisuonet ja paksu iho kivespusseissa. Altis verenvuodolle kastraatiossa.	Suhteessa pienemmät kuin aasilla, ei surkastuneita nännejä.	Välimuotoiset, toisilla on surkastuneet nännit toisilla ei.
KROMOSOMIT	62	64	63
HEDELMÄLLISYYS	Keskimääräinen hedelmällisyys 78 %.	Keskimääräinen hedelmällisyys 65 %.	Hedelmättömiä, joitakin äärimmäisen harvinaisia poikkeuksia lukuun ottamatta.
KIIMAT	23-30 päivän välein, kestää noin 6-9 päivää.	21.25 päivän välein kestää noin 3-7 päivää.	Useimmilla naarilla on epäsäännölliset kiimat.
OVULAATIO	5-6 päivää kiiman alusta.	12-24 tuntia ennen kiiman loppua.	Ei ole.
TIINEYS	360-375 päivää tai enemmän.	335-345-päivää tai enemmän.	Hedelmättömiä, naaraita voidaan käyttää alkion vastaanottajina.

4 AASIN HISTORIA IHMISEN KANSSA

Aasilla ja ihmisellä on pitkä yhteinen historia. Yhtä pitkä kuin ihmisellä ja hevosella ellei pidempikin. Egyptiläiset luultavasti kesyttivät aasit ensimmäisenä. Aaseja on kuvattu 6000 vuotta vanhoissa muinaisegyptiläisissä taideteoksissa muiden kotieläinten kanssa. Aasi kesytettiin luultavasti alun perin veden kuljettamiseen. Aasi voi kuljettaa nahkaleilissä jopa 50 litraa vettä yhdellä kertaa. (Suominen 1987.)

Sumerilaiset, jotka asuivat nykyisen Iranin eteläosissa, kesyttivät onagerin sotavaunujen vetäjäksi 2500 eKr. Onagerin käyttö kotieläimenä hävisi kuitenkin sumerilaisten mukana. (Poutanen 1991.)

Egyptiläisissä maalauksissa aasit kantavat kuninkaiden kalleuksia ja liikkemiesten kauppatavaroita. Näitä kalleuksia aasit kantoivat myös silkkitiellä. (Suominen 1987.) Silkkitie kulki Tyyneltä mereltä Välimerelle. Matka kesti monia vuosia, eikä yksikään yksittäinen eläin ole voinut selvitä koko matkasta. (Svendsen 1997, 12.) Silkkitien mukana aasien pitäminen kotieläimenä levisi Aasiaan. Tästä on merkkejä jo 5000 vuoden takaa (Suominen 1987). Silkkitie kulki läpi alueiden, joilla villiaasit elivät. Matkojen aikana tapahtui varmasti hallitsemattomia parituksia ja aasirotujen sekoittumista. (Svendsen 1997, 12.) Aasi oli pieni ja hidas, joten matkan teko ei nopeutunut, mutta aasi kantoi kuitenkin kiltisti taakkoja. Myöhemmin aasit korvattiin silkkitiellä kameleilla, mutta aasit jäivät kuitenkin kotieläimiksi. (Suominen 1987.)

4.1.1 Aasin tulo Eurooppaan

Aasiasta saapui takaisin Aleksandriaan myös pienempiä aaseja. Nämä pienemmät aasit olivat ihanteellisia eläimiä työskentelemään Kreikassa viiniköynnösten kapeissa väleissä. Aasien käyttö viininviljelyssä levisi Välimeren maissa aina Espanjaan asti. Aasit menestyivät alueilla hyvin, sillä Espanjan etelärannikko on vain muutaman kilometrin päässä Afrikasta. (Svendsen 1997, 12.)

Italiassakin aaseja käytettiin viininviljelyssä. Roomalaisten sotilaiden mukana kuormajuhtana toiminut aasi levisi valloitusten myötä Saksaan ja Ranskaan. Aaseja käytettiin myöhemmin maataloudessa ja viinitarhoilla, joita roomalaiset perustivat Ranskaan ja Etelä-Saksaan. Roomalaisten Englannin valloituksen myötä aasit tulivat myös Britanniaan. (Svendsen 1997, 12.) Myöhemmin aasi kantoi Keski-Euroopassa jauhosäkkejä ja pyöritti myllyn kiviä. Itä-Eurooppaan aasi tuli juutalaiskauppiaiden myyntitiskinä ja Etelä-Amerikkaan aasi kulkeutui espanjalaisten valloittajien mukana. (Suominen 1987.)

4.1.2 Aasit Britanniassa

Britanniassa aasit painuivat unohduksiin, kunnes niitä tarvittiin taas 1400–1500-luvulla. Hevoset tarvittiin sotiin, ja jonkun piti jäädä kotiin tekemään töitä. Tämä tehtävä lankei aasille. 1500-luvulla hevoset alkoivat olla jo vähissä ja aaseihin alettiin tosissaan panostaa. 1800-luvun lopulla walesilaiset aasit olivat arvokkaita ja haluttuja. (Svendsen 1997, 13.)

Irlantiin aasit tulivat Englannin sotien mukana. Irlantilaiset myivät hevosensa sotaan ja ostivat tilalle aasin. Aasi oli halvempi ja talonpojille jäi rahaa säästöön. Skotlannissa aasien käyttö ei koskaan yleistynyt. Alueella oli kylmät talvet ja paljon metsää. Olosuhteet olivat siis hyvin erilaiset kuin aasin kotiseuduilla. (Svendsen 1997, 13.)

Britanniassa aasien kultakausi oli 1800-luvulla. Aaseja käytettiin sekä maataloilla että kaupungeissa. Kaupungeissa aasit vetivät kärryjä, kuljettivat rikkaita kylpylöissä ja ajeluttivat rannoilla lapsia kärryissä. Aasit kuljettivat tavarat markkinoille ja vapaapäivinä aasi vei perheen ajelulle. Aasien kasvatusta oli tuottoisaa ja Englannissa järjestettiin suuria markkinoita, joilla aaseja myytiin. Aasit tuottivat jopa maitoa rikkaiden vauvoille. Lontoossa oli lauma maitoa tuottavia aaseja, joita lypsettiin kadulla. Aaseilla harrastettiin myös näyttelytoimintaa. Aaseilla oli omia vain aaseille tarkoitettuja näyttelyitä ja niitä esitettiin jopa kansainvälisessä hevosnäyttelyssä. Aasien kulta-aika tuli kuitenkin loppuun 1800-luvun lopulla. Kun sodissa ei enää tarvittu hevosia, hevoset yleistyivät tavallisten ihmisten keskuudessa, eikä aasia enää tarvittukaan. (Svendsen 1997, 13–14.)

Polttomoottorin yleistyminen uhkasi hevosten ja aasien asemaa, ja lopettiinkin aasien käytön työssä. Puoli vuosisataa myöhemmin Britannian aasien lukumääräksi arvioitiin enää noin sata. Aaseja oli luultavasti paljon enemmän, sillä rannoilla lapsia ajeluttavat Beach Donkeyt olivat edelleen suosittuja. Näitä ranta-aaseja oli ollut olemassa ensimmäisestä maailmansodasta lähtien. Erikoisinta tässä perinteessä on, että kojut ovat saattaneet olla samojen sukujen omistuksessa vuosikymmenien ajan aina nykypäivään saakka. Määrän arviointi kuvasti aasien lukumäärää paremmin aasin merkityksettömyyttä, asiaa ei kannattanut edes tutkia. Aasit olivat vaipu- neet uudestaan unohduksiin. (Svendsen 1997, 14–15.)

1960-luvulla Britanniassa aaseja alettiin taas haluta, tällä kertaa kuitenkin lemmikeiksi. Nämä ihmiset eivät olleet koskaan omistaneet aasia tai hevosta. He olivat kuitenkin innokkaita oppimaan ja pian perustettiin Donkey Breed Society ajamaan aasien asiaa ja organisoimaan tiedotusta. Aaseja alettiin myös esittää maatalousnäyttelyissä ja hevosnäyttelyissä. Pian aaseille perustettiin näyttelyihin omat luokat. Lama ja työttömyys vähensivät uudelleen aasin omistajien määrää. Lemmikistä oli helpompi luopua kuin työntekijästä. (Svendsen 1997, 14.)

5 AASIN PITOJA KOSKEVAT LAIT JA MÄÄRÄYKSET

Aasin kuten muidenkin eläinten pitoa ja omistamista säätelevät monet lait. Yksityisen aasin omistajan näkökulmasta niistä tärkeimmät ovat eläinsuojelulaki (247/1996), -asetus (396/1996), laki eläinten kuljettamisesta (1429/2006), eläinkuljetusasetus (1/2005), laki eläinten lääkitsemisestä (1997/617) ja hevostalouslaki (MMMp 14/EEO/1998). Lakien rikkomisesta säädetään rikoslaissa. Rangaistukset ovat useimmiten sakkoja, vankeutta enintään kaksi vuotta ja/tai eläintenpitokielto. Lait elävät koko ajan ja niihin tehdään jatkuvasti tarkennuksia ja korjauksia. Ajantasaiset lakitekstit löytyvät Internetistä Finlex-sivustolta ja Maa- ja Metsätalousministeriön Internet-sivuilla. Lakien noudattamista valvoo elintarviketurvallisuusvirasto Evira.

5.1 Eläinsuojelulaki

Eläinsuojelulaki (247/1996) ja -asetus (396/1996), koskevat kaikkia eläimiä ja niiden pitoa ja hoitoa. Eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa määritellään vähimmäisvaatimukset eläinten pidolle ja kaikelle eläinten kanssa tapahtuvalle toiminnalle. Lain tarkoituksena on suojella eläimiä kärsimyksestä, kivulta ja tuskalta, sekä edistää eläinten hyvää kohtelua ja hyvinvointia. Eläinsuojelulaissa säädetään mm. eläinten pitopaikoista, hoidosta, kohtelusta, eläimille suoritettavista toimenpiteistä, eläinten ominaisuuksiin vaikuttamisesta, sairaiden ja vahingoittuneiden eläinten kohtelusta, eläinkilpailuista ja eläinten lopettamisesta. Eläinsuojeluasetuksessa on tarkennuksia eläinsuojelulakiin.

Seuraavassa on muutamia poimintoja eläinsuojelulaista.

2 Luku 3 §

Yleiset periaatteet

Eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Tarpeettoman kivun ja tuskan tuottaminen eläimille on kielletty. Lisäksi eläintenpidossa on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet.

5 §

Eläinten hoito

Hoidossa olevaa eläintä ei saa jättää hoidotta tai hylätä. Eläimen on saatava riittävästi sille sopivaa ravintoa, juotavaa ja muuta sen tarvitsemaa hoitoa. Eläimen sairastuessa sen on saatava asianmukaista hoitoa. Eläimen hyvinvointi ja olosuhteet on tarkistettava riittävän usein.

6 §

Eläinten kohtelu

Eläimen liiallinen rasittaminen ja kohtuuttoman ankara kurissa pitäminen ja kouluttaminen sekä liian kovakourainen käsittely on kielletty. Eläimen sitominen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla on kielletty. Eläimen on annettava levätä kunnolla ja lisäksi sen on saatava liikkuu.

8 §

Eläinjalostus ja geenitekniikka

Eläinjalostuksessa on otettava huomioon eläinsuojelulliset näkökohdat sekä eläinten terveys. Sellainen eläinjalostus tai jalostusmenetelmien käyttäminen, josta voi aiheutua eläimelle kärsimystä taikka merkittävää haittaa eläimen terveydelle tai hyvinvoinnille, on kielletty.

24 §

Ammattimainen tai muutoin laajassa mitassa tapahtuva seura- ja harrastuseläinten pito

Ammattimaista tai muutoin laajassa mitassa tapahtuvaa koirien, kissojen ja muiden seura- tai harrastuseläinten myymistä harjoittavan on hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista tai lopettamista taikka toiminnan oleellisesti muuttuessa tehtävä siitä kirjallinen ilmoitus sen läänin lääninhallitukselle, jonka alueella toimintaa harjoitetaan.

Ilmoituksen sisällöstä ja tekemisestä, sekä ammattimaisen tai muutoin laajassa mittakaavassa tapahtuvan seura- ja harrastuseläinten pidon tarkempi määritelmä löytyy eläinsuojeluasetuksesta (396/1996). (Eläinsuojelulaki 247/1996; Eläinsuojeluasetus 396/1996)

5.2 Eläinsuojeluasetus

Eläinsuojeluasetuksessa (396/1996) säädetään tarkemmin mm. eläimen pitopaikasta, eläimen hoidosta, eläinten kohtelusta ja käsittelystä, eläinten kytkemisestä, eläimille suoritettavista toimenpiteistä ja eläinjalostuksesta ja eläinten lopettamisesta. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläinsuojeluasetuksessa määrätään, että eläimen pitopaikan on oltava eläimelle turvallinen, pitopaikan palovaara ja eläimen karkaamisvaara ovat mahdollisimman pienet. Pitopaikka pitää pitää puhtaana ja siellä olevat eläimet on voitava tarkastaa ja hoitaa vaikeuksitta. Pitopaikka ei saa olla eläimelle vahingollinen ja sen pitää tarjota eläimelle riittävä suoja epäsuotuisia sääoloja, liiallista kylmyyttä, lämpöä ja kosteutta vastaan. Pitopaikan tulee olla eläinlajin erityistarpeet huomioon ottaen riittävän tilava. Eläimen on voitava pitopaikassa seistä, levätä, nousta makuulta luonnollisella tavalla ja samassa pitopaikassa pidettävien eläinten tulee voida asetua yhtä aikaa makuulle. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Pitopaikan olosuhteiden on oltava sellaiset, että ilmanvaihto ja valaistus ovat kunnossa. Haitalliset kaasut, pöly, veto tai liiallinen kosteus eivät saa vaarantaa eläimen terveyttä tai hyvinvointia. Pitopaikassa ei myöskään saa esiintyä jatkuvaa melua. Valaistuksen tulee olla eläimelle sopiva ja sellainen, että eläin voidaan tarkastaa ja hoitaa asianmukaisesti. Pitopaikan seinien ja lattian rakenteiden ja materiaalien tulee olla siellä pidettäville eläimille sopivia ja eläimellä on oltava käytettävissään sopiva makuupaikka. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläimen pitopaikka on pidettävä puhtaana ja eläinten terveyttä tai hyvinvointia vaarantavat viat on korjattava välittömästi ja, jollei se ole mahdol-

lista, eläimen terveys ja hyvinvointi on turvattava vikojen korjaamiseen saakka. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläintä saa säilyttää pitopaikaksi soveltumattomassa tilassa vain, jos eläimen kuljettaminen, sairaus tai muu tilapäinen ja hyväksyttävä syy sitä vaatii. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Tuotantoeläinten kohdalla asetuksessa määrätään, että ulkotarhan on oltava eläimelle turvallinen ja tarhan maapohjan sellainen, etteivät eläimet vahingoita itseään eivätkä tarpeettomasti likaannu. Aitauksen tulee olla tarhattavalle eläinlajille sopiva ja sellainen, että se estää eläintä karkaamasta. Tarhassa tulee olla sääsuoja, johon kaikki eläimet mahtuvat makuulle. Nämä ehdot olisi hyvä myös aasin ulkotarhan täyttää. Suojasta olisi hyvä olla myös kaksi uloskäyntiä, jotta alempiarvoiset eläimet voivat väistää ylempiarvoisia. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläinten hoidosta asetuksessa määrätään, että eläimen terveydestä, yleisestä hyvinvoinnista, puhtaudesta ja eläimen tarvitsemasta keuhkohoidosta on huolehdittava. Eläimelle on annettava sille sopivaa hyvälaatuista ruokaa ja juomaa. Ruokinnassa on otettava huomioon eläimen tarpeet ja varmistettava, että kaikki eläimet saavat riittävästi ravintoa. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläimen terveydelle tietävästi haitallisen ravinnon tai juoman antaminen on kiellettyä, samoin kuin sellaisen ravinnon tai ravintoaineen antamista jättäminen, jonka puuttumisen tiedetään aiheuttavan eläimen sairastumisen. Eläimen kunto ja terveyden tila on tarkastettava vähintään kerran päivässä, tarvittaessa useamminkin. Synnytystä odottaviin, juuri synnyttäneisiin, vastasyntyneisiin, sairaisiin, huonokuntoisiin ja vahingoittuneisiin eläimiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläimen sairastuessa tai vahingoituessa, on eläimelle viipymättä annettava tai hankittava asianmukaista hoitoa. Tarvittaessa sairas tai vahingoittunut eläin on erotettava asianmukaiseen tilaan erillään muista eläimistä. Sairauden tai vamman niin edellyttäessä eläin on asianmukaisesti lopetettava. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläimen kohtelusta ja käsittelystä määrätään, että eläintä on kohdeltava rauhallisesti, eikä sitä saa tarpeettomasti pelotella tai kiihdyttää. Eläintä käsiteltäessä on pyrittävä käyttämään hyväksi eläimen lajinomaista käyttäytymistä, kuten laumavaistoa. Eläintä ei saa vahingoittaa eikä käsitellä väkivaltaisesti. Eläimen potkiminen, lyöminen, raahaaminen ja vahingoittaminen on kielletty, eikä eläimelle saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläimen kouluttamisesta ja käyttäytymisestä määrätään, että eläintä ei saa kouluttaa tai käyttää siten, että sen terveyttä tai hyvinvointia vahingoitetaan. Eläintä ei saa myöskään pakottaa ylittämään luonnollisten kykyjen tai voimiansa määrää. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

Eläimen kytkemisestä määrätään, että kytkemiseen käytettävän laitteen tai välineen on oltava sellainen, että se ei vahingoita eläintä. Laite tai väline on sovitettava ja säädettävä siten, että se on eläimelle sopiva ja antaa tarpeellisen ja turvallisen liikkumisvapauden. (Eläinsuojeluasetus 396/1996.)

5.3 Eläinten kuljettaminen

Eläinten kuljettamisesta säädetään eläinten kuljetusta koskevassa laissa (1429/2006) ja neuvoston asetuksessa eläinten kuljetuksesta (1/2005). Eläinten kuljetusta koskevan lain tarkoituksena on suojella eläimiä kuljetuksessa ja sen yhteydessä vahingoittumiselta, sairastumiselta, kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä. (Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006; Eläinkuljetusasetus 1/2005.)

Lakia sovelletaan elävien selkärankaisten ja soveltuvin osin elävien selkärangattomien eläinten kuljetukseen. Eläinkuljetuslaissa säädetään muussa kuin kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvista eläinten kuljetuksista ja eläinkuljetusasetuksessa säädetään kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvista selkärankaisten eläinten kuljetuksista. Eläinkuljetuslaissa säädetään mm. kuljetuksen yleisistä edellytyksistä, eläimen hyvinvoinnista huolehtimisesta kuljetuksen aikana, kuljetuksen aikana sairastuneen tai vahingoittuneen eläimen hoidosta, kuljetusvälineen vaatimuksista; tilavuudesta, rakenteista ja ilmanvaihdosta, kuljetusvälineen olosuhteista, kuljetusvälineessä olevasta eläimiä osoittavasta merkinnästä, eläinten kuormaamisesta, kohtelusta ja käsittelystä kuormattaessa ja purettaessa ja eläinkuljetusasetuksessa määrätyn kuljettajaluvan hakemisesta; myöntämisestä ja peruuttamisesta. (Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006; Eläinkuljetusasetus 1/2005.)

5.4 Laki eläinten lääkitsemisestä

Lain eläinten lääkitsemisestä (617/1997) tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää eläinten lääkitsemisestä ihmisille, eläimille ja ympäristölle aiheutuvia haittoja. Laissa puhutaan tuotantoeläimistä ja tässä laissa aasitkin lasketaan tuotantoeläimiksi. Laissa säädetään mm. lääkkeiden käytöstä ja käytön rajoituksista, eläinten tunnistamisesta, varoajoista, varoajojen noudattamisesta, tietojen antamisesta, kirjanpidosta ja valvonnasta. Maa- ja Metsätalousministeriön asetuksessa nro 4/EEO/2005 säädetään lääkekirjanpidon pitämisestä. (Laki eläinten lääkitsemisestä 617/1997; MMM asetus nro 4/EEO/2005.)

Koska aasikin lasketaan tässä tuotantoeläimeksi, on aasin oltava tunnistettavissa siten, että tuotantotila, josta eläin on peräisin, voidaan selvittää. Aasi on oltava tunnistettavissa lääkitsemisen ja lääkehoidon aikana, sekä varoajan kuluessa. Eläin on merkittävä tunnistamista varten, jollei eläintä voida muuten tunnistaa. Lääkkeiden varoaikoja on noudatettava. Eläimen omistajan ja haltijan on pyydettyessä annettava valvontaviranomaiselle tietoja tilalle tuoduista ja sieltä viedyistä eläimistä. Samoin eläimiä kuljettavan on pyydettyessä annettava valvontaviranomaiselle tietoja käsittelemistään eläimistä. (Laki eläinten lääkitsemisestä (617/1997).)

Aasin omistaan tai haltijan on pidettävä kirjaa eläimelle annetuista lääkkeistä, samoin kuin eläinlääkäriin (Laki eläinten lääkitsemisestä (617/1997)). Eläimen omistajan tai haltijan on merkittävä pitämänsä kirjanpitoon eläinlääkäriin, omistajan itsensä tai muun henkilön eläimelle antamat lääkkeet. Myös lääkerehut on merkittävä kirjanpitoon. Kirjanpidosta on lääkityksen osalta käytävä ilmi ainakin seuraavat tiedot: eläimen tai eläinryhmän tunnistetiedot, lääkityksen antopäivä, lääkkeen nimi, lääkkeen määrä, lääkkeelle määrätty varoaika ja lääkkeen myyjän nimi. Lääkkeen myyjällä tarkoitetaan lääkkeen antanutta tai myynyttä eläinlääkärinä tai lääkkeen myynyttä apteekkia tai muuta vastaavaa yritystä. Eläinlääkäriin nimen sijasta voidaan käyttää eläinlääkäriin tunnusnumeroa. Kirjanpidon voi tehdä ATK:lla, erilliseen vihkoon tai kirjaan tai terveystietoihin. Myös eläinlääkäriltä saatujen lääkitystä koskevien kirjallisten selvitysten tai reseptien tallentaminen kansioon riittää lääkekirjanpidoksi, jos eläimen omistaja tai haltija lisää niihin puuttuvat tiedot. Kirjanpitoa on säilytettävä vähintään viiden vuoden ajan, vaikka eläin lopetettaisiin sitä ennen. (MMM asetus nro 4/EEO/2005.)

5.5 Hevoseläinten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset

Maa- ja metsätalousministeriön päätöksessä MMMp 14/EEO/1998 määritteli tarkasti hevoseläinten pidoon eläinsuojeluvaatimukset ja annetaan suosituksia hevoseläinten pitoon. Päätöksessä käytetään termiä hevonen tarkoittamaan hevosta, ponia, aasia ja muuta kavioläintä. Päätöksessä käsitellään yksityiskohtaisesti aasin pitopaikan yleiset vaatimukset, seinät ja lattia, eläinsuojan olosuhteet, karsina ja pilttuu, yksittäis- ja ryhmäkarsinassa pidettävät aasit, ulkotarha ja laidun sekä ulkotarhan ja laitumen aitaaminen. Lisäksi päätöksessä käsitellään aasin hoito, hyvinvoinnin seuranta, käsittely ja kohtelu sekä juotto ja ruokinta. Päätös on kokonaisuudessaan luettavissa Maa- ja metsätalousministeriön Internet-sivuilla. (MMMp 14/EEO/1998.)

6 AASIN HANKINTA

Suomessa ei ole markkinoita, joilla aaseja myytäisiin, tai mitään tiettyä välittäjää, jolta aaseja voisi kysellä. Suomen aasiyhdistyksen nettisivuilla löytyy Aasimarkkinat-palsta, jossa on myytävien aasien ja muulien ilmoituksia. Lisäksi yksityisillä Aasinus-sivuilla on silloin tällöin aasien myynti-ilmoituksia. Jos on päättänyt, että haluaa aasin ja on valmis pitämään siitä huolta jopa 30 vuotta, kannattaa ottaa yhteyttä Suomen aasiyhdistykseen. Myös aasin omistajilta kannattaa kysellä. Heillä on usein kontakteja muihin aasin omistajiin ja saattavat näin tietää myyntiin tulevista aaseista. Yksi vaihtoehto on tietysti tuoda aasi itse ulkomailta. Aasien maahantuontiin kannattaa kysellä neuvoja ja kokemuksia aaseja maahan tuoneilta ihmisiltä sekä Suomen aasiyhdistykseltä. Tarkat ohjeet eläinten tuontiin ja vientiin löytyvät Evirasta ja Maa- ja metsätalousministeriöstä.

Vaikka aasin ottaisi lemmikiksi, sille on pystyttävä tarjoamaan lajin mukaista hoitoa ja toimintaa. Aasi on lemmikkistatuksestaan huolimatta hevoseläin ja tarvitsee säännöllistä kavionhuoltoa, liikuntaa ja päivittäistä ulkoilua. Ilman mukavaa tekemistä ja lajin mukaista hoitoa aasista voi tulla oikea riiviö ja jopa ongelma-aasi.

Aasit elävät varsin vanhoiksi. Kesyaasi elää helposti 20 vuotta, monet elävät 30-vuotiaiksi, eivätkä yli nelikymppiset aasitkaan ole suuria harvinaisuuksia. Suurin ongelma vanhoilla aaseilla tapaavat olla hampaat, joita tarvitsee raspata tavallista useammin. Jäykkyys, nivelsäryt ja paleleminen ovat tyypillisiä vanhoilla aaseilla, aivan kuten vanhoilla ihmisilläkin. (Färestam ym. n.d., 20.)

On muistettava, että aasin pidosta koituu joka tapauksessa kustannuksia koko ajan, ei vain hankittaessa pitkäkorvaa. Jatkuvasti kustannuksia koituu ruokinnasta, vedestä, kuivituksesta ja mahdollisesti tallivuokrasta, jos aasia ei voi pitää omassa tallissa. Lisäksi tulevat ainakin madotukset neljä kertaa vuodessa, rokotukset kerran vuodessa ja kavionhuolto joka toinen kuukausi. Vastuuvakuutus kolmannen osapuolen vahinkojen varalta on hyvä olla olemassa. (Morris 1988, 25–26.) Vaikka tuntisi aasinsa hyvin ja tietäisi, ettei se vahingoita omistajaansa, toisen ihmisen käsittelyssä eläin saattaa kuitenkin käyttäytyä aivan eri tavalla, eikä vahingoilta aina vältytä.

Aasin pitäminen ei vaadi suuria investointeja, eikä aiheuta suuria kustannuksia, mutta varmaa on, ettei aasin pitämisestä ainakaan tuottoa saa. (Morris 1988, 25–26.) Aasia hankittaessa kustannukset kannattaa laskea totuuden mukaisiksi ja käsi sydämellä harkita, mitä voi tehdä itse ja mitä pitää teettää jollain muulla. Ei pidä esimerkiksi laskea, että rakentaa tai remontoi itse tallin, ellei todellisuudessa kuitenkaan ehdi tai osaa. Kustannuksien laskemiseen kannattaa todella varata aikaa, jotta voi olla varma, että pystyy huolehtimaan aasistaan myös henkilökohtaisten taloudellisten vastoinkäymisten aikana. Britanniassa aasien suojelujärjestö Donkey Sanctuary otti laman aikana vastaan monia aaseja, joita omistajat eivät olleet taloudellisista syistä pystyneet enää pitämään.

6.1 Aasi vai hevonen

Aasia ei pidä ostaa, jos todellisuudessa haluaa hevosen tai ponin. Muutenkin eläimen hankintaa kannattaa aina miettiä huolella. Aasin ylläpito maksaa yhtä paljon kuin samankokoisen hevosen tai ponin ylläpito. Aasin ostohinta on myös usein yhtä suuri kuin harrastusponin. Kilpaponit ja -hevokset ovat asia erikseen. Halvemmaksi kuin poni tai hevonen aasi ei siis ainakaan tule. (Färestam ym. n.d., 20.)

Aasin koosta riippuen, aasilla voivat ratsastaa lapset ja kevyet aikuiset. Aasi pitää ratsastuksesta metsissä ja pikkuteillä, kentällä voltin kiertämiseen useimmat aasit ikävystyvät varsin nopeasti. Pienellä vaivalla aasille voi kuitenkin opettaa hieman esteiden hyppäämistä ja yksinkertaista kouluratsastusta. (Färestam ym. n.d., 20) Aasit ovat tunnettuja kyvystään kulkea vaikeissa maastoissa, mutta jos maasto on kovin märkää, savista tai liukasta, hevonen on varmajalkaisempi. Pienen lapsen on usein helpompi

ratsastaa aasilla kuin hevosella, sillä aasin selkä on kapeampi, sen liikkeet ovat usein pehmeämmät ja luonne on rauhallisempi. Jos haluaa edetä ratsastuksessa pitkälle, kannattaa enemmän hankkia hevonen tai käydä säännöllisesti ratsastuskoulussa ratsastustunneilla. Sen mitä oppii ratsastuskoulussa, voi sitten opettaa omaa tahtiaan aasille. (Färestam ym. n.d., 21.)

Aasit ovat älykkäitä eläimiä ja ne oppivat helposti. Mutta valitettavasti ne myös ikävystyvät helposti, jos niille ei ole tarjolla mieluisaa tekemistä. Aasit pitävät harjaamisesta ja ihmisten seurasta usein enemmän kuin hevoset, eivätkä pure tai potki niin helposti kuin hevoset. Aasit eivät myöskään ole niin vahvasti laumaeläimiä kuin hevoset. Aasi, joka saa riittävästi liikuntaa ja huomiota, pärjää yksinäänkin, mutta mikään ei voita lajitoverin seuraa. (Färestam ym. n.d., 20.)

6.2 Ennen aasin hankintaa

Aasi tarvitsee ainakin vedottoman tallin ja tukevasti aidatun jaloittelutarhan, myös laidun on hyvä olla olemassa. Lisäksi aasi tarvitsee ainakin kuiviketta karsinaan, rehua, ruokinta-astioita ja vesiastioita. Varusteista aasi tarvitsee ainakin muutaman harjan, riimun ja riimun narun, muut varusteet riippuvat siitä mitä aasin kanssa haluaa tehdä. (Weaver 2008, 53.) Talli ja tarha tulee olla olemassa siinä vaiheessa, kun aasi tulee kotiin. Aasi ei voi valita millaiseen kotiin se tulee, vaan ihmisten on huolehdittava, että kaikki aasille tarpeellinen löytyy.

Aasi voi parhaiten toisen aasin seurassa, ja lähes samalla vaivalla kuin hoitaa yhden, hoitaa kaksikin aasia. Aasit voivat ystäväystyä, tai olla ystäväystymättä, muiden eläinten kanssa. Aasien tiedetään sopeutuneen ainakin hevosen, vuohen, lampaan, lehmän, sian ja laaman seuraan. (Weaver 2008, 57.) Kaikki aasit eivät kuitenkaan muodosta ystävyysuhteita yli lajirajojen. Aasi saattaa ajaa pienempää eläintä takaa ja yrittää lyödä sitä maahan etujaloillaan. Takaa-ajo saattaa näyttää leikiltä, mutta ei ole sitä ja seuraukset voivat olla vakavat. Aasia valitessa tulee ottaa huomioon omassa kodissa olevat eläimet ja selvittää onko aasi jo tottunut niiden seuraan. Jos aasi ei ole tottunut esim. koiriin, ja kotona sellainen on, tulee tutustumisessa edetä varovasti. (Färestam ym. n.d., 20.)

Ennen kuin ostaa aasin, on viisasta etsiä kengittäjä, joka osaa vuolla aasin kavioita. Jos etsii kengittäjän ennen aasin tuloa, välttyy monelta huolelta ja harmilta. (Morris 1988, 23.) Kannattaa myös varmistaa, että lähiseudulla on, jos ei aaseja, niin ainakin hevosia tunteva eläinlääkäri. Vaikka aasit ovat perusterveitä eläimiä, on hyvä tietää kenelle voi soittaa, jos jotain sattuu. (Weaver 2008, 52–53.)

6.3 Aasin valinta

Jos tarkan harkinnan jälkeen on varma, että haluaa aasin ja haluaa pitää siitä huolta seuraavat 20–30 vuotta, on tärkeää löytää sopiva aasi. (Färestam ym. n.d., 22.) Aaseja löytyy monen värisiä, kokoisia, luonteisia ja muotoisia. Aasia haluavan kannattaa etukäteen miettiä millaisen aasin haluaisi, millainen luonne aasilla olisi mukava olla ja mitä aasin kanssa haluaisi tehdä. Myös aasin rakenteeseen kannattaa kiinnittää huomiota, sillä rakenne vaikuttaa terveyteen ja liikkeisiin. Hyvä rakenne on tärkeä, niin lemmikille kuin ratsullekin. Varsinkin, jos omistaja haluaa joskus teettää varsoja tammallaan tai oriillaan, rakenteen tulee olla kunnossa. Luonne on kuitenkin aina tärkeämpi kuin rakenne. Pelkän kauniin ulkomuodon, kivojen raitojen tai miellyttävän värin perusteella eläintä ei pidä ostaa. Aasiin tulisi myös aina tutustua yksilönä ja seurata sen käyttäytymistä kodissaan. Jos epäilee, että eläimellä voi olla terveysongelmia, kannattaa pyytää eläinlääkäri tarkistamaan aasi. Taulukossa 3 ovat yleisimmät tuntomerkit sairaan ja terveen aasin erottamiseen. (Morris 1988, 9-10,15, 19.)

TAULUKKO 3 Ohjeita terveen ja sairaan aasin tunnistamiseen (Weaver 2008, 59; Määttänen 2008, Svendsen 1997, 21)

	Terve aasi	Sairas aasi
Yleinen olemus	Valpas, utelias ja normaalipainoinen.	Vaisu, ei ole kiinnostunut ympäristöstään, saattaa eristäytyä muista eläimistä. Ylipainoinen aasi ei välttämättä ole sairas, mutta on normaalipainoisista alttiimpi sairastumaan. Hyvin laiha tai riutunut aasikaan ei välttämättä ole sairas, mutta laihuuteen on aina jokin syy.
Hengitys	Tasainen ja kuulostaa helpolta.	Hengitys saattaa kuulostaa raskaalta tai olla epäsäännöllistä. Saattaa myös yskiä ja hengitys voi rohista. Sieraimista saattaa valua sameaa, keltaista tai vihertävää limaa. Vähäinen kirkas nenävuoto ei yleensä anna aiheutta huoleen.
Silmät	Kirkkaat.	Usein sumeat ja saattavat näyttää alakuloisilta.
Karva	Pehmeää ja enimmäkseen tasaista. Ei ihovaurioita.	Karva voi olla kiilloton ja kuiva. Ihossa voi olla vaurioita loisten tai ihosairauden jäljiltä.
Liikkeet	Liikkuu vapaasti ja helpon oloisesti. Seisoo molemmat etujalat suoraan vartalon alla. Lähtee liikkeelle.	Voi liikkua hitaasti, epätasaisesti ja ontuen tai kieltäytyä liikkumasta kokonaan. Saattaa seistä toinen tai molemmat etujalat ojennettuina.
Ruokahalu	Syö innokkaasti ja on melko ahne herkuille.	Kieltäytyy syömästä tai syö hyvin vähän.
Uloste	Uloste on kiinteää ja peräaukon ympäryys ja häntä ovat puhtaat.	Ripuloivalla aasilla on useimmiten hännässä ja/tai peräaukon ympärillä tuoretta tai kuivunutta ripuliulostetta.
Ruumiinlämpö	Aikuisella noin 37°C ja varsalla hieman korkeampi noin 37,6 °C.	Ruumiinlämpö matalampi tai korkeampi kuin normaalisti. Matala ruumiinlämpö on yleensä vaarallisempi kuin kuume.

Lemmikiksi sopivin on tamma tai ruuna. Osa oriista on kilttejä ja helppoja käsitellä, mutta suurin osa on vallattomia ja ilman asianmukaista kasvatus- ta oriista voi tulla todella hankalia. Ruunaus kannattaa, jos oria ei aiota käyttää jalostukseen ja se on alle viisivuotias. Alle metrin korkuinen aasi sopii ajettavaksi ja pienten lasten ratsuksi. Yli 120 cm korkealla aasilla voi ratsastaa teini-ikäinen ja pieni aikuinen. Yleensä suurempia aaseja on vaikeampi löytää. Jos ei ole kokemusta aaseista, kannattaa ostaa aikuinen valmiiksi ajolle ja ratsastukseen koulutettu aasi. Varsan hyvänä puolena on, että oppii tuntemaan aasinsa alusta saakka. Huonona puolena taas on, että pitää odottaa kunnes varsa on kolmevuotias ennen kuin sillä voi harjoitella ajamista ja kunnes varsa on neljävuotias ennen kuin voi harjoitella ratsastusta. (Färestam ym. n.d., 22.)

Aasin itsensä lisäksi kannattaa käyttää aikaa myös aasin omistajaan tutustumiseen. Muilta aasi-ihmisiltä ja tuntemiltaan kasvattajilta voi kysellä myyjän maineesta, mutta päätöksiä ei pidä tehdä kuulopuheiden perusteella. Pitää kuitenkin muistaa, että kielteisten kommenttien taustalla saattavat olla henkilökohtaiset erimielisyydet. Myöskään hienot nettisivut eivät ole mikään tae myyjän kunnollisuudesta. (Weaver 2008, 55.)

Kun on löytänyt mieleisensä aasin ja luotettavan myyjän, kannattaa sopia vierailusta. Pitää muistaa, että tapaamisessa ostajan arvioidessa myyjää vastuuntuntoinen myyjä arvioi samalla ostajaa. Jos myyjä myy rakasta eläintä, haluaa hän luultavasti myös tietää millaisiin oloihin aasi on menossa ja kyselee ostajalta tämän kodista ja aasikokemuksesta. (Morris 1988, 24.) Kannattaa siis antaa hyvä ensivaikutelma ja olla paikalla sovittuna aikana. On myös kohteliasta ilmoittaa ajoissa, jos syystä tai toisesta myöhästyy. Paikalle saapuessaan ostajan kannattaa hieman tutkailla ympäristöä. Tallit ja maatilat eivät ole näyttelyalueita, eikä kaiken tule olla tip-top ja putipuhdasta, mutta eläinten elintilojen ei tulisi näyttää kaatopaikoiltaakaan. Muutamia asioihin kannattaa kiinnittää huomiota. Ovatko kaikki eläimet, eivät vain aasit, asianmukaisissa, puhtaissa ja turvallisissa tiloissa? Ovatko vesiastiat puhtaita? Mitä aaseille syötetään? Onko suurin osa aaseista hyvässä hoikassa kunnossa? Jokunen voi olla lihavampi ja jokunen laihempi, mutta keskimäärin aasien tulisi näyttää hyväkuntoisilta. Näyttääkö myyjä vain myynnissä olevan yksilön vai saako ostaja nähdä kaikki eläimet? Jos myynnissä oleva aasi on valmiiksi erillään muista, kannattaa kysellä muutamia asioita. Miten kyseinen aasi tulee toimeen muiden eläinten kanssa? Onko muussa laumassa jotain ongelmia, joita ostajan ei haluta näkevän? (Weaver 2008, 56.)

Myyjältä on hyvä kysellä paljon kysymyksiä, jos myyjä on vastahakoinen vastaamaan aaseja koskeviin kysymyksiin, vastailee kierrellen tai ostaja tuntee muuten olonsa epämurkavaksi, kannattaa kiittää myyjää vaivannäöstä ja jatkaa etsintöjä. (Weaver 2008, 56.) Hyviä asioita tietää ovat esimerkiksi miksi aasia ollaan myymässä ja miten kauan aasi on ollut nykyisillä omistajilla (Morris 1988, 24). Kannattaa tiedustella myös madotuksista ja rokotuksista, sekä pyytää nähdä aasin rekisteripaperit tai passi. Jos ostaja on etsimässä itselleen jalostuseläintä, kannattaa kysellä myös eläimen emästä. Tuleeko tamma hyvin tiineeksi? Montako varsaa se on saanut? Onko varsomisessa ollut ongelmia? Onko tamma ollut hyvä emä? Liialli-

sen sukusiitoksen välttämiseksi tulee kysyä myös aasin suvusta niin pitkälle, kuin sitä tunnetaan. Myös tulevan yhteistyön mahdollisuudesta on hyvä tiedustella etukäteen. Voiko myyjälle soittaa, jos myöhemmin tulee jotain kysymyksiä tai ongelmia? (Morris 1988, 18.)

6.3.1 Luonne

Luonne on lemmikin tärkein ominaisuus, sillä useimmiten lemmikkejä käsittelevät monet ihmiset, niin lapset kuin aikuisetkin, ja se tapaa myös muita eläimiä. Aaseja pidetään lapsiystävällisinä, joten olisi hyvä, että aasit ovat sellaisia. Rakenne on myös tärkeä, mutta sillä ei juuri ole merkitystä jos aasi ei ole kiltti, ystävällinen ja halukas tottelemaan. Aasin luonne ei juurikaan muutu aasin elämän aikana, ellei aasia kohdella huonosti pitkiä aikoja. Koulutus voi muuttaa aasin käytöstä, mutta ei varsinaisesti muuta aasin luonnetta. (Morris 1988, 9-10.)

Asia ostaessa ihanteellista olisi tavata aasin vanhemmat ja käsitellä niitä, mutta tämä harvoin onnistuu Suomessa, sillä usein aasien sukutiedot ovat olemattomat tai aasi voi olla tuotu ulkomailta, jolloin vanhemmat ovat jossain muualla. Tärkein on kuitenkin aasi itse, millainen se on, tuleeko aasi luokse vai juokseeko lähestyttäessä karkuun. Karkuun juoksevasta aasistakin usein saa ystävällisen ja rohkean lemmikin, mutta kesyttäminen, luottamuksen voittaminen ja kouluttaminen vaativat paljon energiaa, työtä ja aikaa. Luottavainen ja utelias aasi tulee luo, kun ihminen menee aitauksen aidan viereen. Aasin tulisi ainakin seistä paikallaan, kun ostaja menee sen luo. Aasin tulisi myös antaa koskea itseään joka puolelle ja antaa nostaa jalkojaan. On luonnollista, että aasi vierastaa vierasta ihmistä, mutta aasilla pitäisi olla perusuottamus ihmisiin. (Morris 1988, 9-10.)

Korvat saattavat olla aasille erityisen herkkä kohta ja toiset aasit eivät lainkaan pidä korviin koskemisesta. Asia on saatettu kohdella kaltoin korvista tai se on voinut oppia emältään, että ihmisten ei anneta koskea korviin. Tämä kannattaa ottaa huomioon vierasta aasia käsitellessä. Jos aasi on kovin potkivainen, ei sitä kannata ostaa ainakaan lapsiperheeseen. Nuoren aasin voi opettaa pois potkimistavasta, mutta käden käänteessä se ei käy. Vanhaa aasia ei välttämättä saa koskaan potkimattomaksi. Aasi saattaa myös tulla suoraan päin, astua varpaille, tönä ja ikään kuin pyrkiä suoraan syliin. Tällainen aasi on luultavasti vain hemmoteltu piloille ja siitä saa vielä kunnan kumppanin, mutta opitusta tavasta pois opettaminen vie aikaa ja vaatii johdonmukaisuutta ja tiukkuutta. (Morris 1988, 9-10.)

6.3.2 Ikä

Aasin ikä on myös tärkeä ominaisuus. Usein ihmiset ajattelevat, että nuori aasi on helppo käsitellä, vaikka todellisuudessa vanhempi käsittelyyn totunut aasi on todennäköisesti helpompi käsitellä. (Morris 1988, 10–11.) Maailman vanhin aasi oli brittiläinen entinen laukka-aasi Lively Laddie, joka eli yli 60-vuotiaaksi. Ilman yllättäviä onnettomuuksia ja sairauksia monet aasit elävät pitkälti kolmannelle kymmenennelleen. Yli kymmenenvuotiaasta aasistakin on siis vielä iloa pitkään. (Weaver 2008, 57.)

Alle puolivuotista varsaa ei koskaan tulisi ostaa, sillä alle puolivuotias on aivan liian nuori lähtemään emänsä luota. Vieroitusikäinen varsa on 9-12 kuukautta vanha. Varsasta saa koulutettua mieleisensä lemmikin, edellyttäen, että osaa ja tietää miten opettaa ja kasvattaa aasia. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että emästä eroon joutuminen aiheuttaa varsalle todella paljon stressiä, eikä varsaa tulisi samaan aikaan viedä uuteen kotiin, jossa kaikki on uutta, ruoka, ihmiset ja talli. Uudessa kodissa varsa on luultavasti aluksi pelokas, epävarma ja yksinäinen, ennen kuin se tottuu uuteen tilanteeseen ja tuntee uuden kodin kodikseen. Aasit ovat luonnostaan hyvin paikkauskollisia ja pitävät rutiineista, joten voi hyvin kuvitella, että uuteen paikkaan sopeutuminen ottaa aikansa (Ylä-Mononen 2008). Varsan kanssa pitää olla hyvin johdonmukainen ja päättäväinen, jotta aasi alkaa kasvaa sellaiseksi kuin omistaja haluaa. (Morris 1988, 10–11.)

Yhdestä kolmeen vuotiaana aasi on hyvin vilkas ja oppivainen, eli alle kolmevuotiaana aasille tulee opettaa perusasiat. Ratsastaa aasia ei saa alle neljävuotiaana eikä ajaa alle kolmevuotiaana. Kolmevuotiaaksi asti aasia koulutetaan kädestä ohjaten ja taluttaen. Vasta kolmivuotiaana voi opettaa aasia ajolle ja ratsastukseen. Jos aasilla ei ole seuralaista, jonka kanssa se leikkisi ja liikkuisi luonnostaan, sitä pitää liikuttaa liinassa tai vain ihan talutella riimunnarussa. (Morris 1988, 11.)

Kuusi-, seitsemänvuotiasta aasia voi ratsastaa ja sillä voi teettää jälkeläisiä. Tässä iässä suurin osa koulutuksesta on jo tehty. Aasi tarvitsee edelleen johdonmukaista kohtelua, mutta aasin pitäisi olla jo rauhallisempi ja helpompi käsitellä. Yli neljätoistavuotiaat voivat olla jo hieman hitaita liikkeissään, mutta nauttivat silti silloin tällöin kunnan laukasta. Aasi, joka on saanut hyvän alun elämälle ja jota on kohdeltu hyvin, elää helposti 30-vuotiaaksi. (Morris 1988, 11–12.)

6.3.3 Sukupuoli

Tamma ja ruuna ovat sopivia lemmikeiksi. Jollei halua panostaa jalostukseen ja hankkia siitosoria, ei kannata hankkia oria. Oriin pitäminen vaatii kokemusta aaseista ja orin pitäjä on usein vastuussa myös muiden ihmisten eläimistä. Orin pitäminen lemmikkinä on julmaa orille itselleen, sillä koko orin elämän ajan kaikki sen ajatukset ovat parittelussa. Ori voi olla tutussa ympäristössä ja omistajan kanssa rauhallinen ja helposti käsiteltävä, mutta tavatessaan toisen orin tai tamman oria ei useinkaan enää voi hallita. (Morris 1988, 12.) Oriilla hormonien vaikutus käyttäytymiseen on todella voimakas ja jopa miniaasin leuat ovat riittävän vahvat rikkomaan luita. Ei siis tule turhaan vaarantaa itsensä ja muiden turvallisuutta ja pitää oria lemmikkinä. (Weaver 2008, 57.) Ori saattaa huutaa yöt ja päivät odottaen vastausta tammalta, ja jos se kuulee vastauksen, se tekee kaikkensa päästäkseen tamman luo. Viimeistään tässä vaiheessa selviää, miten älykkäitä ja taitavia pakenemaan aasit ovat. (Morris 1988, 12.)

Ruuna on mukava lemmikki, sillä sen ajatukset ovat enimmäkseen ruoassa ja omistajassa. Kastratio poistaa paitsi parittelun halun, myös vihamielisyyden muita uroksia kohtaan. Tamma voi olla luonteeltaan helpompi,

mutta kiimat saattavat sotkea käyttäytymistä. Kiimat tulevat ympäri vuoden kolmen viikon välein. Yleensä tammät hädint tuskin näyttävät kiimojaan, muutoin kuin orin läheisyydessä. Jotkut tammät saattavat olla kiiman aikaan ärsyntyneitä, itsepäisiä ja huudella toivoen, että jossain lähistöllä olisi ori. Jos haluaa joskus teettää varsoja, valinta on tamma. Jos haluaa ryhtyä kasvattamaan aaseja, kannattaa valita tamma, jolla on hyvä luonne ja rakenne. Sekä rakenne, että luonne periytyvät varsalle. Luonne periytyy melko heikosti, mutta ollessaan ensimmäisen vuoden emän rinnalla varsa oppii emältään miten erilaisiin asioihin suhtaudutaan. Jos emä on pelokas, siirtyy pelokkuus oppimisen kautta varsalle. (Morris 1988, 12–13.)

6.3.4 Koko

Aaseja on monen kokoisia ja kannattaakin miettiä, minkä kokoinen aasi sopisi omiin tarpeisiin parhaiten. Jos aasilla haluaa ajaa, aasin koolla ei varusteiden puolesta ole väliä, sillä nykyisin varusteita löytyy hyvin myös pienimmille aaseille. Taakka pitää kuitenkin aina mitoittaa aasin koon ja kunnon mukaan. Jos aasin hankkii lasten ratsuksi, isommalla aasilla lapset voivat ratsastaa kauemmin. Lapsille kannattaa hankkia valmiiksi koulutettu ja ratsastukseen opetettu aasi, sillä lapsen ja aasin opettaminen yhtä aikaa on varsin haastavaa. Tulee myös muistaa, että aasi kehittyy hitaammin kuin hevonen ja on aikuinen vasta yli neljävuotiaana. (Morris 1988, 13.)

Aasin koko kerrotaan säkäkorkeutena ja mitataan sään kohdalta. Isompi aasi tarvitsee enemmän ruokaa ja tilaa. Vain alle 90 cm korkeat aasit ovat miniaaseja. Aasi kasvaa nopeimmin kaksivuotiaaksi asti, mutta kasvu loppuu aikaisintaan nelivuotiaana. Kaksivuotias aasi kasvaa korkeutta vielä noin 5 cm. (Morris 1998, 13–14.) Jos alle nelivuotiaasta aasia myydään miniaasina, ei ole varmaa, että aasi todella on aikuisena alle 90 cm korkea. Viime aikoina on tullut ilmi, että monet miniaasin ostajat ovat tulleet huijatuiksi. Miniaasina myyty aasi onkin todellisuudessa ollut ihan tavallisen kokoinen. (Axi-Timmerbacka 2008.) Hyvin hoidettu ja ruokittu aasi kasvaa usein hieman isommaksi kuin vanhempansa (Morris 1998, 15). Usein aasien ilmoitetut korkeudet ovat tarkkoja arvioita eivätkä oikeita mittaustuloksia. Miniaasit ovat usein ilmoitettua suurempia ja aasioriit usein ilmoitettua pienempiä. (Weaver 2008, 58.)

7 RUOKINTA

Aasin ruokinnassa tulee muistaa, että aasit ovat kotoisin puoliaavikoilta. Luonnossa aasit vaeltaisivat useita kilometrejä päivässä etsien ruokaa, joka on kuivaa ruohoa, pieniä pensaita ja kitukasvuisia kasveja. (Morris 1988, 8,42.) Aavikkoeläimelle sopivaa ravintoa ei ole tuore ruoho, vaan parasta on hyvin kuitupitoinen karkearehu, eli käytännössä kuiva heinä. Ruoho sopiikin paremmin rehuksi reheviltä aroilta kotoisin olevalle hevoselle. Tämän vuoksi kuiva heinä on aasin ruokinnan perusta ja aasin tulee saada sitä ympäri vuoden. Hyvälaatuinen heinä kattaakin aasin ravinnon tarpeen lähes kokonaan. (Färestam ym. n.d., 35; Morris1988, 42.) Aasin ruokinnassa ongelmia aiheuttaa pääasiassa aasin taipumus lihoa herkästi liian vahvalla ravinnolla. Monet hevosten rehut ovat aasille liian vahvoja.

Liian vahvasta ravinnosta seuraavat terveysongelmat ovat aasien yleisimpiä terveysongelmia, joten aasin ravinnon köyhyyteen kannattaa todella kiinnittää huomiota. Kerran lihottuaan aasi ei enää palaudu entisiin mittoihinsa. (Rudbäck 2008.)

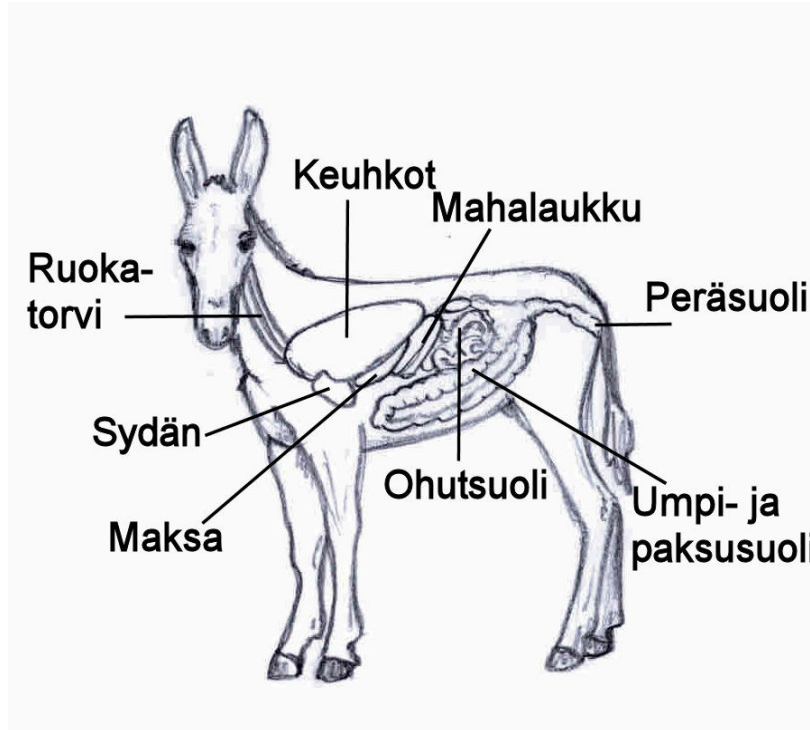
Tässä luvussa on käytetty soveltuvien osien lähteenä Saastamoisen & Teräväisen vuodelta 2003 olevaa Hevosen ruokinta & hoito-kirjaa, sekä Seppo Hyypän luentoja vuodelta 2005 hevosen fysiologiasta ja eläinlääkinnästä. Lisäksi lähteenä on soveltuvien osien käytetty hevosen ruoansulatuksesta kertovaa artikkelia Vitamins And Your Horse vuodelta 2008.

7.1 Ruoansulatus

Aasin ruoansulatus on kehittynyt valikoivan laidunnustyylin mukana ja siinä on jonkin verran eroja hevosen aineenvaihduntaan ja ruoansulatukseen. Nämä erot heijastuvat aasin ravitsemuksellisiin vaatimuksiin. Aasin alkuperä on kuivilla alueilla, missä ravinto on kuivaa ja sitä on harvassa. Valikoiva laidunnus tarkoittaakin, että aasi syö luonnossa korren sieltä, oksan täältä ja liikkuu koko ajan ruokaa etsiessään. Tavallisestikin laiduntava eläin liikkuu koko ajan ravintoa etsiessään, mutta syö ruohoa järjestelmällisemmin ja yhtäjaksoisemmin. Aasi on siis tottunut korkeaan kuitupitoisuuden ravinnossa ja kulkemaan pitkiä matkoja ruokaa etsiessään. Villit aasit syövät yli puolet päivästä, ja jos kesylle aasille annetaan vapaa pääsy hyvälle laitumelle, mahdollisesti vielä lisäksi väkirehua ja herkkuja, lihoo aasi varmasti nopeasti. Aasin ruokahalu ei vähene ravinnon energiapitoisuuden muuttuessa korkeammaksi, vaan eläimen ruokahalu perustuu määrään, eli kylläisyyden tunteeseen vatsassa. Kesyt aasit etsivät luontaisesti Suomenkin oloissa kuitupitoista kasvillisuutta täydentämään ruokavaliotaan. (Svendsen 1997, 93.)

7.1.1 Ruoansulatuksen fysiologia

Aasi on yksimahainen kasvissyöjä, joka ei märehdi. Aasit kykenevät kuitenkin sulattamaan suuria määriä kuitua, enimmäkseen mikrobikäymisen kautta. Mikrobikäyminen tapahtuu laajentuneissa umpi- ja paksusuoleissa, kun ravinto on ensin osittain sulanut vatsalaukussa ja ohutsuolessa. Väki-rehut sulavat pääosin ohutsuolessa, mutta suurin osa aasin ravinnosta on kuitua, joka ei sula ennen kuin umpi- ja paksusuoleissa. Kuvassa 5 on aasin ruoansulatuselimistö pääpiirteissään. (Svendsen 1997, 93.)

KUVA 5 Aasin ruoansulatuselimistö(Lukkaroinen 2009).

7.1.1.1 Suu ja ruokatorvi

Ruoansulatus alkaa suussa. Voimakkailla ja hyvin herkällä huulillaan aasi etsii sopivaa ravintoa, tarttuu siihen ja ohjaa sen etuhampaiden väliin purtavaksi. Suun etuosassa ovat etuhampaat, joiden tulisi kohdata toisensa täsmälleen, jotta esimerkiksi maistuvan oksan irrottaminen puusta onnistuisi hyvin. Ylä- tai alapurenta, jossa hampaat eivät kohtaa optimaalisesti, heikentää aasin ravinnonsaantimahdollisuuksia. Suun takaosassa ovat vahvat ja kovat poskihampaat, joissa on terävät reunat ravinnon tehokkaaseen leikkaamiseen ja tasaiset purupinnat ravinnon hienontamiseen. Poskihampaiden epätasainen kuluminen saattaa johtaa hammaspiikkien ja -koukkujen muodostumiseen. Piikit ja koukut hiehtävät ikeniä, aiheuttavat kipua, puremisongelmia ja saattavat aiheuttaa ruoan tiputtelua. (Svendsen 1997, 93–94.) Yleisesti hammasviat huonontavat rehun hyväksikäyttöä ja aiheuttavat ruoansulatushäiriöitä (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 5). Hammaspiikkien ehkäisemiseksi aasin hampaat tulisi tarkistaa ensimmäisen kerran viisivuotiaana, kun kaikki hampaat ovat jo vaihtuneet pysyviin ja raspata tarvittaessa (Harmo 2008).

Suussa ravintoa hajotetaan purren. Tämä mekaaninen hajotus on tärkeää myöhemmälle ruoansulatukselle (Svendsen 1997, 94). Pureskelussa ravinnon joukkoon sekoittuu sylkeä, joka kostuttaa rehua ja helpottaa ravintomassan kulkua ruokatorvessa sekä neutraloi mahalaukun pH:ta (Hyypä 2005). Mitä enemmän aasi pureskelee, sitä enemmän ravintoon sekoittuu sylkeä (Hyypä 2005). Riittämättömästi hienonnettu tai kostutettu ravintomassa voi jäädä jumiin ruokatorveen, aiheuttaen ruokatorven tukoksen

ja jopa eläimen tukehtumisen (Svendsen 1997, 94). Tämän vuoksi on tärkeää, että vettä on jatkuvasti saatavilla, hevoseläimet myös usein haluavat juoda heti syötyään (Weaver 2008, 111).

Mahan suulla ruokatorven loppupäässä ravinnon liikettä kontrolloi yksisuuntaisen venttiilin tavoin toimiva sulkijalihas. Kuten kaikilla hevoseläimillä sulkijalihas on todella vahva, ja päästää erittäin harvoin kaasua tai ravintomassaa virtaamaan takaisinpäin. Aasit eivät siis pysty röyhtäilemään eivätkä oksentamaan. (Svendsen 1997, 94.)

7.1.1.2 Mahalaukku

Mahalaukku muodostuu kalvoista ja lihaksista. Tämä lihassäkki venyy tarpeen mukaan sisältämään hyvin erilaisia määriä sulatettavaa ravintomassaa. Aikuisella aasilla mahalaukun tilavuus on melko pieni noin 8-9 litraa. Mahalaukku on kuitenkin harvoin kokonaan tyhjä. Vastaavasti hevosella mahalaukun tilavuus on noin 10–20 litraa (Hyypä 2005). Suurin osa aasin nielemästä ravinnosta kulkee mahalaukun läpi 1-2 tunnissa. Ruoansulatusjärjestelmä onkin kehittynyt ottamaan vastaan pieniä määriä ravintoa useasti päivässä. Mahalaukun pienuuden ja ruoansulatusjärjestelmän rakenteen vuoksi aasia tulisi ruokkia vähintään kolme kertaa päivässä. (Svendsen 1997, 94.)

Mahalaukussa vatsan seinämien lihakset supistelevat ja myllertävät ravintomassaa ja sekoittavat siihen mahanestettä, mikä helpottaa myöhempää kuidun sulatusta. Proteiinien sulatus alkaa jo mahalaukussa, mutta on vaikeaa, koska ravinto kulkee vatsan läpi nopeasti. Syljestä ravintomassaan erittyneiden mahanestettä neutraloivien happojen vaikutus mahdollistaa pienimuotoisen mikrobikäymisen mahalaukussa. Tämän vuoksi mahalaukussa voi tapahtua ylenmääräistä kaasun muodostusta, joka voi aiheuttaa ähkyjä, jos aasia ruokitaan nopeasti käyvillä rehuilla, kuten ruohonleikkujätteellä tai väkirehuilla. Koska aasi ei voi poistaa ylimääräistä kaasua röyhtäilemällä, johtaa kaasun muodostus nopeasti kaasulaajentumiseen mahalaukussa ja mahdollisesti kuolettavaan ähkyyn. (Svendsen 1997, 94–95.)

7.1.1.3 Ohutsuoli

Mahalaukusta osittain sulanut ravintomassa vapautuu pohjukaissuoleen mahanportin sääteleminä purskahduksina. Pohjukaissuolessa kutsutaan ohutsuolen tyven eli mahalaukun puoleista päätä ja se on ohutsuolen tärkein ruoansulatusosa. Ohutsuolen muut osat ovat tyhjäsuoli ja sykkyräsuoli. Pohjukaissuolessa ravintomassaan sekoittuu ruoansulatusnesteitä, jotka jatkavat ravintomassan hajotusta, kun se tulee mahalaukusta. (Svendsen 1997, 95.)

Nämä nesteet ovat haimaneste, sappineste ja suolistoneste. Haimaneste muodostuu haimassa ja siinä on entsyymejä, jotka toimivat proteiinien, hiilihydraattien ja rasvan hajotuksessa. Sappineste muodostuu maksassa ja kulkee pohjukaissuoleen sappitiehyttä pitkin. Aaseilla, kuten hevosilla-

kaan, ei ole sappirakkoa sappinesteen varastointiin, vaan sappitiehyt laajenee tarvittaessa jonkin verran. Sappinesteessä on sappisuoloja, jotka edesauttavat ruoan rasvojen sulatusta suurentamalla rasvojen pinta-alaa. Näin rasvaa sulattavilla entsyymeillä on enemmän pinta-alaa, mihin tarttua. Suolistonestettä muodostavat rauhaset suolen seinämässä. Suolistoneste sisältää entsyymejä, jotka täydentävät proteiinien ja hiilihydraattien sulatusta. (Svendsen 1997, 95.)

Ohutsuolessa sulavat ravinnon ne osat, jotka eivät ole kuitua. Ohutsuolessa sulaneet ravintoaineet imeytyvät koko suolen matkalta. Ohutsuolessa imeytyviä ravintoaineita ovat: proteiineista muodostetut aminohapot, hiilihydraateista muodostuneet monosakkaridit: glukoosi, galaktoosi ja fruktoosi, rasvoista muodostuneet rasvahapot ja glyseroli. Myös vesi ja mineraalit imeytyvät ohutsuolessa. (Svendsen 1997, 95.)

7.1.1.4 Umpi- ja paksusuoli

Koska osa vedestä imeytyy jo ohutsuolessa, ravintomassasta tulee kiinteämpää, kun se etenee kohti umpisuolta ja paksusuolta. Umpi- ja paksusuoli ovat suuria käymiskammioita, joissa mikrobit, eli bakteerit ja alkueläimet, sulattavat kuituista osaa aasin ravinnosta. Mikrobit pystyvät tuottamaan entsyymejä, joiden avulla ne pystyvät sulattamaan kovia kuituisia solunseinämiä. Aasin elimistö itsessään ei pysty näitä entsyymejä tuottamaan. Nämä entsyymit vapauttavat kasvisolujen sisällön toisten entsyymien sulatettavaksi. Kuidun mikrobihajotuksen tuloksena syntyy suuri määrä haihtuvia rasvahappoja, jotka imeytyvät paksusuoleen. Haihtuvat rasvahapot ovat aasille merkittävä energianlähde. (Svendsen 1997, 95–96.)

Paksusuoleen imeytyy mikrobihajotuksen ohella suuria määriä vettä ja elektrolyyttejä. Paksusuolen mikrobit tuottavat myös tärkeitä aminohappoja ja vesiliukoisia B-ryhmän vitamiineja ja K-vitamiinia. Mikrobitoiminta tuottaa myös kaasuja, jotka poistuvat peräsuolesta tai palaavat uudestaan mikrobien käyttöön. Ylenmääräinen kaasuntuotanto tai tukkeumat ruoansulatusjärjestelmässä, jotka estävät kaasujen ulospääsyn, voivat johtaa ähkyyn. (Svendsen 1997, 96.)

Rehujen ravintosisältö ja ruokintaohjelma ovat tärkeitä tekijöitä ylläpitämään suoliston mikrobitasapainoa. Äkkinäiset muutokset ruokavaliassa voivat johtaa ja usein johtavat ruoansulatusongelmiin kuten ripuliin, tukkeumiin ja ähkyihin, tai epäsuorempiin sairauksiin, kuten kaviokuumeeseen. Mikrobien tila pysyy vakaana, jos aasia ruokitaan vähän ja usein ja ruokinnan muutokset tehdään hitaasti. (Svendsen 1997, 96.)

7.2 Ravintoaineet

Elintärkeät ravintoaineet ovat hiilihydraatit, proteiinit, rasvat, kivennäisaineet, vitamiinit ja vesi. Ravintoaineita tarvitaan energian tuotantoon, kudosten uusiutumiseen, elimistön rakennusaineiksi, toisten ravintoaineiden saannin varmistamiseen ja elimistön toimintojen säätelyyn. Normaalisissa oloissa aasi saa kaikki tarvitsemansa ravintoaineet ravinnosta eikä re-

hujen ollessa hyvälaatuisia tarvitse ravintolisiä. Myöskään yliannostuksen vaaraa ei ole, kun aasia ruokitaan sille luontaisilla rehuilla aasin kulutuksen mukaan. (Svendsen 1997, 97–98.)

Energiaa aasi saa yhdistelmästä hiilihydraatteja, rasvoja ja proteiineja. Ensisijaisesti energiaa tulee hiilihydraateista ja rasvoista, proteiineja aasin elimistö käyttää energiantuotantoon vasta, kun niistä on ylitarjontaa. Aasit, kuten muutkin eläimet, syövät täyttääkseen energiantarpeensa. Aasi voi syödä päivässä kuiva-ainetta jopa kolme prosenttia elopainostaan, mutta aasi syö vähemmän, jos pienempi rehumäärä täyttää energian tarpeen. Kuitenkin jos ravinto on hyvin maittavaa, aasi luultavasti syö liikaa, vain koska rehu maistuu niin hyvälle, aivan kuten ihmisetkin. (Svendsen 1997, 97–98.)

7.2.1 Hiilihydraatit

Hiilihydraatit ovat aasin tärkein energianlähde. Hiilihydraateista tärkkelys ja sokerit imeytyvät ohutsuolesta verenkiertoon ja kulkevat verenkierron mukana sinne, missä niitä tarvitaan. Jäljelle jäävät hiilihydraatit, eli kuitu, altistuvat umpi- ja paksusuolella mikrobikäymiselle. Mikrobikäymisen päätuotteena syntyvät haihtuvat rasvahapot, joita aasi pääsääntöisesti käyttää energianaan. Jos energiaa on yllin kyllin, voidaan haihtuvia rasvahappoja varastoida glykokeeninä maksaan ja lihaksiin. Viime kädessä ylimääräiset hiilihydraatit muutetaan rasvaksi. (Svendsen 1997, 96.)

Aasit tarvitsevat hiilihydraatteja paitsi energian tuotantoon, myös pitkien kuitujen lähteeksi. Kuidut varmistavat hyvän suolen toiminnan. Tietty määrä kuituja tarvitaan stimuloimaan ravintomassaa eteenpäin kuljettavia lihassupistuksia suolessa ja estämään tukoksia tekemällä ravintomassasta karkeampaa. Jos aasi ei saa riittävästi kuitua ravinnostaan, saattaa suoleen muodostua tukoksia ja tätä kautta aiheutua ruoansulatusongelmia: ähkyjä yms., koska kuituja tarvitaan ärsyttämään suolta työntämään ravintomassaa eteenpäin. (Svendsen 1997, 96–97.)

7.2.2 Proteiinit eli valkuaisaineet

Proteiinit ovat tärkeitä kaikille eläville soluille, sillä ne muodostavat solujen rakenteita ja säätelevät aineenvaihdunnan prosesseja yhdessä entsyymien ja hormonien kanssa. Proteiinit muodostuvat aminohappoketjuista. Aminohappoja esiintyy luonnossa 20 erilaista, joista 10–11 ovat sellaisia, joita aasi ei pysty itse muodostamaan riittäviä määriä, vaan niiden on tultava ravinnosta. (Svendsen 1997, 97.)

Normaalissa ylläpidossa proteiineja tarvitaan korvaamaan luonnollisen vaihtuvuuden takia elimistöstä poistuvia proteiineja. Proteiineja häviää epiteelikerroksien uusiutuessa, esim. karvan mukana, muiden kudosten uusiutumisessa sekä jonkin verran eritteiden mukana. Proteiineja tarvitaan erityisen paljon kasvun ja tiineyden aikana, maidontuotannossa ja vahingoittuneen kudoksen korjaamisessa. (Svendsen 1997, 97.)

Ravinnosta ylen määrin tulleita aminohappoja aasi ei voi varastoida, vaan ne muutetaan energiaksi tai varastorasvaksi. Jos aasi ei saa ravinnostaan riittävästi energiaa, saattaa elimistö äärimmäisissä tilanteissa käyttää kudosten proteiineja energiaksi. Ennen kudosten proteiinien käyttöä energiaksi, elimistö kuitenkin käyttää energian tuotantoon varastorasvan ja lihaksiin ja maksaan varastoituneen glykokeenin. Kudosten proteiinien käyttäminen energiaksi on kuitenkin kestämaton tila ja siitä seuraa nopeasti lihashukka. (Svendsen 1997, 97.)

7.2.3 Rasvat

Ravinnon rasvat ja öljyt ovat aasille käytännöllinen vaihtoehtoinen energianlähde, jota sen on helppo käyttää ja hyödyntää. Rasvoista ja öljyistä aasi saa elintärkeitä rasvahappoja, jotka ovat tärkeitä mm. ylläpitämään ihon ja karvapeitteen kuntoa ja kiiltoa. Lisäksi rasvat ovat tärkeitä rasvaliukoisten A-, D-, E- ja K-vitamiinien imeytymisen takia. Rasvoissa on kaksi kertaa enemmän energiaa kuin vastaavassa määrässä hiilihydraatteja tai proteiineja. Ylimääräinen rasva varastoituu suoraan varastorasvaksi. (Svendsen 1997, 97.)

7.2.4 Kivennäisaineet ja hivenaineet

Kivennäiset eli mineraalit ovat epäorgaanisia ravintoaineita, eli kiveä. Kivennäisillä on monia tehtäviä niin aasin kuin ihmisenkin ruumiissa. Kivennäisiä on tärkeää saada juuri oikea määrä, sillä puutostilat aiheuttavat yleensä erilaisia oireita ja joidenkin kivennäisten kohdalla myös ylimäärästä tulee ongelmia. Kivennäisistä voidaan erottaa hivenaineet, joita tarvitaan kivennäisiin verrattuna nimensä mukaisesti melko pieniä määriä. Kivennäisiä, jotka ovat suolamuodossa eläimen kudoksissa, kutsutaan elektrolyyteiksi. Kivennäisaineet ovat kalsium, fosfori, magnesium, kalium, natrium, kloori, ja rikki. Hivenaineet ovat rauta, kupari, sinkki, mangaani, koboltti, jodi, seleeni, molybdeeni ja fluori. (Svendsen 1997, 98.)

7.2.5 Vitamiinit

Vitamiinit ovat orgaanisia aineita, joita tarvitaan pieniä määriä erilaisten elimistön toimintojen säätelyyn. Vitamiinit ovat joko vesi, tai rasvaliukoisia. (Svendsen 1997, 98.) Liukoisuus määritellään sen mukaan, mitä vitamiinit tarvitsevat liuetakseen elimistössä. Vesiliukoiset liukenevat nimensä mukaisesti veteen ja rasvaliukoiset nimensä mukaisesti rasvaan. Vesiliukoisia vitamiineja ovat B-ryhmän vitamiinit ja C-vitamiini. Vesiliukoiset vitamiinit eivät varastoidu elimistöön pitkäksi ajaksi, joten niitä on saatava päivittäin. Vesiliukoisten vitamiinien yliannostus ei ole niin vaarallista kuin rasvaliukoisten, sillä pääsääntöisesti vesiliukoisten vitamiinien ylimäärä poistuu elimistöstä virtsan mukana. (Svendsen 1997, 98; Understanding Horse Nutrition 2008.)

Rasvaliukoiset vitamiinit A, D, E ja K sen sijaan varastoituvat maksaan sekä varastorasvaan, eikä niiden saanti päivittäin ole niin tärkeää. Rasvaliukoisten vitamiinien liiallisesta saannista seuraa kuitenkin juuri varastoi-

tumisen myötä myrkytysvaara, varsinkin jos vitamiinien ylenmääräinen saanti on pitkäaikaista. Aasi saa tarvittavat vitamiinit ravinnostaan, mutta rehujen ja viljan vitamiinipitoisuudet laskevat varastoinnin aikana sekä prosessoinnin myötä. Vitamiinilisä saattaakin olla tarpeen, jos aasille syötetään pitkälle prosessoitua tai kauan varastoitua rehua. (Svendsen 1997, 98; Understanding Horse Nutrition 2008.)

7.2.6 Vesi

Vesi on elintärkein kaikista ravintoaineista. Vaikka aaseja pidetään hevoseläimistä parhaina kestävämmän veden puutetta, ilman vettä aasikaan ei selviä hengissä kuin muutaman päivän. Pääasiassa vettä tarvitaan korvaamaan kehosta elintoimintojen mukana poistunut vesi. Vettä poistuu kehosta ulosteen, virtsan ja hien mukana, haihtumalla keuhkoista, eli hengityksen mukana, ja iholta sekä erittämällä, kuten maidon mukana. Aasi saa vettä paitsi juomalla, myös ravinnosta. Vihreällä laiturilla oleva aasi todennäköisesti juo vähemmän kuin jos se söisi kuivaa heinää, koska aasi saa tuoreesta ruohosta paljon enemmän vettä kuin kuivasta heinästä. Eniten aasin vedenkulutukseen vaikuttavat lämpötila, liikunta ja maidontuotanto. Nämä tuleekin ottaa huomioon, erityisesti, jos aasi on ämpärijuotolla. Kun lämpötila nousee 15 °C:sta 20 °C:een, aasin veden kulutus kasvaa 15–20 %. Liikunta nostaa veden kulutusta aktiivisuudesta riippuen jopa 20–300 %. Maidontuotanto taas lisää aasin veden kulutusta huippukaudella 50–70 %. (Svendsen 1997, 98–99.)

7.3 Rehut

Hevoseläinten rehut voidaan jakaa kolmeen pääryhmään: karkearehuihin, väkirehuihin ja kivennäisiin ja vitamiineihin. Karkearehut ovat hevoseläinten ensisijaisia rehuja, ja väkirehuja hevoseläimet todellisuudessa tarvitsevat hyvin harvoin. Aasin kohdalla väkirehut on parempi jättää antamatta. Aasit kestävät ylikuokintaa huomattavasti paremmin kuin hevoset osittain siksi, että aasi käyttää energiaa tehokkaammin hyväkseen kuin hevonen. Tavallisimpia karkearehuja ovat ruoho, säilöheinä, heinä ja olki. Väkirehuja ovat erilaiset tiivisteet ja täysrehut, sekä viljat eri muodoissaan. Karkearehuista aasi saa tarvitsemansa ravintoaineet, sekä ruoansulatukselle tärkeää kuitua. Harrasteaasille, joka tekee satunnaisesti työtä tai joka päivä kevyttä työtä ja satunnaisesti raskasta työtä, karkearehut riittävät mainiosti. Aasille on kuitenkin aina lisäksi tarjottava vettä, suolaa ja kivennäisiä. Tulee muistaa, että villit aasit kulkevat päivässä kymmeniä kilometrejä etsien kuivaa ravintoaan. (Svendsen 1997, 99; Määttänen 2008; Nuutinen 2008.)

7.3.1 Rehujen valintaan ja käyttöarvoon vaikuttavia seikkoja

Monet seikat vaikuttavat rehujen käyttöarvoon ja valintaan osaksi aasin ruokintaa. Näistä tärkeimmät ovat rehun saatavuus, aasin ravinnontarve, rehujen ravintoainesisältö, maittavuus, hygieeninen laatu ja sulavuus. Rehun laaduksi kutsutaan ravitsemuksellisen laadun ja hygieenisen laadun yhdistelmää. Hygieeninen laatu tarkoittaa rehun puhtautta. Huono hygieeninen laatu on rehulla, jossa on hometta, pölyä, vääränlaisia pieneliöitä

ja/tai maata. Huonon hygieenisen laadun seurauksena voi olla mm. hengitystiesairauksia, tulehduksia, allergioita ja kasvun heikkenemistä. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 19.)

Aasi voi käyttää hyväkseen vain rehun sulavan osan. Rehun sulavuus tarkoittaa siis, miten hyvin aasin pystyy rehua käyttämään hyväkseen. Sulamaton osuus poistuu ulosteessa. Sulamatonta kuitua on paljon oljissa, viljojen kuorissa ja korsiintuneessa heinässä. Sulavuutta mitataan D-arvolla. D-arvo löytyy ainakin rehuanalyyseista. Mitä korkeampi D-arvo on, sitä paremmin rehu sulaa aasin ruoansulatuskanavassa. D-arvon kohdalla tulee muistaa, että se on määritetty rehun kuiva-aineesta, eli siitä mitä rehusta jää jäljelle, kun kaikki neste on haihdutettu pois. Eli D-arvolla 50 puolet aasin syömän rehun kuiva-ainemäärästä sulaa ja 50 % poistuu sulamattomana ulosteessa. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 10.)

Sulavuuteen voidaan vaikuttaa rehun käsittelyllä. Esimerkiksi kauraa voidaan litistää ja rouhia parantamaan rehun sulavuutta. Litistys ja rouhiminen toimivat erityisesti aaseilla, jotka syystä tai toisesta pureskelevat rehunsa huonosti. Myös hauduttaminen parantaa viljojen sulavuutta, mutta märkien rehujen syöttämistä ei suositella käytettävän jatkuvasti. Märkien rehujen syöttäminen on huono ruoansulatukselle, koska se vähentää pureskelussa syntyvän syljen eritystä. Kevyt liikunta lisää rehun sulavuutta hidastamalla suolen toimintaa. Raskas liikunta toimii päinvastoin. Hyvä fyysinen kunto lisää tehoa ruoansulatukseen ja ravintoaineiden imeytymiseen. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 10.)

Rehuarvot mm. sulavuus ja energiapitoisuus ilmoitetaan ja mitataan rehun kuiva-aineesta, jotta ne olisivat vertailukelpoisia eri rehujen kesken. Kuiva-aine on se osa rehusta, joka jää jäljelle, kun kaikki kosteus on poistettu. Kuiva-aineessa ovat kaikki rehun sisältämät ainesosat vettä lukuun ottamatta. Aasin ruokinta perustuu rehun kuiva-aineen määrään. Jos rehussa on paljon kosteutta, aasin pitää syödä sitä enemmän, jotta se saisi tarvitsemansa ravintoaineet. Esimerkiksi säilöheinässä voi olla erästä riippuen hyvinkin erilaisia kosteuspitoisuuksia, ja jos rehuarvot ilmoitettaisiin niin että ne sisältävät kosteuden, olisivat tulokset vähintään harhaanjohtavia.

7.3.2 Karkearehut

Karkearehut ovat aasin pääasiallista ravintoa, joiden lisäksi se tarvitsee kivennäisiä, suolaa ja vettä. Karkearehuista aasille suositeltavinta on kuiva heinä pääravinnoksi ja olki tarvittaessa lisäämään kuidun saantia. Säilörehut ovat sopivampia märehijöille, joille ne onkin ensisijaisesti suunniteltu. Säilörehuja käytetään aaseilla jonkin verran hyvällä menestyksellä, mutta koska säilörehun sopivuudesta aasille ei ole lainkaan tutkimustietoa, ei säilörehuja voi suositella aaseille. Säilörehut ovat happamia ja niissä on runsaasti kosteutta kuivaan heinään verrattuna. Kun muistaa aasin luonnollisen ravinnon, on helppo ymmärtää, miksi heinä on aasin luonnollisin ravinto Suomen olosuhteissa. (Svendsen 1997, 99; Määttänen 2008; Rudbäck 2008.)

7.3.2.1 Heinä

Kuiva heinä tehdään nurmesta hieman myöhemmin kuin säilörehu. Heinä korjataan yleensä, kun tähkä on jo tullut esiin, mutta kuitenkin ennen kukintaa. Nurmen vanhetessa kasvien kuitupitoisuus nousee ja valkuaispitoisuus laskee. Ennen säilörehun yleistymistä kuivaus oli yleisin tapa varastoida heinää talven varalle. Säilyäkseen hyvänä talven yli heinän kuiva-ainepitoisuuden pitää olla yli 80 prosenttia, kun tuoreessa nurmessa kuiva-ainepitoisuus on noin 20 prosenttia. (Finfood 2009.)

Heinä niitetään, kuivataan ja paalataan. Aiemmin heinää kuivattiin yksinomaan pellolla erilaisilla työkoneilla käännellen. Nykyisin on yleisempää kuivata heinä erityisessä heinää varten suunnitellussa kuivurissa. Kuivurissa kuivaamalla varmistetaan heinän laadun säilyminen hyvänä, sillä pellolla kuivatessa heinänsato on säiden armoilla ja jokainen sadon päälle satanut kuuro heikentää heinän laatua. Pellolla kuivatenkin saadaan hyvää heinää, mutta riskit laadun huonontumisesta ovat suuremmat. Tämän vuoksi paljon heinää tuottavat viljelijät useimmiten käyttävät jonkinlaista kuivuria heinän kuivaamiseen. (Svendsen 1997, 100.)

Kuiva heinä on aasin tärkein rehu, siitä aasi saa kaikkia tarvitsemiaan ravintoaineita. Sopiva määrä keskikokoiselle aasille on kolmesta neljään kiloa heinää päivässä, riippuen aasin kunnosta ja liikunnan määrästä (Määttänen 2008). Donkey Sanctuaryn mukaan keskivertoaasi voi huoletta syödä päivässä kuiva-ainetta määrän, joka vastaa puoltatoista prosenttia aasin painosta. Eli satakiloinen aasi voisi huoletta syödä 1,5 kg kuiva-ainetta. (Svendsen 2008, 18.)

Hyvälaatuinen heinä on väriltään vaalean vihreää, maultaan makeahkoa, hyvän tuoksuista ja pölytöntä. Hyvässä heinässä on sekä kortta että lehtiä. Heinän ravintoainepitoisuus voi vaihdella paljonkin, joten heinästä on hyvä teettää rehuanalyysi, vain rehuanalyysi kertoo heinän todelliset ravintoainepitoisuudet. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 21; Färestam ym. n.d., 37.) Aasi ei tarvitse ravintoarvoltaan parasta mahdollista heinää. Aasin heinä saakin olla kortisempaa, kuin esimerkiksi hevosten heinä. Usein aaseille suositellaan jopa ylivuotista heinää huonomman ravintoarvon vuoksi. Ylivuotista heinää syötettäessä tulee kuitenkin ottaa huomioon, että rehuista häviävät pitkän varastoinnin aikana ensimmäiseksi vitamiinit. Hyvin vanhaa heinää syötettäessä vitamiinilisä saattaakin olla paikallaan. (Svendsen 1997, 100.)

Homeinen ja pölyinen heinä voi aiheuttaa aasille hengitystie- ja suolistosairauksia, kantavalle tammalle jopa luomisen. Huonoissa varastointiolosuhteissa heinästä voi tulla homeista ja pölyistä. Siksi onkin tärkeää, että heinä varastoidaan sekä tuottajalla että käyttäjällä asianmukaisesti. Usein käytetty keino pölyistä heinää syötettäessä on kastelu, mutta on otettava huomioon, että kastelu jonkin verran heikentää heinän ravintoainepitoisuuksia. Tällä on merkitystä lähinnä, jos kasteltua heinää joudutaan syöttämään hyvin kauan. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 21–22; Färestam ym. n.d., 37.)

Aaseille suositellaan niittyheinää, jota voi tosin olla vaikea saada käsiinsä. Niittyheinä on hyvä kasvien monipuolisuuden vuoksi, sillä aasi on luonnostaan valikoiva laiduntaja, joka syö monipuolisesti kaikenlaisia kasveja, ei vain heinäkasveja. Niittyheinän sisältämät rikkakasvit maistuvat aasille ja tuovat mielenvirkistystä. Erityisesti aasit pitävät ohdakkeista. Niittyheinästä ja muistakin korsirehuista kehoitetaan poistamaan myrkylliset kasvit. Myrkyllisiä kasveja täytyy kuitenkin olla huomattavan paljon, jotta aasi saisi niistä oireita. Useimmiten aasit jättävät luonnostaan myrkylliset kasvit syömättä, joten myrkyllisistä kasveista kannattaa huolestua vasta, kun niitä alkaa olla heinässä enemmän kuin heinää itseään. (Ylä-Mononen 2008; Morris 1988, 42; Harmo 2008.)

Aaseille ei suositella aivan vasta kuivattua heinää. Tästä on kuitenkin hyvin ristiriitaista tietoa. Ainakin koneellisesti kuivattua heinää voi syöttää heti kun se on valmista, mutta jos haluaa pelata varman päälle, voi heinän antaa vanhentua muutaman kuukauden ennen kuin alkaa syöttää uutta satoa. Kiellon taustalla on ajatus heinän tekeytymisestä, vielä tavoitteena olevan kuiva-ainepitoisuuden saavuttamisen jälkeenkin, ja siitä että uuden sadon heinä saattaa aiheuttaa ähkyjä aaseille. (Svendsen 1997, 99; Rudbäck 2008.)

7.3.2.2 Laidun ja tuore ruoho

Toisin kuin hevosille, tuore ruoho ei ole aasille luonnollisinta ravintoa. Luonnossa villiaasit syövät lähes vain ja ainoastaan kuivaa ravintoa, tuoretta ruohoa villiaaseille on tarjolla vain lyhyen aikaa keväällä. Ruoho ei suuren kosteuspitoisuutensa vuoksi ole aasille kovin ravitsevaa ja useasti ruoho vain turvottaa aasin mahaa. Laiduntavalle aasille tulisikin tarjota melko runsaasti kuivaa heinää tai vapaasti olkea kuidun lähteeksi. (Svendsen 1997, 99; Määttänen 2008; Rudbäck 2008.) Laidunnus on hyväksi aasille, sillä se tarjoaa liikuntaa ja ruokaa. Laitumella aasilla on riittävä tekemistä aasin etsiessä mieluisimpia kasveja ravinnoksi. (Svendsen 1997, 99.)

Aasin laitumen tulisi lihomisen välttämiseksi olla köyhempi kuin hevosen tai lehmän laitumen. Hyvin rehevälle laitumelle aasia ei tulisi päästää, kuin pieneksi toviksi. Aasille käy hyvin luonnonlaidun, eikä aasin laidunta tarvitse lannoittaa tai uudistaa kovin usein. Laitumella voi hyvin kasvaa monenlaisia kasveja, sillä aasit pitävät erilaisista yrteistä ja rikkakasveista, erityisesti ruohokasveista, ristikukkaisista ja mykerökukkaisista. Usein aasi syö nurmesta ensin kaikki muut kasvit ja jättää itse heinän viimeiseksi. Laitumella voi hyvin olla myös puita ja pensaita, sillä aasit syövät mielellään näreitä ja kaluavat puita. (Rudbäck 2008; Svendsen 1997, 99; Axi-Timmerbacka 2008; Määttänen 2008.)

Laidunnuksen ongelmana aaseilla on useimmiten laitumen rehevyys. Tuoreen nurmen syömistä voi rajoittaa lohkomalla laitumen osiin. Myös aasien ottaminen sisälle yöksi rajoittaa ruohon syöntiä. Lohkomista voi käyttää myös silloin, kun haluaa antaa osan laitumesta kasvaa, jotta laidunruohoa riittää läpi kesän. Laidunta voi myös jakaa muiden eläinten kanssa, jolloin aaseille jää vähemmän syötävää. Hyvä keino on esimerkiksi laittaa aasit lehmien laitumelle, kun lehmät ovat ensin syöneet suurimman osan

laitumen nurmesta. Lyhyellä aikavälillä hyvä mittari laitumen rehevyyteen on aasin uloste. Jos aasin vatsa on laidunpäivän jälkeen löysällä, on laidun luultavimmin liian rehevä ja laidunnusta olisi hyvä rajoittaa. Laitumella oloajan lyhentäminen on tehokkain tapa rajoittaa nurmen syömistä. (Svendsen 1997, 99; Axi-Timmerbacka 2008; Ylä-Mononen 2008.)

7.3.2.3 Olki

Olki on puidun viljan korsiä. Oljessa on suuri kuitupitoisuus ja huonompi ravintoarvo kuin heinässä. Olkea käytetään ensisijaisesti kuivikkeena, mutta se on hyvä heinän korvike, jos aasi on taipuvainen lihomaan tai syötettävä heinä on hyvin energiapitoista. Kaikkien viljojen olkia voidaan käyttää ruokinnassa, parhaimpina pidetään kuitenkin kauran olkea. Ruokinnassa olkea käytetään nostamaan kuidun määrää. Ainoaksi karkearehukse olki ei sovellu, sillä se ei riitä kattamaan aasin ravintoainetarpeita, vaan pelkässä olkiruokinnassa tarvitaan lisäravinteita. (Svendsen 1997, 100.) Lisäksi olki on melko huonosti sulavaa ja se toimiikin parhaiten vatsan täytteenä. Huonon sulavuutensa vuoksi olki saattaa aiheuttaa turvotusta. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 23–24; Rudbäck 2008.)

Niin syötettävän kuin kuivikkeenakin käytettävän oljen tulee olla hyvälaatuisia: väriltään keltaista, kuivaa ja pölyämätöntä. Aasit tapaavat syödä yleensä kaikki tai ainakin osan olkikuivikkeista. Aasi viettää varsinkin talvisin noin puolet päivästä tallissa. Jos kuivikkeena käytettävä olki on huonolaatuista, altistaa se aasin hengitystiesairauksille, samoin kuin huonolaatuinen rehu. Tämän vuoksi myös kuivikkeena käytettävän oljen tulisi olla laadukasta. Kuivikkeena tai ruokinnassa käytettävän oljen tuotannossa ei saa käyttää korrenvahvistajia, tämä tulee tarkistaa olkea ostettaessa. (Morris 1988, 42–44; Färestam ym. n.d., 37; Axi-Timmerbacka 2008; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 24.)

Olki ei vastoin yleisiä uskomuksia ole pelkkää kuitua, vaan sekin sisältää pieniä määriä erilaisia ravintoaineita. Oljessa on sokeria usein jopa enemmän kuin heinässä. (Jaakkola, N. 2007.)

7.3.2.4 Heinä- ja viherjauhopelletit

Heinä- ja viherjauhopelletit, yleisimmin viherpelletit, on valmistettu viherjauhosta eli kuivatusta ja jauhetusta heinästä tai ruhosta. Pelletit on tarkoitettu hevosille korvaamaan ja täydentämään huonolaatuista heinää ja niissä on usein korkea valkuaispitoisuus. Viherpelletit tulee aina turvottaa ennen syöttämistä. Aaseista viherpelletit sopivat vanhoille huonohampaisille aaseille. Viherpelleteistä aasi saa lisää heinää helposti syötävässä ja sulavassa muodossa silloin, kun aasi ei pysty syömään riittävästi heinää tyydyttääkseen ravinnontarpeensa. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 24; Weaver 2008, 105.)

7.3.2.5 Puut ja oksat

Puut ja oksat tuovat aasille mielenvirkistystä ja tekemistä. Luonnossakin aasit syövät usein pieniä näreitä ja oksia ja kaluavat puita. Puita ja oksia voi tarjota aasille vapaasti, jatkuvasti tai silloin tällöin. Niiden syöminen tekee myös hyvää hampaille. Esimerkiksi teiden varsilta ja linjojen alta poistetut pienet puut ovat oivallisia aaseille. Aaseille maistuvat ainakin koivu, pihlaja ja haapa, mutta muitakin lehtipuita kannattaa kokeilla. Vuoden aika saattaa vaikuttaa puiden maittavuuteen, sillä Korkeasaaren villiaaseille koivu ei maistu enää juhannuksen jälkeen. Havupuut ovat myös hyvä lisä ruokintaan, sillä niillä on luontaisesti loisia torjuva vaikutus. Monesti aasi saakin ainakin joulukuusen loppiaisen jälkeen. (Rudbäck 2008; Määttänen 2008; Nuutinen 2008.)

Aaseille voi myös tehdä kesällä kerppuja talvella syötettäväksi. Kerppuja käytetään pääasiassa lampaiden talviruokintaan, mutta ne ovat maistuva ja hyvä lisä aasinkin talviruokintaan. Kerppu on nippu kuivattuja lehteviä oksia tai nuoria versoja, samankaltainen kuin vihta tai vasta. Kerpussa oksat voivat olla isoja tai pieniä, ihan tekijän mieltymyksistä riippuen. Kerput tehdään keskikesällä, kun lehdet ovat suuria ja ravitsevia. Oksien keruun ja niputtamisen jälkeen kerput asetetaan kuivumaan. Paras kuivatus-tapa on ripustaa kerput ilmastavasti roikkumaan oksien latvat alaspäin. Kuivatuksen voi aloittaa ulkosalla, mutta varastoinnin ajaksi kerput on saatava kuiviin sisätiloihin. Pimeässä varastoiduissa kerpuissa säilyy vihreä väri. Suurin ongelma kerppujen teossa ja säilytyksessä on kosteus, sillä kosteus homehduttaa kerput. Hyvä paikka varastoida kerppuja on kuiva rehuvarasto, josta kerput muistaa myös syöttää aasille. (Määttänen 2008.)

7.3.2.6 Myrkylliset kasvit

Suomessakin kasvaa aaseille myrkyllisiä kasveja, ja niistä paljon varoitellaan, mutta myrkylliset kasvit harvoin ovat ongelma. Aasit eivät pääsääntöisesti syö myrkyllisiä kasveja, eikä muutaman myrkyllisen korren syöminen useimmiten vielä aiheuta ongelmia. Poikkeuksena kosteikkojen laitamalla kasvava myrkkyykeiso, joka aiheuttaa eläimelle myrkytyksen jo muutaman lehden syömisestä. Myrkylliset kasvit maistuvat useimmiten pahalle, joten aasin ei edes tee mieli syödä niitä. Myrkylliset kasvit tulevat syödyksi lähinnä tilanteissa, joissa ravintoa on todella niukasti ja aasin on henkensä pitimiksi syötävä myrkyllisetkin kasvit. Myrkytyksen aikaansaamiseksi aasin pitäisi syödä myrkyllisiä kasveja suuria määriä pitkän ajan kuluessa. Myrkytyksen oireet ovat neurologisia eli hermostollisia, lähinnä huojumista, kuolaamista ja horjumista. Useimpiin kasvimyrkkyyihin ei ole vastalääkettä, joten myrkyllisten kasvien kasvua ja leviämistä laitumella on hyvä seurata. (Harmo 2008; Weaver 2008, 109–110; Ylä-Mononen 2008; Färestam ym. n.d., 41–42; Morris 1988, 33.)

Myrkyllisiä kasveja on hyvä poistaa laitumelta. Se paitsi estää aaseja syömästä niitä, myös rajoittaa kasvien leviämistä. Kasvit, joita aasit eivät nurmesta syö, valtaavat ajan mittaan entistä enemmän tilaa. Useimmiten myrkyllisistä kasveista ei tarvitse huolestua. Myrkyllisiä kasveja ja kasvinosia on eniten puutarhassa. Tällaisia ovat syysmyrkkylilja, kultasade,

euroopanmarjakuusi, myrkykeiso, koirannauris/koiranköynnös, kaikki koisot ja niiden sukuiset kasvit, näsiä, ukonhattu, sormustinkukka, alppi-ruusut ja tammenterhot. Omenat suurina määrinä samoin kuin tammenterhot aiheuttavat ähkyn. Lupiinin siemenet ovat myrkyllisiä, mutta hevoset syövät lupiineja jonkin verran hyvällä ruokahalulla ja ilman mitään oireita. Luonnossa kasvavia myrkyllisiä kasveja ovat mm. tyräkit, peltovillakko, jaakonvillakko ja leinikit. Jos haluaa lisätietoa myrkyllisistä kasveista, aasille ovat myrkyllisiä samat kasvit, kuin hevosellekin. (Harmo 2008; Weaver 2008, 109–110; Ylä-Mononen 2008; Färestam ym. n.d., 41–42; Morris 1988, 33.)

7.3.2.7 Säilörehut

Säilörehu tehdään yleensä nuoresta heinästä. Säilörehun säilyminen ja koostumus perustuvat pieneliöiden toimintaan, eli maitohappokäymiseen. Säilönnässä rehun olosuhteita muutetaan sellaisiksi, että rehulle hyödylliset pieneliöt voivat hyvin ja haitalliset eivät pysty toimimaan ja pilaamaan rehua. Säilörehun säilyminen edellyttää, että rehu on riittävän hapanta ja, että siinä ei ole happea. Happi aiheuttaa rehussa vääränlaisen käymisen. Säilönnän onnistuessa hyödylliset pieneliöt hajottavat rehun sokereita ja tuottavat happoa, joka laskee rehun pH:ta. Säilörehuun voidaan pH:n laskun nopeuttamiseksi lisätä muurahaishappoa eli AIV-happoa tai biologista säilöntäainetta. Säilörehun tavoite-pH on neljä, tällöin rehua pilaavat pieneliöt eivät voi enää toimia ja rehu säilyy hyvin talven yli. (Finfood 2009.) Usein kaikkia säilörehuja kutsutaan hieman harhaanjohtavasti AIV-rehuiksi, vaikka säilönnässä ei olisikaan käytetty nimenomaan AIV-happoa. Oikea termi on kuitenkin säilörehu, sillä se on paljon tarkempi ja kertoo todella mistä rehusta on kyse.

Säilörehu tehdään tiiviisiin paaleihin tai tiiviisiin kasoihin siiloihin tai aumoihin ja peitetään muovilla. Muovi on tärkeä siksi, että se estää hapen pääsyn rehuun. Onkin tärkeää, että muovi on täysin ehjä, sillä rikkoontuminen tarkoittaa, että rehuun on päässyt happea ja rehu on luultavasti reiän läheisyydessä pilaantunutta. Säilörehua voidaan tehdä kahdesta kolmeen satoa kesässä. Odelmaksiksi kutsutaan toista nurmisatoa. (Finfood 2009.)

Säilörehuja ovat esikuivaamaton ja esikuivattu säilörehu sekä säilöheinä. Esikuivaamaton säilörehu on korjattu välittömästi niiton jälkeen ja esikuivattu säilörehu on saanut kuivua pellolla niiton jälkeen ainakin neljä tuntia ennen korjaamista. Säilöheinän merkittävin ero esikuivattuun ja esikuivaamattomaan säilörehuun on heinän myöhäisempi korjuuajankohta. Säilöheinää tehtäessä heinä on ehtinyt jo tähkälle, muttei kukkimaan, kun taas esikuivaamaton ja esikuivattu säilörehu tehdään nurmesta ennen tähkimistä. Muuten säilöheinä tehdään samoin kuin muutkin säilörehut. (Ylä-Mononen 2008; Finfood 2009.)

Säilörehuista aasille voivat sopia esikuivattu säilörehu ja säilöheinä. Säilöheinää käytetään hevosten rehuna melko yleisesti. (Svendsen 1997, 100.) Aaseille ei suositella hapolla säilöttyjä säilörehuja, sillä ne eivät vastaa aasin luonnollista ravintoa. Ilman säilöntäainetta tai biologisella säilöntäaineella säilöttyä säilörehua voi ruokinnassa käyttää. Säilöheinän kuiva-

ainepitoisuus on korkeampi ja kosteuspitoisuus matalampi kuin muissa säilörehuissa. Esikuivaamattoman säilörehun kuiva-ainepitoisuus on yleensä noin 20–25 prosenttia. Esikuivatun säilörehun kuiva-ainepitoisuus vaihtelee pyöröpaaleissa ja siilotyypin mukaan, mutta yleensä pyöröpaaleissa kuiva-ainepitoisuus on noin 35–50 prosenttia. Säilöheinän kuiva-ainepitoisuus sen sijaan on 60–70 prosenttia. Säilöheinässä ei juurikaan tapahdu maitohappokäymistä, joten sen maitohappopitoisuus on alempi, näin ollen pH ja sokeripitoisuus ovat korkeammat verrattuna muihin säilörehuihin, sillä pieneliöt kuluttavat sokeria maitohappokäymisen aikana. (Hevostietokeskus 2008; Artturi 2009 a,b; Harmo 2008.)

Säilörehu sisältää samat ravintoaineet kuin heinä, josta se on tehty. Säilörehussa tapahtuu säilönnän vaikutuksesta jonkin verran ravintoainetappioita. Ravintoainetappioita on sitä vähemmän, mitä paremmin säilöntä on onnistunut. Koska säilörehussa on saman verran ravintoaineita kuin nurmessa, on helppo ymmärtää miksi säilörehu ei ole aasille parasta ravintoa. Säilörehua syötettäessä aasi syö käytännössä vuoden ympäri ruohoa, mikä taas ei vastaa aasin luonnollista ravitsemusta. Säilörehun ravintoarvot ovat hyvät heinään nähden, mistä ei aasin kohdalla ole hyötyä vaan päinvastoin haittaa, sillä aasia tulisi ruokkia köyhällä ja kuivalla ravinnolla. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 22; Rudbäck 2008.)

Säilörehun etuna heinään verrattuna on pölyttömyys. Säilörehu voikin olla hyvä rehu aasille, joka on erityisen altis hengitystiesairauksille. Säilörehu on usein myös hyvin maittavaa ja siinä on korkea vitamiinipitoisuus. Säilörehua syötettäessä rehusta tulisi aina hankkia rehuanalyysi, joka kertoo rehun todellisen ravintoarvon. Ravintoarvoja ei voi nähdä silmämääräisesti ja ne saattavat vaihdella suurestikin eri rehuerien välillä. Rehuanalyysituloksen ymmärtäminen vaatii hieman perehtymistä, mutta analyysituloksesta saatu hyöty on vaivan arvoinen. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 22; Svendsen 1997, 100.)

7.3.2.7.1 Säilörehun laatu

Säilöheinän kohdalla on oltava tarkkana rehun laadusta. Erityisesti paalien kohdalla tulee huomioida, että jokainen paali on oma säilönnällinen eränsä, eli yhden paalin hyvyys tai huonous ei kerro mitään muiden paalien säilönnän onnistumisesta. Säilörehut myös pilaantuvat nopeasti paalin tai muovin avaamisen jälkeen. Heti kun muovin on avattu, happi pääsee kosketuksiin rehun kanssa. Jos paali on tällöin vielä sijoitettuna lämpimään talliin, rehua pilaavat pieneliöt alkavat kukoistaa. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 23.)

Hyvälaatuisen säilörehun tunnistaa raikkaasta happamasta tuoksusta, homeettomuudesta, puhtaudesta ja ruskehtavasta tai ruskean vihreästä väristä. Puhtaus tarkoittaa, että rehun seassa ei ole maata tai muuta sinne kuulumatonta. Aasin kohdalla rikkakasvit rehun seassa eivät ole ongelma. Pilaantuneen rehun syöttäminen voi johtaa aasin vakavaan sairastumiseen. Myöskään jäistä säilörehua ei tule syöttää, sillä jäisestä rehusta aasi saa

ruoansulatuskanavan toiminnan häiriöitä. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 23.)

Huonossa säilörehussa uhkana on botulismi, joka on useimmiten tappava mutta harvinainen. Hevoseläimet ovat muita eläimiä herkempiä botulismitille. Botulismia aiheuttavaa bakteeria on runsaasti maassa ja eläimet sairastuvat yleensä pilaantuneesta rehusta, useimmiten rehusta, jonka seassa on maata. Botulismia aiheuttava bakteeri tarvitsee eläkkeeseen hapettomat, kosteat ja lämpimät olosuhteet sekä ravintoaineita, tämän vuoksi sitä voi esiintyä huonosti onnistuneessa säilörehussa. Rehun pH:n ollessa neljä tai alle 4,3 bakteeri ei selviä, eli rehun happamuus on tae turvallisuudesta. Botulismien ensioireina ovat syömisvaikeudet, eläimen kieli halvaantuu. Muita oireita ovat heikkous, halvaantuminen ja lopulta kuolema tukehtumalla. (Svendsen 1997 100; Hyyppä 2005.)

7.3.3 Väkirehut

Väkirehuja saatetaan tarvita aaseilla, jotka eivät pysty syömään riittävästi karkearehua tarpeisiinsa nähden. Väkirehuja tarvitaan lähinnä vanhoilla aaseilla, joilla hampaiden huono kunto rajoittaa karkearehun syöntiä ja hyväksikäyttöä. Yleensä aasi ei tarvitse väkirehuja, ja niiden syöttäminen useimmiten aiheuttaakin vain turhaa lihomista. (Svendsen 1997, 99; Määttänen 2008.) Myös herkkaina käytettävät kuiva leipä ja hedelmät ja vihannekset ovat käytännössä väkirehuja, joista aasi saa paljon energiaa, ja niiden käyttö tulisikin pitää hyvin pienenä. Nyrkkisääntönä aasille sovelias määrä on yleensä puolet ponin annoksesta. (Määttänen 2008.)

Viljojen kohdalla hevoseläimille suositellaan syötettäväksi ylivuotista kauraa. Monille aaseille on kuitenkin syötetty samanvuotista kauraa ilman minkäänlaisia oireita. Aaseille syötettävät viljamäärät ovat niin pieniä, että vaikutukset eivät ole samanlaisia kuin hevosilla. Aasi saa yleensä noin 200g kauraa päivässä, kun hevosille kauraa saatetaan antaa kolmekin kiloa. Viljoja ei saisi kuitenkaan koskaan syöttää vastapuituina.

Viljojen laadun mittarina käytetään yleensä hehtolitrainoa ja tuhannen siemenen painoa. Hehtolitraino kertoo miten painavia jyvät ovat ja tuhannen siemen paino kertoo jyvien koosta. Mitä suurempi hehtolitraino on, sitä pienempi jyvän kuoren osuus on kokonaispainosta. Suurissa ja painavissa jyvissä on enemmän ravintoaineita ja energiaa. Jos aasille syötetään viljaa, huonompilaatuinen vilja riittää täyttämään aasin tarpeet. Aasin kohdalla ei siis ole niin tärkeää, että vilja on parasta laatua.

7.3.3.1 Kaura

Kaura on yleisin hevoseläimille syötetty vilja. Kauran suosio perustuu sen muihin viljoja korkeampaan kuitu- ja rasvapitoisuuteen. Myös kauran valkuaisen laatu on muita viljoja parempi. Kauraa voidaan syöttää kokonaisuina tai litistettynä. Ruoansulatuksen kannalta on tärkeää jyvien riittävä pureskelu ja tätä kautta riittävä syljeneritys. Pureskelun kannalta kokonainen kaura on paras vaihtoehto, toisaalta litistäminen parantaa hieman kau-

ran sulavuutta. Vanhojen aasien ja varsojen voi olla vaikea saada purtua rikki kokonaista kauraa hampaiden tasaisuuden ja heikon puruvoiman vuoksi. Ulostesta on helppo seurata saako aasi purtua jyvät rikki. Jos aasi ei saa purtua jyviä, tulevat ne kokonaisina läpi ruoansulatuskanavasta, eli ulosteessa näkyy kokonaisia jyviä, Kaura voi ”kuumentaa” hevosia, mutta aaseilla syötettävät määrät ovat niin pieniä, vain muutamia satoja grammoja, että vastaavaa ei ole havaittu. (Svendsen 1997, 100; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 25; Ylä-Mononen 2008; Färestam ym. n.d., 38.)

Kauran ravintoarvot vaihtelevat suuresti jyvän koon, painon ja kasvuolosuhteiden mukaan. Hyvälaatuisen kauran jyvät ovat isoja, painavia, kirkkaita ja väriltään vaaleankeltaisia tai vaaleita lajikkeesta riippuen. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 25.)

7.3.3.2 Muut viljat ja leipä

Muita hevoseläinten ruokinnassa käytettäviä viljoja ovat ohra, vehnä ja maissi. Ohrassa on enemmän energiaa kuin kaurassa ja se on usein kauraa painavampaa. Jos vaihdetaan kauraa ohraan, tulee painoero ottaa huomioon. Ohran jyvä on kova ja siinä on paksu kuori, mikä tekee siitä huonosti sulavaa. Ohra vaatiikin jonkinlaisen käsittelyn, jotta kuori rikkoontuu ennen syöttöä. Kuoren voi rikkoa esimerkiksi litistämällä. Kotioloissa ohraa voi hauduttaa kuumassa vedessä jyvän pehmentämiseksi. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 25; Svendsen 1997, 100–101.)

Vehnän jyvässä ei ole kuorta, mutta se on varsin kova. Vehnää suositellaan syötettäväksi litistettynä tai haudutettuna. Vehnää voidaan käyttää kauran rinnalla ja sitä käytetään yleisesti yhtenä osana hevosten tiivisteitä ja täysrehuja. Yksinään vehnä saattaa muodostaa aasin vatsaan sulamattoman tahnamaisen massan. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 25; Svendsen 1997, 100–101.)

Maissi on muualla maailmassa yleisesti ruokinnassa käytetty vilja. Suomessa maissia tapaa lähinnä erilaisten tiivisteiden ja täysrehujen osana. Maissi on energiapitoisempaa kuin muut viljat ja sen sulavuus on huomionpi kuin kauran. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 25; Svendsen 1997, 100–101.)

Kuiva leipä on hyvä väkirehujen korvaaja, sillä sen sulavuus on monien valmistusvaiheiden seurauksena hyvä. Leivästä tehtyä jauhoa käytetäänkin hevosrehujen valmistuksessa. Kuivaa leipää saa usein leipomoista edullisesti, mutta useimmiten kotitaloudessa syntyy kuivaa leipää riittävästi muutaman aasin tarpeisiin. Koska kuivaa leipää voi energiapitoisuutensa vuoksi verrata suoraan väkirehuihin, voi leipää antaa aasille vain muutamia paloja päivässä. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 25.)

7.3.3.3 Teolliset väkirehut

Teollisia väkirehuja ovat täysrehut, tiivisteet ja myslit. Teolliset väkirehut on valmistettu hienontamalla ainekset, sekoittamalla ne keskenään ja pelletöimällä tasalaatuisiksi rehuksi. Täysrehujen ja tiivisteiden ainesosat ovat tavallisesti hevosten ruokinnassa käytettäviä rehuaineita. Teolliset väkirehut on tehty ensisijaisesti vastaamaan hevosten tarpeita ja niissä on valmiina sekä kivennäisiä että vitamiineja. Myslit on valmistettu hiutaloimalla ainekset ja niihin on usein lisätty heinää tai olkea. Myslit ovat vähemmän tiivistä ravintoa kuin tiivisteet ja täysrehut. Myslit voivat olla eläimille, joilla on huono ruokahalu, maistuvampia kuin muut teolliset väkirehut. Kuten kaikki muutkin rehut, väkirehut tulee ottaa käyttöön hitaasti totuttaen. Ruotsin aasiyhdistys ei suosittele teollisia väkirehuja lainkaan syötettäväksi aaseille. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 25–26; Svendsen 1997, 102; Färestam ym. n.d., 39.)

7.3.3.4 Vehnänlese

Vehnänlese syntyy myllyteollisuuden sivutuotteena ja siihen viitataan usein vain leseenä. Jauhatuksessa leseeseen jäävät jyvän arvokkaimmat osat. Leseessä on paljon valkuaista, kuitua ja B-ryhmän vitamiineja. Leseessä on vähän kalsiumia ja paljon fosforia, enemmän kuin muissa väkirehuissa. Korkean fosforipitoisuuden vuoksi lesettä ei suositella syötettäväksi varsoille, sillä se voi johtaa luuston epämuodostumiin. Hevosilla lesettä ei suositella kantaville tammoillekaan, mikä kannattaa varmuuden vuoksi ottaa huomioon aasejakin ruokittaessa. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 26; Svendsen 1997, 101; Färestam ym. n.d., 40; Morris 1988, 44.)

Leseellä on ruoansulatusta edistävä ja ulostuttava vaikutus. Lese syötetään turvotettuna, ja usein myös lämpimänä. Turvotettu lese on maittavaa ja siihen on helppo sekoittaa lääkkeitä tai huonosti maistuvat kivennäiset. Lämmin, maittava ja pehmeä lesepuuro voi kannustaa sairasta tai syömätöntä aasia syömään. Lasettä ei kuitenkaan suositella kaviokuumeiselle tai kaviokuumeeseen alttiille aasille. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 26; Svendsen 1997, 101; Färestam ym. n.d., 40; Morris 1988, 44.)

7.3.3.5 Melassileike ja melassi

Melassileike ja melassi ovat sokeriteollisuuden sivutuotteita. Melassileike voidaan myydä leikkeenä ja puristettuna pelleteiksi. Melassi tunnetaan myös melassisiirappina. Melassileike on hyvin maittavaa ja siinä on hyvin korkea sokeri- ja kuitupitoisuus. Leikkeessä on myös paljon kalsiumia ja vähän fosforia. Korkea sokeripitoisuus tulee ottaa huomioon leikettä syötettäessä. Melassileikkeen kuitu on hyvin sulavaa ja hyvä energianlähde paksusuolen pieneliöille. Leikkeellä on myös suoliston toimintaa edistävä vaikutus. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 26; Svendsen 1997, 101; Färestam ym. n.d., 39; Morris 1988, 44.)

Melassileike on hyvää lisäravintoa sairaille tai toipuville aaseille. Leike myydään kuivana ja sitä tulee turvottaa muutamia tunteja, ennen kuin sen syöttäminen on turvallista. Kesällä turvottamisen kanssa tulee kuitenkin olla tarkkana, sillä kauan seissyt kasteltu leike voi alkaa käydä. Koska leike imee itseensä runsaasti vettä, sen pitää olla syötettäessä hyvin turvonnutta, jotta turpoaminen ei tapahdu aasin elimistössä. Kuivan leikkeen syöttäminen onkin yleisin syy ruokatorven tukokseen. Melassissa on hyvin paljon sokeria ja sitä käytetään pieninä annoksina parantamaan rehun maittavuutta. Melassia voidaan esimerkiksi sekoittaa leseeseen joukkoon parantamaan maittavuutta entisestään. Sopiva määrä melassileikettä aasille on noin puoli desilitraa päivässä ja melassia noin ruokalusikallinen. (Määttänen 2008). (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 26; Svendsen 1997 101; Färestam ym. n.d., 39; Morris 1988, 44; Nuutinen 2008.)

7.3.3.6 Juurekset, vihannekset ja hedelmät

Kasvikset monipuolistavat aasin rehuannosta ja toimivat apuna esimerkiksi koulutuksessa. Ruoansulatusongelmien välttämiseksi aasille syötettävien juurekset, vihannekset ja hedelmät eivät saa olla jäisiä tai pilaantuneita tai likaisia. Yleisimmin ruokinnassa käytetään porkkanoita ja omenoita. Aasit pitävät paitsi porkkanoista myös porkkanan naateista. Pienet omenat on hyvä lohkoa, jotteivät ne vahingossa joutuisi kokonaisina aasin nieluun ja ruokatorveen, myös porkkanat on hyvä paloittaa. (Morris 1988, 44; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 27)

7.3.4 Kivennäiset ja vitamiinit

Aasin perustarpeisiin korsirehujen lisäksi kuuluvat kivennäiset mukaan lukien suola. Kivennäisten ja suolan saannista tulee huolehtia päivittäin, vitamiinilisiä voi antaa tarvittaessa kuuriluontoisesti.

7.3.4.1 Kivennäiset

Paras tapa olisi ottaa aasin heinästä rehuanalyysi ja valita sopiva kivennäinen sen mukaan. Analyysi pitää kuitenkin ottaa jokaisesta heinäerästä erikseen, edellisen heinäerän analyysi on uuden erän kohdalla hyödytön. Useimmiten analyysitulosta ei ole syystä tai toisesta käytettävissä. Aasille sopivat hevosten kivennäiset, märehitjöille tarkoitettuja kivennäisiä ei suositella. Kivennäisissä tärkeää on fosforin ja kalsiumin oikea tasapaino. Kalsiumia tulisi olla 1,5-kertainen määrä fosforiin verrattuna. Kalsiumin saannin varmistamiseksi voi aasille antaa ruokintakalkkia. (Svendsen 1997, 102; Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Rudbäck 2008; Nuutinen 2008; Färestam ym. n.d., 39; Axi-Timmerbacka 2008.)

Kivennäisiä myydään kovina kivennäiskivinä, hiekkamaisina kivennäisinä ja rakeisina puoli- tai makukivennäisinä. Hiekkamaiset kivennäiset ovat useimmiten pelkkiä kivennäisiä, kun taas rakeistettuihin maku- tai puolikivennäisiin on lisätty erilaisia ainesosia maittavuuden parantamiseksi. Täyskivennäisiä eläimet eivät yleensä syö liikaa, mutta puolikivennäisiä eläimet saattavat syödä niiden maittavuuden vuoksi ylen määrin. Puoliki-

vennäistä käytettäessä ei kivennäistä tule antaa aasille vapaasti. Puoliki-vennäistä tulee annostella aasille sopiva määrä, esimerkiksi kerran päivässä. (Svendsen 1997, 102; Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Rudbäck 2008; Nuutinen 2008.)

Yleisesti ottaen kaikki kivennäiset maistuvat aaseille hyvin, eikä niiden syöttämisessä ole ongelmia. Jos kivennäisten maittavuudessa on ongelmia, voi kivennäiset sekoittaa pieneen määrään turvotettua lesettä. Kivennäisiä annetaan aasille päivittäin tai aasin annetaan vapaasti syödä kivennäisiä kivennäiskivestä nuolemalla tai puremalla. Kunkin kivennäisen annostus ilmoitetaan säkin kyljessä, jos aasia ei ole mainittu, sopiva annos on puolet ponin annoksesta. Erityisen tärkeää kivennäisten saannista on huolehtia kantavilla ja kasvavilla aaseilla. (Svendsen 1997, 102; Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Rudbäck 2008; Nuutinen 2008.)

Suolan tarve vaihtelee aasin aktiivisuuden mukaan, mutta on suositeltavaa, että kaikilla aaseilla on pääsy suolan äärelle. Suola on helpointa antaa aasille suolakiven muodossa. Suolakivestä aasi nuolee tai puree itse riittävän määrän suolaa. Suolakivi pitää olla sekä tallissa, laitumella että tarhassa. Useat aasit syövät suolaa joka päivä, ja enemmän kuin hevoset. Jos aasi syö suolaa kivistä huomattavan suuria määriä, voi suolan antaa erikseen merisuolana ruokinnan yhteydessä. Suolan määrää on kuitenkin vaikea arvioida ja tarpeen tarkka laskeminen vaatii suurta perehtyneisyyttä. (Svendsen 1997, 102; Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Rudbäck 2008; Nuutinen 2008.)

7.3.4.2 Vitamiinit

Vitamiineja ei tavallisesti anneta aaseille jatkuvasti. Vitamiinilisät ovat useimmiten nestemäisiä tai rakeistettuja. Vitamiinilisän voi antaa, jos syötettävä heinä on hyvin heikkolaatuista tai vanhaa, tai aasi vaikuttaa muuten nuivakalta. Kesällä laiduntavilla aaseilla vitamiinilisiä ei tarvita, sillä aasi saa tarvitsemansa vitamiinit tuoreesta ruohosta. Vitamiineista suositellaan hevosten vitamiineja. Erityisen tärkeää vitamiinien saannista on huolehtia kantavien ja kasvavien aasien kohdalla. (Svendsen 1997, 102; Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Nuutinen 2008; Färestam ym. n.d., 39.)

7.4 Rehujen säilytys

Suosittelavin tapa säilyttää rehuja on säilyttää kuivassa ja sisätiloissa. Teollisten rehujen kohdalla säilytysohjeet löytyvät säkeistä. Rehuvarastossa säkit on hyvä nostaa esimerkiksi vanhan kuormalavan päälle, jolloin lattialla mahdollisesti oleva kosteus ei pääse niitä pilaamaan ja ilma pääsee kulkemaan myös säkkien alta. Monet säilyttävät rehuja myös puhtaissa roska-astioissa. Roska-astioiden etuna on helppo siirreltävyys, käyttömukavuus ja kosteuden kestävyys. Rehuvarasto tulee pitää puhtaana, sillä rehujen rippeet houkuttelevat hiiriä ja karpäsiä. (Morris 1988, 45.)

Korsirehuja voi säilyttää myös ulkosalla, mutta tällöin ne on suojattava saateelta ja maasta kosteudelta. Muoviin käärittyjä säilöheinäpaaleja voi huo-

letta säilyttää taivasalla, mutta nekin olisi hyvä nostaa irti maasta. Säilörehuja uhkaavat säätä enemmän jänikset, jotka tekevät paaleja suojaavaan muoviin reikiä päästäkseen käsiksi maittavaan rehuun. Heinän säilyttäminen ulkona on riskialtista, sillä heinä imee itseensä herkästi kosteutta, jota ulkoilmassa on jatkuvasti melko paljon. Kosteus homehduttaa heinän nopeasti. Jos säilyttää heinää ulkona ja heinä ehtii kastua, ei paaleja pidä peittää enää heinän jo kastuttua, vaan tulee odottaa että paalit taas kuivuvat ennen peittämistä. Jos paalit peittää kosteina, vain pahentaa tilannetta vangitsemalla kosteuden peitteen alle ja näin varmistaa että heinä pilaantuu. Paras paikka heinän varastointiin on kuiva varasto, jossa on hyvä ilmanvaihto. Rehuvaraston tulisi olla sellainen että linnut tai muut eläimet eivät pääse pilaamaan rehuja esimerkiksi ulosteillaan. (Morris 1988, 45; Weaver 2008, 105.)

7.5 Käytännön ruokinta

Aasin ruokinnassa on tärkeää muistaa aasin alkuperäinen elinympäristö ja se että aasit elävät yleisesti yli 30-vuotiaiksi. Tietämättömyyden vuoksi ei saisi ruokkia aasia väärin ja mahdollisesti vaikeuttaa aasin elämää vuosikymmeniksi eteenpäin. Aasian ravinnontarve saattaa pitkän elämän aikana vaihdella suurestikin, fyysisen rasituksen, terveyden, ympäristön ja yksilöllisen ruoansulatuksen myötä. Kolmenkymmenen vuoden aikana aasi saattaa toimia monissa erilaisissa tehtävissä. Se voi olla jalostuseläin, työtä tekevä tai lemmikki. Kaikissa vaiheissa aasin tulisi kuitenkin saada tarpeitaan vastaavaa ravintoa. Aasit ovat tottuneet elämään paljon vaatimattomammassa oloissa kuin hevoset ja ponit ja niiden ruoansulatus on kehittynyt hevosten ja ponien ravintoa huomattavasti kuitupitoisemman ravinnon mukaiseksi. (Svendsen 1997, 102–103.)

Aasin ravinnon ja energian tarpeen painokiloa kohti voidaan, hevosia ja poneja paremman rehunkäyttökyvyn ansiosta, arvioida olevan noin 75 prosenttia hevosen vastaavasta. Kyseessä on kuitenkin vain arvio. Monet aasit ovat ylipainoisia, koska ravinnon saanti on liian suurta liikuntaan nähden. Aasin ruokintaa suunniteltaessa ja rehuja hankkiessa huomion tulisi olla siinä, että aasi pidetään optimipainossa ja -kunnossa. Ruokintaa ei tulisi muodostaa sen mukaan mitä aasille haluaa syöttää, eikä sen mukaan mitä aasi haluaa syödä, vaan aasin tarpeiden mukaan. Tilaisuuden saatuaan aasit lähes poikkeuksetta syövät liikaa ja lihovat. (Svendsen 1997, 102–103; Weaver 2008, 103.)

Ihanteellisesti aasin kehossa on tiukka lihaspeitto ilman ylimääräisiä rasvakertymiä. Näkyvimmat rasvakertymät muodostuvat kaulalle, harjan tyveen tai alle, selkärangan molemmin puolin, muistuttavat satulalaukkuja, ja takapuolen molemmille puolille. Kaulan rasvakertymä on lähes poikkeuksetta pysyvä. Se ei poistu vaikka aasin muuten laihtuisi, eikä näin ollen ole luotettava mittari aasin lihavuudesta. Lihavuuskunnon määrittelyssä on usein hyvä tietää aasin paino. 92–110 cm korkean aasin tulisi painaa noin 140–170 kg. (Svendsen 1997, 102–103; Weaver 2008, 103.)

Suurimmalle osalle aaseista korsirehuista saatu energia ja ravintoaineet riittävät ylläpitoon ja kevyeen työhön, eikä lisäravintoa tarvita. Väkirehuja

tarvitaan vain tilanteissa, joissa aasi ei pysty syömään korsirehuja riittävästi täyttääkseen ravintoainetarpeensa. (Svendsen 1997, 103; Weaver 2008, 103.)

Ruokinta on aina suunniteltava aasikohtaisesti muutamia perussääntöjä noudattaen, jotka näkyvät alla. Aasille ei tulisi koskaan syöttää homeisia tai pölyisiä rehuja, koska ne altistavat hengitystiesairauksille ja suolistohäiriöille. Rehut pitää annostella painon, ei tilavuuden mukaan, sillä esimerkiksi eri heinäerät voivat olla hyvin eripainoisia. Ruokinta-astioiden puhtaudesta on huolehdittava. Likaiset astiat ja rehun jätteet houkuttelevat hiiriä ja kärpäsiä. (Svendsen 1997, 105; Morris 1988, 45.)

Ruokinnan periaatteet

- Ruoki aasi vähintään kolme kertaa päivässä
- Pidä puhdasta vettä aina saatavilla
- Pidä suolakivi tai muu kivennäiskivi aina saatavilla
- Huolehdi säännöllisistä ruokinta-ajoista
- Älä koskaan syötä homeisia tai pölyisiä rehuja
- Muista, että aasi voi parhaiten pelkällä korsirehulla
- Seuraa ruokinnan onnistumista ja ruoki aasin tarpeiden mukaisesti
- Tee kaikki ruokinnan muutokset hitaasti
- Syötä väkirehuja vain erikoistapauksissa
- Anna aasille ruokarauha
- Huolehdi säännöllisistä madotuksista ja tarkista hampaat, jos ongelmia ilmenee
- Mittaa rehut painon, ei tilavuuden mukaan

Sopiva määrä heinää keskikokoiselle kevyttä työtä tekeväälle aasille on noin 4 kg päivässä ja isolle aasille noin 6 kg heinää päivässä. Jos heinä määrä tuntuu pieneltä, on sitä hyvä verrata hevosen päivittäiseen heinä määrään. Suurelle hevoselle annetaan noin 9 kg heinää päivässä ja aasit ovat usein huomattavasti pienempiä kuin hevoset (Viitanen 2008). Pieniä eläimiä usein huomaamatta ylikuokitaan (Viitanen 2008). Kivennäisiä annetaan säkissä olevan ohjeen mukaisesti, jos aasia ei ole mainittu, suositeltu annos on puolet ponin annoksesta. Makupaloina voi antaa muutaman porkkanan tai kuivan leipäpalan päivässä. Jos heinää on tarvetta korvata oljella, suurin piirtein kolme kiloa olkea vastaa kiloa heinää. (Svendsen 1997, 104–105; Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Nuutinen 2008; Axi-Timmerbacka 2008.)

Ruokinnan onnistumista on hyvä seurata jatkuvasti. Onnistumista voi seurata mm. aasin käytöksestä, ruokahalusta, kunnosta, työhalusta, kuntoluokasta ja karvapeitteen kunnosta. Myös ulosteen laatua on hyödyllistä jatkuvasti tarkkailla, sillä lannan kiinteyden ja hajun muutokset kertovat nopeasti suolistossa tapahtuvista häiriöistä. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 30.)

1.1.1 Ruokintarytmi

Asiaa pitää ruokkia ainakin kolme kertaa päivässä, mahdollisimman säännöllisin väliajoin, sillä aasin ruoansulatusjärjestelmä on sopeutunut ottamaan vastaan pieniä annoksia rehua pitkin päivää. Ruokintakertojen tulisi sijoittua mahdollisimman tasaisesti vuorokauden ympäri. Erityisesti yön pituuteen pitää kiinnittää huomiota, jottei se veny liian pitkäksi. Aasit pitävät rutiineista ja saattavat kieltäytyä yhteistyöstä, jos asiat eivät tapahdu samoin kuin yleensä. Aasin tapauskollisuuden vuoksi ruokinta-ajat on hyvä pitää mahdollisimman samoina joka päivä, lisäksi säännöllisestä rytmistä poikkeaminen haittaa ruoansulatusta. Hevosilla suositeltujen ruokintavälien maksimijat ovat päivällä 6-7 tuntia ja yöllä 10–12 tuntia. Tätä voi hyvin soveltaa myös aasin ruokintaan. (Svendsen 1997, 105; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 29; Morris 1988, 29; Määttänen 2008.)

Hyvä rutiini on antaa aasille heinät kolmesta neljään kertaan päivässä ja kivennäiset ja mahdolliset väkirehut yksi tai kaksi kertaa päivässä. Useimmat aasin omistajat ruokkivat aasia seuraavanlaisella rutiinilla. Aamulla ulos aitaukseen laskettaessa aasi saa karsinaan tai aitaukseen aamuheinät, lisäksi voidaan mahdollisesti antaa muutama makupala. Päivällä aasi saa aitaukseen päiväheinät. Illalla tai iltapäivällä sisälle otettaessa aasi saa heinää ja mahdollisesti muutaman makupalan. Iltatarkastuksella aasille annetaan usein kivennäiset ja hieman heinää yöksi. Kivennäiset ja mahdolliset väkirehut voi antaa missä vaiheessa päivää tahansa, mutta yleinen käytäntö on antaa ne aamulla tai illalla karsinaan. (Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Nuutinen 2008; Axi-Timmerbacka 2008.)

Asiaa ei pidä ruokkia juuri ennen rasitusta tai heti rasituksen jälkeen. Suositeltava on ainakin tunnin lepo rasituksen jälkeen ennen ruokintaa ja samoin tunnin väli ruokinnasta ennen rasitusta. Kun vältetään ruokkimasta aasia juuri ennen rasitusta tai heti sen jälkeen, vältetään myös ruoansulatusongelmia. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 29; Svendsen 1997, 105.)

1.1.2 Ruokintalaitteet

Aasin ruokintaan ei välttämättä tarvita erityisiä ruokintalaitteita, mutta ne helpottavat ruokintaa, säästävät rehua ja ajan myötä myös paljon rahaa. Aasin juoma- ja ruokinta-astiat pitää sijoittaa niin, että aasi voi syödä ja juoda luonnollisella tavalla. (MMMp 14/EEO/1998.) Jos aasia juotetaan ämpäristä, pitää ämpäri sijoittaa karsinan kulmaan niin, että sanko osoittaa seinään päin, jotta aasi ei voi jäädä jalastaan kiinni sankaan. Parempi on, jos juoma-astia on ripustettuna seinälle, kuitenkin riittävän matalalle että aasi voi juoda luonnollisesta asennosta. Seinälle sijoitettua juoma-astiaa aasi ei voi kaataa ja siihen luultavasti joutuu vähemmän likaa ja roskia kuin lattialla olevaan. (Morris 1988, 40.) Normaalikokoiselle aasille sopiva ruokakupin korkeus on 70 cm lattian pinnasta (Svendsen 1997 122).

Heinät voi karsinassa antaa lattialle, heinähäkkiin, kaukaloon tai seinälle ripustettavaan heinäverkkoon. Ruokintavälineissä on etuna, että aasi haaska heinää huomattavasti vähemmän niistä syödessään kuin, jos aasi syö heinää lattialta. Lattialla olevaan heinään sekoittuu väistämättä kuiviketta

ja aasi talloo osan heinästä, ja heinästä tulee syömäkelvotonta. Heinäverkkoa käytettäessä tulee ottaa huomioon, että tyhjänä verkko roikkuu huomattavasti alempana kuin täytenä. Tyhjänäkin verkon pitää olla sellaisella korkeudella, että aasi ei voi siihen sotkeutua jaloistaan. Heinäverkko on kätevä kiinnittää karsinan seinällä olevaan koukkuun palohaalla (Määttänen 2008). Ryhmäkarsinassa heinäverkko ei ole paras mahdollinen, sillä aasit usein kisaavat keskenään, jolloin mahdollisuus sotkeutua verkkoon on suurempi (Ylä-Mononen 2008).

Myös suolakivi on karsinassa hyvä olla seinällä. Erikokoisille ja mallisille suolakiville on niitä myyvissä liikkeissä useimmiten tarjolla myös kiviin sopivia seinäpidikkeitä. Seinäpidikkeestä aasi voi nuolla kiveä turvallisesti ja kivi pysyy puhtaana. Käytössä on myös tapa, jossa suolakiven annetaan olla karsinan lattialla. Lattialla kivi väistämättä likaantuu eikä ole aasille enää niin maistuva. (Morris 1988, 40.)

Heinäverkkoja ja -häkkejä vastustetaan usein hevoseläinten ruokinnassa, sillä perusteella, että eläin ei voi syödä niistä luonnollisessa asennossa. Vaikka verkko on maan tasoa jonkin verran ylempänä, aasi ei syö pää ylöspäin. Aasi nappaa verkosta suullisen heinää laskee päänsä ja mutustelee heinät aivan oikeassa asennossa. Lisäksi oikein rakennettu ja sijoitettu heinähäkki on lähes maan tasalla. Heinät voi myös antaa kaukaloon, joka voi olla lattialla tai hieman lattian tasoa ylempänä. Kaukalo on edullinen ja helppo ratkaisu heinien haaskaamisen vähentämiseen. Aasi useimmiten syö heinät siististi kaukalosta, eikä levittele niitä ympäri karsinaa. Kaukaloa, heinäverkkoa ja -häkkiä voi hyvin käyttää heinän antamiseen myös aitauksessa. (Määttänen 2008.)

1.1.3 Ruokinnan muutokset

Ruokinnan muutokset tulee aina tehdä vähitellen. Muutoksia ovat mm. uuden rehun ottaminen ruokintaan, laitumelle lasku, rehuerän vaihto, käytössä olevan rehun vaihtaminen toiseen tai vastaavaan. Parasta olisi, jos muutoksia ei tarvitsisi tehdä, mutta käytännössä tämä on usein mahdotonta. Muutokset tehdään asteittain muutaman viikon kuluessa. Muutoksen toteuttamiseen on varattava aikaa ainakin viikko. Hyvä tapa on ensin syöttää vanhaa ja uutta rehua rinnakkain ja vähitellen lisätä uuden rehun määrää, kunnes vanhasta rehusta voidaan luopua. Ruokinnan muutokseen tarvittava aika perustuu paksusuolen pieneliöiden tarvitsemaan sopeutumisaikaan. Pieneliöillä menee jonkin aikaa ennen kuin ne pystyvät täysipainoisesti hyväksi käyttämään uutta rehua. Äkilliset ruokinnan muutokset voivat aiheuttaa vakavia ruoansulatushäiriöitä, esimerkiksi ähkyjä. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 29; Svendsen 1997, 105.)

1.1.4 Makupalat

Makupaloja aasi ei varsinaisesti tarvitse, mutta monet omistaja haluavat niitä antaa mielenvirkistykseksi. Jos haluaa makupaloja antaa, on niitä hyödyllisin antaa esimerkiksi aitaukseen mennessä, jos aasi on vastahakoinen ulkoilemaan. Aasi oppii nopeasti ja odottamassa olevat makupalat kannustavat menemään reippaasti ulos. Tarhassa valmiina oleva heinäkasa toimii myös. Makupaloja annettaessa tulee muistaa kohtuus, ja se että makupalat ovat käytännössä väkirehuja, joita aasi ei tarvitse. Kaksi omenaa tai leipäpalaa päivässä riittää aasille. Pieni määrä makupaloja ei vielä altista aasia lihomiselle. Makupalat annetaan ruokinta-astiasta, tarkoitukseen sopivasta kulhosta, vadista tai suoraan maasta, muttei koskaan suoraan kädestä. Makupalojen kädestä antaminen saa aasin usein näykkimään ihmisiä tai jopa hyppimään päin. Näykkiminen on ikävä ja usein ihmiselle kivulias tapa ja siitä pois oppiminen on yleensä vaikeaa. (Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008; Nuutinen 2008; Morris 1988, 45, 35.)

1.1.5 Milloin tarvitaan lisäruokintaa

Lisäruokintaa voidaan tarvita muutamissa tapauksissa. Aasin ruokinnassa harvoin tarvitaan väkirehuja, mutta heinä määrän lisääminen voi olla tietyissä elämän vaiheissa tarpeellista. Jokainen aasi tarvitsee laitumella ollessaan laidunruohon lisäksi kuivaa heinää tai hyvälaatuista olkea saadakseen riittävästi kuitua. Aasin kylkiluiden ja selkärangan tulee tuntua, kun niitä koettaa kevyesti painamalla, luiden ei tule kuitenkaan näkyä. Alipainoista asia ei saa yrittää kuntouttaa nopeasti vaan ruokinnan muutokset on tehtävä vähitellen. Nopea ruokinnan lisäys aiheuttaa ruoansulatusongelmia, jopa ähkyn. Paras tapa lisätä ruokintaa on antaa heinää vapaammin. (Svendsen 1997, 103–104; Rudbäck 2008; Morris 1988, 30.)

Lisäruokintaa tarvitsevat lähinnä imettävät tammot, kasvavat varsat, vanhat aasit, toipilaat, aliravitut ja raskasta työtä tekevät aasit. Myös hyvin kylmässä oleilevat aasit voivat tarvita lisäruokintaa. (Svendsen 1997, 103–104; Rudbäck 2008; Morris 1988, 30.)

1.1.5.1 Varsat

Kasvavat aasit saavat syödä heinää tai laidunta rajoituksetta, sillä kasvu kuluttaa runsaasti energiaa ja varsat liikkuvat luonnostaan paljon. Vieroitukseen asti varsan annetaan syödä niin paljon kuin haluaa, vieroituksen jälkeen voi alkaa seurata varsan kuntuoloa. Jos varsa alkaa kerätä ylimääräistä rasvaa, todennäköisesti näin ei tapahdu, voi ruokintaa hieman rajoittaa. Rasvan kertymisestä kerrotaan tarkemmin seuraavassa osaluovussa. (Svendsen 1997, 103; Määttänen 2008.)

1.1.5.2 Kantavat ja imettävät tammam

Toisin kuin monesti väitetään, kantavat tammam eivät tarvitse väkirehuokintaa. Yliruokinta aiheuttaa vain ongelmia sekä tammalle että varsalle. Liian hyvin ruokitulle tammalle tulee synnytysvaikeuksia ja varsa kasvaa helposti liian suureksi. Lisäksi rasvakertymät vievät tilaa varsalta tammam vatsassa. Kantavan tammam seleenin ja E-vitamiinin saannista tulee huolehtia. Seleenin ja E-vitamiinin puutos kantavalla tammalle saattaa johtaa varsan kuolemaan. Niittyheinästä tamma ei useinkaan saa tarvitsemaansa seleeniä riittävästi. Tavallisessa viljelyssä heinästä seleeniä on lannoituksesta johtuen enemmän. Heinän määrää voi lisätä keskikokoisella tammalla noin kahdella kilolla. Tosin luonnossa aasitammoilla on todella niukasti ravintoa tiineyden viimeisellä kolmanneksella. (Rudbäck 2008; Nuutinen 2008.)

Varsomisen jälkeen imettävälle tammalle annetaan lisää heinää niin paljon, että heinää on koko ajan tarjolla. Ensimmäiset kolme imetyskuukautta heinää saa olla tammalle vapaasti tarjolla. Tulee kuitenkin huomioida, että heinänsä lisäys koskee vain imettävää tammaa, lauman muut jäsenet eivät tarvitse lisäruokintaa. Imetyksen jatkuessa tammam heinänsä määrä voi olla hieman normaalia suurempi varsan imemisen ja tammam kuntoluokan mukaan. (Rudbäck 2008; Nuutinen 2008; Svendsen 1997, 103.)

1.1.5.3 Vanhat aasit

Vanhat aasit eivät säännönmukaisesti tarvitse lisäruokintaa, vaan lisäruokinnan tarve pitää määrittellä aasikohtaisesti. Useimmiten lisäruokintaa tarvitaan vasta pitkälti kahdenkymmenen vuoden paremmalla puolella. Lisäruokinnan tarpeen huomaa aasin lihavuuskunnosta. Vanhat aasit ovat usein laihoja, mikä on pelkästään hyvä, sillä tällöin vanhoihin jalkoihin kohdistuva rasitus on pienempi. Lievästi ylipainoista vanhaa aasia on kuitenkin turha alkaa laihduttaa, riittää kun seuraa ettei paino enää nouse. (Svendsen 1997, 104; Morris 1988, 152.) Kuitenkin jos aasilla on niveltulehdus tai kaviokuume, painonpudotus normaaliin on suotavaa. Laihduttaminen tulee tehdä erityisen varovasti, jotta aasi ei sairastuisi metaboliiseen oireyhtymään. (Svendsen 2008, 251.)

Vanha aasi tarvitsee lisäruokintaa useimmiten hampaiden huonon kunnan vuoksi. Vanhan aasin ravinnon on hyvä olla helposti sulavaa, ei siis enää olkea. Kyky ylläpitää ruumiinlämpöä heikkenee iän myötä, vanha aasi tarvitseeikin nuoria enemmän energiaa lämmöntuotantoon. Iän myötä ruoansulatus hidastuu ja ravintoaineiden imeytyminen heikkenee. Siksi vanhalle aasille voikin antaa pieniä määriä väkirehuja ilman pelkoa yliruokinnasta. Vitamiinilisää voi myös käyttää säännönmukaisemmin kuin aikuisilla aaseilla. Heinän voi vaihtaa helpommin pureskeltavaan säilöheinään. (Svendsen 1997, 104; Morris 1988, 152; Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 37–38; Axi-Timmerbacka 2008.) Erityisen tärkeää vanhan aasin ruokinnassa on välttää nopeita ruokinnan muutoksia. Nopeat ruokinnan muutokset sekoittavat ruoansulatusta ja vanhalla aasilla ruoansulatuksen toimiminen on erityisen tärkeää. (Svendsen 2008, 251.)

Kaura on hyvä antaa litistettynä tai muuten rikottuna, sillä huonohampaisen aasin on vaikea saada kokonaisia kovia jyviä rikki. Kaura annostellaan hehtolitrapäinon mukaan. Kauran antaminen on hyvä aloittaa muutamasta sadasta grammasta ja lisätä määrää tarpeen mukaan. 54 kg hehtolitrapäinolla kauraa voi huoletta antaa 2 dl kaksi kertaa päivässä. Teollisten väkirehujen annosmäärät riippuvat täysin käytetystä tuotteesta, joten ohjeellisia määriä on vaikea antaa. Väkirehuja on kuitenkin parempi antaa liian vähän kuin liikaa, eli kannattaa aloittaa annostelu niidenkin kohdalla muutamasta sadasta grammasta päivässä ja lisätä annostusta jos aasi tuntuu tarvitsevan enemmän. Nyrkkisääntö puolet ponin annostuksesta on myös edelleen hyödyllinen mittari. Viherpelletit ovat myös oiva apu vanhan aasin ruokinnassa. Ne ovat heinää, mutta niissä on paljon enemmän ravintoaineita kuin heinässä ja ravintoaineet ovat helposti sulavassa muodossa. Viherpelletit pitää muistaa turvottaa maistuvaksi mössöksi ennen ruokintaa. (Svendsen 1997, 104; Morris 1988, 152; Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 24; Weaver 2008, 105.)

Hampaiden edelleen huonontuessa voidaan muutkin rehut joutua kustutamaan tai turvottamaan pureskelun helpottamiseksi. Teolliset väkirehut voi lähes poikkeuksetta turvottaa, samoin heinää voi liottaa tai siirtyä syöttämään kosteampaa säilöheinää, mutta kauran turvottaminen voi olla vaikeampi prosessi. (Morris 1988, 152.)

Jos aasin on vaikea ylläpitää sopivaa lihavuuskuntoa, eli aasi ei syystä tai toisesta saa riittävästi ravintoa, pitää ruokintaa tarkistaa. Vanhat aasit kannattaa ruokkia erillään muista eläimistä, erityisesti riehakkaista eläimistä, jotta vanhukset eivät joudu kilpailemaan ravinnosta ja saavat syödä omassa tahdissaan. Erityisesti hammasongelmista kärsivät aasit syövät huomattavasti hitaammin kuin muut aasit. Rehut on hyvä antaa jonkin verran maan tasoa korkeammalta. Syöminen ylempää on aasille mukavampaa, jos aasi on kankea tai sillä on kipua etujaloissa (Svendsen 2008, 246). Herkkujen antaminen kannustaa aasia syömään ja saa aasin odottamaan seuraavaa ruokintaakertaa innokkaampana. Erilaisia tiivisteitä ja pellettejä heinän lisäksi on suositeltavaa käyttää, jos aasi on taipuvainen laihuuteen. (Svendsen 2008, 251.)

1.1.5.4 Sairaat, toipilaat ja aliravitut aasit

Sairaat aasit ja toipilaat ruokitaan eläinlääkärin ohjeiden mukaan, sillä eri sairauksissa suositeltu ruokinta voi olla hyvinkin erilaista. Usein toipilailta ja sairailla heinää kuitenkin on hyvä olla vapaasti saatavilla, ellei eläinlääkäri toisin määrää. Aliravituilla aaseilla on useimmiten runsaasti suolistoloisia ja ne tulisikin hoitaa pois ennen kuin vahvempi ruokinta aloitetaan. Suomessa aliravittuja aaseja tuskin on, mutta ulkomailta tuoduissa aliravitsemusta voi esiintyä. Aliravituille alipainoisille aaseille annetaan sitä mitä ne suostuvat syömään oli se sitten porkkanoita tai kauraa. Heinää on hyvä olla vapaasti saatavilla, kuitenkin niin että vanhat syömättömät heinät poistetaan, koska ne eivät enää houkuttele syömään. Lihottamista kuitenkin ei laihdutustakaan saa yrittää tehdä nopeasti. Aasin annetaan kerätä painoa hitaasti, jolloin vältetään uudet terveysongelmat. Suomessa aliravittuun aasiin törmääminen on melko epätodennäköistä, huomattavasti

suurempi ongelma ovat ylipainoiset aasit. (Svendsen 2008, 345; Axi-Timmerbacka 2008; Morris 1988, 30.)

1.1.5.5 Raskasta työtä tekevät ja kylmässä oleilevat aasit

Kylmässä aasi kuluttaa enemmän energiaa kuin lämpimässä ja lisäruokinta voi olla tarpeen. Kylmällä ilmalla aasi tarvitsee energiaa kehon lämmön ylläpitämiseen. Lisäruokinta kannattaa ensisijaisesti antaa lisäämällä heinän määrää. Hyvin kylmillä ja tuulisilla ilmoilla porkkanat tai leivät voi korvata muutamalla sadalla grammalla väkirehuja energian saannin varmistamiseksi. (Svendsen 1997,104; Ylä-Mononen 2008; Axi-Timmerbacka 2008.)

Raskasta työtä tekeväälle aasille voi antaa enemmän heinää ja jonkin verran väkirehuja. Hyvä määrä on tässäkin tapauksessa muutama sata grammaa väkirehuja päivässä, määrää voi lisätä, jos aasi alkaa laihtua tai huomaa eroa aasin jaksamisessa. Suomessa hyvin harva aasi todellisuudessa tekee raskasta työtä. Päivittäinen hikilenkkikään ei vielä vastaa raskasta työtä ja useimmat aasit liikkuvat alle hikirajan. Pitää muistaa, että luonnossa täysin korsiravinnolla elävät aasit kulkevat koko päivän ja kymmeniä kilometrejä päivän aikana. Ollakseen raskasta työn pitää olla pitkäkestoista tai useita kertoja päivässä toistuvaa ja rasituksen pitää mennä hikoiluun asti. (Svendsen 1997,104; Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008.)

1.1.6 Milloin ruokintaa tulee rajoittaa

Aasin ruokintaa tulee seurata jatkuvasti ja rajoittaa heti, jos lihomista alkaa ilmetä. Ruokinnan tarkoituksena on pitää aasi ihannepainossaan ja terveenä. Ylipaino on suurempi terveysriski kuin alipaino. Aasien ylipainosta on vaikea päästä eroon ja ylipaino aiheuttaa terveysongelmia. Ylipaino on melko yleistä lemmikki- tai harrasteaaseilla. Usein lemmikkiaaseja ruokitaan ilman parempaa tietoa liian vahvalla rehustuksella, monesti jopa väkirehuilla. Ylipainon aiheuttamista sairauksista tärkein on metabolinen oireyhtymä, jonka ylipainoinen aasi saa helposti stressin tai syömättömyyden seurauksena. Metabolinen oireyhtymä voi pahimmassa tapauksessa johtaa aasin kuolemaan. (Svendsen 1997, 104; Harmo 2008; Morris 1988, 30; Määttänen 2008.)

Aasin lihomisen huomaa parhaiten kylkiluita ja selkärankaa tunnustelemalla. Niiden pitää tuntua kevyesti painettaessa. Jos kylkiluita ja selkärankaa on vaikea tuntea rasvakerroksen alta, on rehun saantia syytä hieman rajoittaa. (Rudbäck 2008.)

1.1.6.1 Ylipainoisen aasin laihduttaminen

Aasia ei saa yrittää laihduttaa nopeasti, sillä nopea painon pudotus johtaa vain ruoansulatushäiriöihin. Samoin kuin kaikissa ruokinnan muutoksissa myös rehun määrän vähentäminen on tehtävä hitaasti ja pitkän ajan kuluessa. Lihavan aasin nopea laihduttaminen altistaa aasin metaboliselle oireyhtymälle, kun varastossa ollut rasva yllättäen vapautuu verenkiertoon.

Seurauksena voi olla kuolema. Näkyvästi ylipainoisen aasin laihduttaminen ihannepainoon voi viedä vuosia, kyseessä on siis kärsivällisyyttä vaativa projekti. (Svendsen 1997, 104; Morris 1988, 30.)

Lievästi ylipainoisella aasilla ruokinnan rajoittamisen voi aloittaa lopettamalla makupalojen antamisen. Seuraavaksi voi korvata osan päivän heinäannoksesta oljella. Kesällä myös laidunnuksen rajoittaminen auttaa. Jos aasi saa väkirehuja, väkirehut voi korvata muutamalla porkkanalla tai jättää pikkuhiljaa pois. Tavoilleen uskollisena aasi odottaa kuitenkin väkirehuja tuttuun aikaan, joten ne on hyvä korvata jollain kevyemmällä. Aasille on parasta, jos laihtuminen tapahtuu usean kuukauden kuluessa. (Ylä-Mononen 2008; Morris 1988, 30; Svendsen 1997, 26, 104.)

Laihdutuksen aikana aasin paino saisi pudota enintään 2 kiloa kuukaudesta, mikä vastaa 1-2 cm vähennystä ympärysmittassa. Riittävän kuidun määrän varmistamiseksi laihdutettavalla aasilla tulee koko ajan olla olkea saatavilla. Laiduntavan aasin laidunnusta rajoitetaan päivittäistä laidunnusaikaa rajoittamalla tai köyhemmälle laitumelle siirtämällä. Kohtuullinen liikunta edesauttaa painonpudotusta. Aasia voi talutella, ratsastaa kevyesti tai muuten kannustaa liikkumaan. Näkyvästi ylipainoisella aasilla ensimmäinen merkki laihtumisesta on kaulalla olevan rasvamakkaran pehmeneminen. Kaulan rasvakertymä kuitenkin koskaan tuskin pienee. Jos aasin kunto on muuten hyvä, rasvakertymä kaulalla on vain siedettävä, eikä sitä kannata turhaan yrittää laihduttaa. (Svendsen 1997, 26, 104; Morris 1988, 30.)

1.1.7 Laidunkausi

Kesäisin aasit useimmiten lasketaan laitumelle, mikään ei kuitenkaan estä tarhaamasta aasia kesäisinkin. Varsinkin, jos aasille sopivaa laidunta ei ole tarjolla, hoituu ulkoilu myös kesäisin tarhassa. Vaikka laidun olisikin, se saattaa olla aasille liian rehevä, jolloin aasi viettää osan päivästä tarhassa. Jos laidun on sopivan köyhä, esimerkiksi niitylaidun, voi aasi viettää siellä koko päivän. Rehevämmillä laitumilla laidunnusta pitää rajoittaa. Laitumellakin aasin pitää saada riittävästi kuitua, joten heinän tai oljen tarjoaminen laiduntavalle aasille on paikallaan. (Svendsen 1997, 103.)

Sopivan köyhällä laitumella aasi voi olla vuorokauden ympäri, kunhan vettä, suolaa, kivennäisiä ja sääsuoja on tarjolla. Jos aasi on laitumella yöttä päivää, pitää lisäruokinta tarjota laitumelle. Kuivaa korsirehua olisi hyvä olla laitumella koko ajan saatavilla, olkea voi tarjota laiduntaville aasille vapaasti. Aasit syövät mielellään kuivaa korsirehua nurmen lisäksi. Lisäruokinnan määrä riippuu laitumen rehevyydestä ja ruohon laadusta, kuitenkin niin että lisäruokintaa pitää aina tarjota laiduntavalle aasille. Jos aasia ei oteta laitumelta lainkaan sisälle ennen syksyä, pitää aasia käydä katsomassa laitumella ja tarkistamassa että kaikki on hyvin ainakin kerran päivässä, mieluiten useammin. (Svendsen 1997, 103; Weaver 2008, 109.)

Usein aasi otetaan laitumeltakin sisälle yöksi. Yöksi sisälle ottaminen on hyvä tapa, koska aasi pitää rutiineista. Lisäksi tallissa on helppo tarjota heinää tai olkea yöksi, jolloin aasin kuidun saanti pysyy tasapainossa ja kivennäiset voi antaa tallissa illalla tai aamulla. Samalla kun aasin ottaa sisälle, sen kunto on helppo tarkistaa ja hoitaja huomaa, jos aasi tarvitsee esimerkiksi hyönteiskarkotetta. (Svendsen 1997, 103.)

Keväällä laidunnusta aloiteltaessa ja syksyllä sisäruokintaan siirryttäessä tulee edetä rauhallisesti, samoin kuin kaikkien muidenkin ruokinnan muutosten kanssa. Laitumeen totutteluun keväällä ja syksyllä sisäruokintaan totutteluun tulisi käyttää kumpaankin noin kaksi viikkoa, jotta ruokinnan muutokset eivät olisi liian nopeita. Olisi hyvä, jos aasi voisi olla laitumella ensin osan päivää ja pikku hiljaa laidunnusaikaa nostettaisiin niin, että lopulta aasi on laitumella koko päivän ja mahdollisesti yönkin. Jos laidun on kauempana eikä aasia ole mahdollista siirrellä laitumen ja tallin välillä, voi aasia totuttaa laidunnurmeen syöttämällä sille muutaman viikon ajan niitettyä ruohoa heinän rinnalla ennen laitumelle laskua. Aasille ei kuitenkaan koskaan saa syöttää ruohonleikkuujätettä. (Weaver 2008, 104; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 20–21.)

Keväällä laidunnuksen voi aloittaa, kun nurmi on ehtinyt hieman kasvaa. Yöpakkasilla aasi on hyvä ottaa sisälle ja aamulla pitää odottaa ennen laitumelle laskua niin kauan, että ruoho on täysin sulanut. Jäinen ruoho on yksi pahimmista kaviokuumeen laukaisijoista. Varsinkin keväällä nurmessa on niin paljon sokeria, että aasi saa jäisestä nurmesta lähes varmasti kaivokuumeen. Syksyllä laidunnusta voi jatkaa niin kauan kuin laidun kestää, seuraavan vuoden kasvun varmistamiseksi laidun ei saisi syksyllä olla kovin poljettu. Syksyllä laidunruohon määrä vähenee luonnollisesti ja aasi tarvitsee enemmän kuivaa heinää. Syksylläkin aasi on hyvä ottaa sisälle yöpakkasilla ja aamulla pitää odottaa kunnes ruoho on sulanut. Aasia voi pitää laitumella toukokuusta lokakuulle, kun muistaa aasin laidunnuksen rajoitukset. (Määttänen 2008; Rudbäck 2008.)

Jos laidun on aasille liian rehevä, voi laidunnusta rajoittaa lohkomalla laitumen pienempiin osiin, jolloin aasilla ei ole kerralla käytössä koko laidunta. Lohkomalla voi myös antaa kasvuaikaa laitumen nurmelle, jotta ravintoa riittää koko kesäksi. Toinen keino rajoittaa laidunnusta on rajoittaa aikaa, jonka aasi viettää laitumella. Aasi voi viettää laitumella vaikka vain muutamia tunteja päivässä ja oleilla lopun päivää tarhassa. Laidunnus on kuitenkin aasille mukavaa ajanvietettä, vaikka se ei saisikaan syödä nurmea kuin vähän aikaa. Käytännöllinen mittari laitumen rehevyyteen, ennen lihomista, on aasin uloste. Jos lanta on kovin löysää laitumella, on laidun liian vahva ja aasi tarvitsee ruokavalionsa lisää kuitua. Laidunta on hyvä hoitaa niittämällä, se parantaa nurmen kasvua. Usein ruoho kasvaa laitumella niin pitkäksi ja vanhaksi, että se ei enää maita eläimille. Niittämällä nurmen heinäkuulla varmistaa, että hyvää ruohoa riittää loppukesäksikin. (Svendsen 1997, 103; Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008.)

Vaikka aasin laitumen tulee olla köyhempi, kuin muiden eläinten laidunten ja luonnonlaitumet ovat aaseille hyviä, pitää kuitenkin varoa ylilaidunnusta. Ylilaidunnus tarkoittaa pitkäaikaista laidunnusta yli kasvien kasvu-

kyvyn, jolloin nurmi ei enää jaksa kasvaa ja monin paikoin maata alkaa paljastua. Ylilaidunnus on monissa maissa ongelma, sillä ylilaidunnettaessa kasvit alkavat taistella liiallista laidunnusta vastaan tuottamalla hermomyrkkyjä. Kasvin symbioottina elävä sieni tuottaa hermomyrkkyyä suojelakseen kasvia, erityisesti raiheinät ovat alttiita ylilaidunnukselle. Suomessa ylilaidunnus ei vielä ole ongelma. (Rudbäck 2008.)

1.1.8 Vesi

Puhdasta vettä on aasilla oltava koko ajan saatavilla. Aaseilla veden tulee todella olla puhdasta, sillä aasi on mieluummin juomatta kuin juo edes hieman likaista vettä. Juomaveden puhtaudesta on huolehdittava myös laitumella. Koskaan aasin veden saantia ei saa jättää luonnon vesistöjen varaan. Luonnon vesistöissä vesi on usein saastunutta tai likaista. Puhtaaltakin näyttävä pintavesi on usein saastunut erilaisista kemikaaleista tai eläinten ulosteista. Muutenkin eläinten juomaveden pitäisi olla yhtä laadukasta kuin ihmisten juomaveden. Ainoa poikkeus vapaaseen vedensaantiin on, kun aasi on kuumissaan rasituksen jälkeen. Tällöin veden, varsinkin kylmän veden, juomista tulisi rajoittaa ruoansulatushäiriöiden välttämiseksi. Rasituksen jälkeen aasi usein mielellään joisi paljonkin, mutta on siis parempi antaa ensin vain vähän vettä ja antaa aasin tyydyttää janonsa vasta aasin palauduttua rasituksesta. (Svendsen 1997, 105; Weaver 2008, 107–108; Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008.)

Aasin juomaveden tulee olla puhdasta ja hajutonta ja juoma-astian puhtaus onkin ensiarvoisen tärkeää, myös vesiaastian sijoitteluun tulee kiinnittää huomiota. Aasi ei todennäköisesti juo astiasta, joka on lantakasan vieressä tai muuten haisee pahalle. Veden seassa ei myöskään saa olla mitään ylimääräistä, aasi jättää tällöinkin enemmän juomatta kuin juo likaista vettä. Vesiaasiat pitää veden vaihtamisen yhteydessä, varsinkin kesällä, pestä joka päivä, sillä lämpimällä ilmalla vedessä alkaa nopeasti kasvaa kaikenlaista. Pelkkä veden vaihtaminen ei siis riitä, vaan astiat on pestävä harjalla joka päivä. (Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008; Nuutinen 2008; Axi-Timmerbacka 2008.)

Aasi juo mieluummin lämmintä tai haaleaa vettä kuin kylmää. Kesällä vesi lämpenee nopeasti ilman lämpötilan mukaan, mutta talvella ja viileämmällä ilmalla aasille on hyvä tarjota lämmintä vettä muutaman kerran päivässä. Erityisesti talvella aasi voi saada kylmästä vedestä oikein vilunväristyksiä, aasi vain seisoo ja tärisee juotuaan kylmää vettä. Usein aasi juo kerralla koko päivän tarpeen, eikä välttämättä juo tuntikausiin lainkaan. Monet juottavatkin aasinsa aamulla ja illalla tallissa lämpimällä vedellä. Aasilla saattaa myös olla juomarituaaleja, joita ennen se ei suostu juomaan, aasin onkin annettava juoda rauhassa. Rituaalit liittyvät useimmiten juomisen turvallisuuteen, aasi saattaa tarkistaa monta kertaa ettei lähistöllä ole petoja tai muuta uhkaavaa. Turvallisuuden tunteen puute voi myös estää aasia juomasta, siksi tallissa juottaminen onkin hyvä vaihtoehto. Nopeasti oppivana eläimenä aasi oppii myös, mistä lämmintä vettä saa ja saattaa tulla pyytämään lämmintä vettä ollessaan janoinen. (Färestam ym n.d., 37; Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008; Nuutinen 2008; Axi-Timmerbacka 2008.)

Useimmat aasit juotetaan ämpäreistä tai saaveista, mutta mikään ei estä juottamista aasia vesiautomaatista. Lehmien kovasti suhisevat automaattikupit voivat olla pelottavia, mutta hevosten uimurikupit sopivat aaseillekin. Lämmin vesi voi olla vaikea järjestää juomakuppiin, jollei käytössä ole lämmitettävää kuppia. Myös juomakupit tulee pitää puhtaana, tosin ne keräävät oikein sijoiteltuina vähemmän likaa kuin pelkät ämpärit. Ulkona sijaitsevien juoma-astioiden on hyvä olla niin painavia, että ne eivät tyhjänäkään lennä tuulen mukana (Morris 1988, 37). (Ylä-Mononen 2008; Axi-Timmerbacka 2008.)

8 HOITO JA KÄSITTELY

Aasi on helppohoitoinen lemmikki, monien mielestä hevoseen verrattuna hyvinkin helppo. Aasi tarvitsee hyvinvoinnin ja terveyden varmistamiseksi päivittäin ainakin riittävän määrän korsirehua ja puhdasta vettä, harjauksen ja kavioiden tarkastuksen. Aasi on tapaeläin ja se voi parhaiten säännöllisellä päivärytmillä, johon hoitotoimet on sijoitettu. (Morris 1988, 51; Weaver 2008, 109; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39.)

Aasin hoidossa on päivittäin tehtäviä asioita ja harvemmin tehtäviä asioita. Päivittäin aasi harjataan, aasin kaviot puhdistetaan, aasi ruokitaan ja vietään ulkoilemaan. Kahden kolmen kuukauden välein aasit kaviot tarkistetaan kengittäjän toimesta ja tarpeen vaatiessa vuolla. Aasi pitää madottaa suolistoloisten torjumiseksi elinympäristöstä riippuen kahdesta neljään kertaa vuodessa. Nuoria aaseja madotetaan tiheämmin kuin vanhoja, sillä nuorella aasilla madot aiheuttavat enemmän vahinkoa. (Harmo 2008.)

Aasi pitää myös rokottaa jäykkäkouristuksen varalta. Perusrokotusten jälkeen jäykkäkouristus- eli tetanusrokotus annetaan kahden vuoden välein. Jäykkäkouristus on eläimelle kuten ihmisellekin tappava, joten rokotusten ajantasaisuudesta kannattaa huolehtia. Influenssarokotus on toinen rokotus, jota aasilla voidaan tarvita. Aasille, joka asustelee kotona eikä ole tekemisissä muiden aasien tai hevosten kanssa, eikä kulje kisoissa tai muissa vastaavissa influenssarokotusta tuskin tarvitaan. Jos aasi asuu isommassa tallissa hevosten ja muiden aasien kanssa, on tekemisissä hevosten kanssa ja/tai kulkee maailmalla, influenssarokotus on aiheellinen. Hevosten ja muiden aasien kanssa tekemisissä oleva aasin rokottaminen influenssaa vastaan vähentää laumapainetta ja näin muiden kavioläimien riskiä sairastua. Influenssarokotus annetaan vuosittain tai puolivuositain. (Harmo 2008.)

Rokotuksista ja madotuksista ja niiden tarpeellisuudesta tulee neuvotella hoitavan eläinlääkärin kanssa. Kaikesta aasille tapahtuvasta, aasin hoidon muutoksista ja aasin käytöksen muutoksista kannattaa pitää kirjaa. Huomioista voi olla korvaamatonta hyötyä, jos aasi sairastuu tai vaihtaa omistajaa. Ainakin vuoluista, rokotuksista ja madotuksista tulee pitää kirjaa, jotta ne tapahtuvat ajallaan. Ei kannata kuvitella muistavansa millä ja milloin aasi viimeksi madotettiin tai koska jäykkäkouristusrokotus taas annettiin.

Aasille on hyvä hankkia oma vihko tallille, johon tapahtumat voi kirjata. Vihkoon kannattaa kirjata myös muutokset ruokinnassa tai hoidossa, esimerkiksi uusi hoitaja tai laitumelle lasku. Lisäksi erilaiset huomiot aasin käytöksestä tai muutokset aasissa, esimerkiksi jos jalat tuntuivat tänään kavioita puhdistuksessa lämpimämmiltä kuin yleensä, kannattaa myös kirjata ylös. Monet hevosen hoitajat ja omistajat kirjaavat ylös myös eläimen liikunnan. Ajettiin vain ratsastettiin, kuinka kauan, millaisella rasiutustasolla ja miten eläin käyttäytyi. Jos asioita kirjaa ylös, alkaa omistaja lähes poikkeuksetta tarkkailla aasiaan eri tavalla kuin ennen ja huomaa pienet muutokset nopeammin. Tästä on hyötyä erityisesti aasin kohdalla, koska aasit kätkevät kivun eivätkä näytä sitä ennen kuin tilanne on todella vakava. Aasilla voi olla ähky tai kipeät jalat ilman, että aasi näyttää mitään ulospäin. Tässä suhteessa aasit eroavat hevosista. (McLean 2008.)

Tässä luvussa on käytetty soveltuvin osin lähteenä hevosten kavioita käsitteleviä teoksia: Jurgan kirjaa vuodelta 1998 Terve hevonen kaviot, opas hevosen terveyden ja sairauksien hoitoon ja Webberin kirja vuodelta 1990 Kavio ja kengitys.

8.1 Päivittäinen hoito

Päivittäin aasi pitää harjata ja tarkistaa kaviot sekä tarkkailla aasin vointia, jotta voi reagoida mahdollisiin ongelmiin ajoissa. Päivittäiseen puhdistukseen kuuluu myös silmien, sierainten ja hännän alusen puhdistaminen kostealla rievulla tai sienellä. Helpoiten päivittäinen tarkastus käy sisälle otton yhteydessä tai ennen rasiutusta ja rasiutuksen jälkeen. Laitumella olevat aasit pitää myös tarkistaa päivittäin. Harjaukseen tarvitaan erilaisia harjoja ja kavioiden puhdistukseen tarvitaan kaviokoukku, niistä kerrotaan tarkemmin osaluvussa 8.2. (Morris 1988, 51; Weaver 2008, 109; Färestam ym. n.d., 30.)

8.1.1 Harjaus

Harjaaminen pitää aasin siistinä ja puhtaana ja samalla huomaa pienet haavat ja hankaumat. Joka päivä aasia ei tarvitse harjata perusteellisesti, mutta irtokarvat ja pöly on hyvä harjata pois päivittäin. Harjaus paitsi saa aasin näyttämään siistiltä, myös poistaa hikeä, kuollutta ihosolukkoa, irtokarvoja ja puhdistaa ihohuokosia. Samalla harjaus myös hieroo lihaksia ja parantaa pintaverenkiertoa. Lisäksi useimmat aasit rakastavat harjaamista, koska se tuntuu mukavalta. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39; Weaver 2008, 116.)

Harjaaminen aloitetaan aasin päästä korvien takaa taaksepäin edeten ensin vasen puoli ja sitten oikea. Aasin on hyvä olla harjatessa kytkettynä riimuun. Harjatessa on paras seistä aasin sivulla katse aasin häntää kohti. Käsitelijän ei missään vaiheessa tarvitse, eikä tule, seistä aasin takana. Aasi tuskin potkaisee, mutta on parempi pelata varman päälle. Turvallisuussyistä hevoseläimen jalkoja käsiteltäessä kyykistytään, mutta ei koskaan istuta tai polvistuta eläimen jalkojen viereen. Puolta vaihdetaan kiertämällä aasi etukautta. Harjatessa kannattaa tukea vapaa käsi aasia vasten.

Tällöin aasi tietää paremmin missä harjaaja on ja rauhallinen kosketus rauhoittaa, lisäksi käsittelijän on helpompi tuntea ja ennakoida aasin liikkeitä kahden käden kautta. (Morris 1988, 51; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39; Weaver 2008, 118–119.)

Käsiteltäessä aasia on turvallisinta käyttää turvakärjellisiä kenkiä vahinkojen minimoimiseksi. Jos aasi sattuu astumaan jalan päälle, ei jalkaa pidä yrittää repiä pois. Repimällä aiheuttaa vain lisää vahinkoa jalalleen ja mahdollisesti hermostuttaa aasin, joka ei tiedä astuneensa käsittelijän jalalle. Paras tapa on työntää aasia niin, että aasin painopiste siirtyy toiselle jalalle ja sitten vapauttaa jalka kavion alta. Varsinkin isompien eläinten kohdalla oman jalan repiminen pois eläimen jalan alta ei edes onnistu, koska eläimen jalalla on niin paljon painoa. (Morris 1988, 51; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39; Weaver 2008, 118–119.)

Harjatessa edetään karvan kasvun suuntaisesti kaulaa alaspäin rintaan, sitten kylki ja selän päältä ja lopuksi lautaset. Seuraavaksi harjataan jalat ja mahanalunen. Harjaajan puoleisista jaloista harjataan ulkopuoli ja toisen puolen jaloista sisäpuoli. Sama toistetaan aasin toisella puolella. Häntä on helpoin harjata, kun ottaa siitä kiinni, nostaa sitä hieman ja taivuttaa itseensä päin. Jos aasi heiluttelee häntäänsä paljon, voi hännästä pitää kiinni takapuolta ja takajalkoja harjatessakin. Useat eläimet kuitenkin hermostuvat jos hännän liikettä rajoitetaan kauan, joten jos pitää hännästä kiinni takaosaa harjatessa kannattaa toimia nopeasti. (Morris 1988, 51; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39; Weaver 2008, 118–119.)

Harjaus aloitetaan kumisualla tai muovisualla. Sualla harjataan koko aasi hierovin pyöriä liikkein. Pyöriä liike irrottaa parhaiten likaa, mutaa, hilsettä ja irtokarvoja aivan karvan juuresta asti. Kumisuka myös hieroo aasin lihaksia. Harjaa voikin painaa kovempaa aasia vasten rungon alueella, missä aasilla on tiukka lihaspeitto ja suurimmat lihakset. Koko harjaamisen ajan tulee seurata aasin reaktioita, ettei harjaa liian lujaa ja satuta aasia. Jalkojen yläosassa sualla hierotaan helleemmin ja jalkojen alaosat on parempi jättää kokonaan käsittelemättä karkealla sualla. Sukaa on hyvä välillä puhdistaa kopistamalla sitä seinään, saappaaseen tai lattiaan. Kopista sukaa harjakset edellä irrottaaksesi karvat ja kuivan lian. (Färestam ym. n.d.n 30–31; Weaver 2008, 117–118; Morris 1988, 51; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39.)

Seuraavaksi harjataan koko aasi pehmeällä harjalla, esimerkiksi dandyharjalla, karvan kasvusuunnan mukaisin vedoin. Pehmeällä harjalla harjataan karvapeitteestä suan pintaan nostama pöly ja muu lika. Harjaa on hyvä muutaman vedon välein puhdistaa vetämällä sitä sukaa vasten, suasta lika irtoaa kopauttamalla. Pää harjataan pehmeällä pitkäharjaksisella harjalla. Pitkät harjakset mukailevat pään muotoja helleemmin kuin lyhyet. Jos aasi suhtautuu rauhallisesti korviin koskemiseen, voi ne harjata samalla kun harjaa pään. Pää ja korvia harjatessa kannattaa tukea päätä toisella kädellä pään toiselta puolelta. Kun molemmat kädet ovat kiinni aasissa, tuntee paremmin jos aasi aikoo liikkua ja voi väistää esimerkiksi pään heilautusta tai estää aasia heilauttamasta päätänsä. Jouhet selvitetään varovasti käsin ja harjataan pitkäharjaksisella harjalla. Jouhia selvittäessä pitää va-

roa, ettei revi jouhia irti. Jos aasilla on pitkä harja, pitää muistaa harjata myös harjan alta. (Färestam ym. n.d., 30–31; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39–40; Weaver 2008, 117–119; Morris 1988, 51–52.)

Lopuksi pyyhitään vedellä kostutetulla sienellä tai rievulla hellästi silmäkulmat ja sierainten ympärykset, takajalkojen välistä ja hännän alta. Tässä järjestyksessä, puhtaammasta likaisempaan, jotta ei siirrettäisi bakteereja esimerkiksi peräaukon ympäriltä sieraimiin. Huuhdellulla kostealla rievulla voi lopuksi pyyhkäistä koko aasin, näin saa hyvin pois harjauksesta jääneet pölyn ja irtolian. (Färestam ym. n.d., 30–31; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 39–40; Weaver 2008, 117–119; Morris 1988, 51.)

8.1.2 Kavioiden puhdistus

Harjauksen jälkeen puhdistetaan kaviot. Kavioiden päivittäinen puhdistus on osa hyvää kavioiden hoitoa. Normaalisti aasit ovat tottuneita tähänkin käsittelyyn muotoon. Jos aasi ei ole tottunut kavioiden nostamiseen ja puhdistamiseen, on se aivan eri tarina. Tässä lähtökohtana on, että aasi on tottunut kavioiden puhdistamiseen. (Weaver 2008, 119, 128.) Päivittäisen puhdistuksen yksi tehtävä on seurata kavioiden kuntoa, jotta mahdolliset vammat tai sairaudet voidaan havaita ajoissa. Myös laiturilla olevien aasien kaviot puhdistetaan laiduntarkastuksen yhteydessä. Kaviot puhdistetaan ainakin kerran päivässä. Jos aasi seisoo paljon tallissa, tulee kaviot puhdistaa useamman kerran päivässä, sillä aasin seisossa kuivikkeet ja lanta pakkautuvat kavioon. Pakkautuneet kuivikkeet ja lanta voivat lämmittää kaviota liikaa ja aiheuttaa kavion pohjan pehmenemistä. Kaviot pitää puhdistaa myös ennen rasitusta, koska kavioon kiinni jäänyt kivi tai muu pala voi painua entistä syvemmälle kavioon liikunnan aikana aiheuttaen aasille kipua ja mahdollisesti vammaa. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 43.)

Kaviot nostetaan aina samassa järjestyksessä, silloin aasi tietää mitä on tekeillä ja tuntee olonsa turvallisiksi. Kaviota nostettaessa turvallisinta on pitää aasi kytkettynä riimustaan. Kaviokoukku otetaan oikeaan käteen ja aloitetaan puhdistus seisomalla aasin vasemman lavan kohdalla katse aasin takapäätä kohti. Vasenta kättä kuljetetaan aasin jalkaa pitkin ylhäältä alaspäin vuohiseen saakka. Kun käsi on vuohisella, pyydetään aasia nostamaan kaviota sanomalla ylös, nosta tai se sana, mikä aasille on opetettu tarkoittamaan kavion nostamista. Kun aasi nostaa kaviotaan hieman tartutaan kaviosta kiinni alapuolelta ja pidetään kaviosta kiinni vasemmalla kädellä. Otteen tulisi olla rento, mutta tukeva, eikä koskaan tulisi pitää kiinni vuohisesta. Jos aasi on haluton nostamaan kaviotaan, voi kavion nostamista edesauttaa työntämällä aasia lavan kohdalta sivulle, niin että aasi siirtää painonsa vastakkaiselle puolelle, tai nostamalla kaviota hieman vuohisen karvoista. (Weaver 2008, 119, 128.)

Koska aasit ovat usein melko pieniä, pitää huomioida, ettei yritä nostaa kaviota liian ylös tai vetää kaviota sivulle päin. Jos etukavion nostaa liian ylös, liike kiertää aasin lapaan ja aasi hyppää pystyyn tai käsittelijän päälle (Viitanen 2008). Molemmat tuntuvat aasista epämukavilta ja kavioiden puhdistuksesta voi tulla taistelu, kun aasi yrittää repiä kaviota pois käsitte-

lijän kädestä tämän yrittäessä puhdistaa kaviota. Kavieri on mukavasti, jos aasin etupolvi on maksimissaan 90 asteen kulmassa ja kavieri käsittelijän kädessä samassa linjassa edestä taakse, kuin aasin lapa. (Weaver 2008, 128–129; Ylä-Mononen 2008.) Kavieri nostaessa pitää antaa aasin hakea tasapainonsa, muuten aasi nojaa koko painonsa kannateltavalle jalalle ja puhdistamisesta tulee todella raskasta (Viitanen 2008).

Puhdistus aloitetaan vetämällä koukulla kannoilta eteenpäin. Koukku pitää usein jonkin verran painaa, jotta saa kaiken lian irti. Vedoissa kannattaa seurata kavierin muotoja. Säteen kohdalla kavieri on usein herkempi. Säde ja säteen urat tulee puhdistaa erityisen tarkasti, jotta niihin ei jää mitään ylimääräistä. Kavieri puhdistetaan niin puhtaaksi, että kavieriainetta saadaan näkyviin koko kavierin pohjasta. Kun pohja on niin puhdas kuin koukulla sen saa, voi pohjan vielä harjata pienellä harjalla, jos kavierikoukussa sellainen on. (Weaver 2008, 128–129)

Puhdistuksen jälkeen kavieri lasketaan rauhallisesti maahan. Kavieriä ei saa vain tiputtaa kädestään. Samalla voi sanoa kiitos, hyvä, alas tai jonkin muun sanan, mikä aasille on kavierin laskemiseen opetettu. Seuraavaksi siirrytään vasemman takajalan kohdalle, katse edelleen taaksepäin. Matkalla aasin takaosaan on hyvä kuljettaa kättä aasin selkää tai kylkeä pitkin ja vaikka puhella hieman, jotta aasi tietää missä käsittelijä kulkee. Takajalan kohdalla vasenta kättä kuljetetaan aasin jalkaa pitkin alaspäin vuohiseen asti. Kun käsi on vuohisen kohdalla, sanotaan kavierin nostamista tarkoittava sana ja otetaan kavierin alapuolelta kiinni ja kannatellaan kavieriä. Kun nostaa kavieriä voi olla hyvä astua hieman eteenpäin, koska takajalan noustessa se venyy hieman taaksepäin. Takajalankin kohdalla pitää muistaa, ettei nosta jalkaa liian ylös tai venytä sitä sivulle päin. (Weaver 2008, 129.)

Puhdistusta jatketaan samoin aasin oikealla puolella, ensin takajalka ja sitten etujalka. Oikealla puolella voi jalan nostaa oikealla kädellä ja pitää koukku vasemmalla kädellä tai samoin kuin vasemmalla puolella, sen mukaan kumpi tapa tuntuu mukavammalta. (Weaver 2008, 129.)

8.1.3 Esimerkkejä aasin päivittäisestä hoitorutiinista ja ruokinnasta

Ruokinta pitää aina suunnitella aasikohtaisesti, aasin rasituksen, iän ja kunnan mukaan. Tässä on kaksi aasin ruokintaa ja päivärutiinia ohjeeksi. Rutiinien malliruokintoja voi käyttää apuna ruokinnan suunnittelussa.

Rutiini 1

Kohtalaista työtä tekevät keskikokoinen ja iso aasi. Kohtalaista työtä eli hikilenkki monta kertaa viikossa.

Aamutalli 7.30

Heinää 1,5kg, talvella sisällä, kesällä ulkona

Lämmin vesi

Muutama porkkanan- tai omenanlohko tai 1/2dl kauraa

Aasit ulos

Päivä 13.00

Heinää 1,5 kg aitaukseen

Iltatalli 17–21.00

Aasit sisälle kun tulee pimeä

Heinää 1kg

Lämmin vesi

Muutama leipäpala tai 1/2dl kauraa

Harjaus ja kavioiden tarkistus

Rutiini 2

Työtä tekemätön laumassa elävä aasi

Aamutalli 8.00

Leipäpala, muutama porkkananpala

Heinää 1,5kg aitaukseen

Vesi aitaukseen

Päivä 12.00

Heinää 1,5kg aitaukseen

Iltapäivä 15–18.00 valoisuuden mukaan

Aasit sisälle

Heinää 1kg

Muutama omenanlohko ja pala leipää

Harjaus ja kavioiden tarkistus

Vesi talliin

Iltatalli 20–21.00

1dl kostutettua lesettä, johon sekoitettu kivennäiset ja kalkki

Mauksi 1/2dl kauraa

Yöksi olkea

8.2 Perustarvikkeet

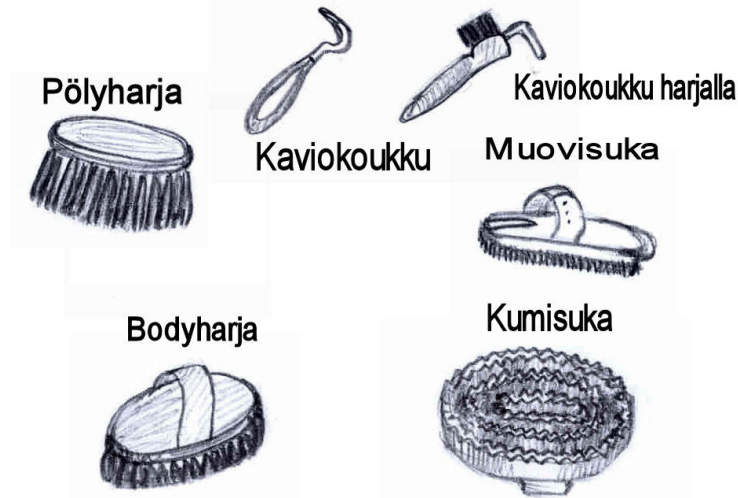
Tarvikkeita aasin hoitoon voi olla niin vähän tai paljon kuin omistaja haluaa ja niin hienoja kuin omistaja haluaa. Tässä listataan sellaiset tarvikkeet, jotka ainakin olisi hyvä olla olemassa. Lemmikkiaasi ei tarvitse monia tarvikkeita. Aasit, joilla ratsastetaan, tarvitsevat perustarvikkeiden lisäksi muitakin varusteita ainakin satulan ja suitset ja aasit, joilla ajetaan tarvitsevat ajoon ainakin ohjat, valjaat ja kärryt, sekä sopivat välineet näiden varusteiden hoitoon. (Weaver 2008, 117.)

Lemmikkiaasin hoitoon tarvitaan muutamia harjoja, kaviokoukku, riimu, riimunnaru, muutama loimi ja riepu tai sieni. Ruokintaan tarvitaan vesiasiat talliin, tarhaan ja laitumelle ja vati tai kippo kivennäisten antamiseen. Lantatalikko ja kottikärryt on myös hyvä olla karsinan, ja silloin tällöin tarhankin, siivoukseen. Myös sakset on usein hyvä olla saatavilla. Pinteleitä ja kuljetussuojia voi hankkia tarpeen mukaan. (Nuutinen 2008.)

8.2.1 Harjat, kaviokoukku ja säilytysastia

Harjoja on markkinoilla monenlaisia ja monen kokoisia ja niistä kannattaakin valita parhaiten käteen ja aasin turkkiin sopivat. Harjoja on myös hyvin erihintaisia riippuen merkistä ja harjasten materiaalista. Kumi ja muovisukia saa muutamalla eurolla ja muutkin harjat reilusti alle kymmenellä eurolla kappale. Kalliimmat harjat voivat maksaa jopa 30 euroa. Pääsääntöisesti luonnonmateriaaleista tehdyt harjat ovat kalliimpia kuin synteettisistä materiaaleista tehdyt harjat, molemmat ajavat kuitenkin asiansa (Weaver 2008, 117.)

Muutama erilainen suka on hyvä olla olemassa. Kumisuka ja muovisuka ovat suositeltavat. Niillä on paras irrottaa tiukkaa likaa kuten kuivunutta mutaa ja karvanlähdön aikaan irtokarvaa. Metallisten sukien käytön kanssa pitää olla varovainen, ettei satuta aasia sualla harjatessaan. Turvallisinta on pidättäytyä muovi- ja kumisuissa. Pitkä- ja karkeaharjaksinen juuriharjaa muistuttava dandy- tai pölyharja on hyvä, kun harjataan suan karvan juuresta nostamaa likaa pois turkista. Selkä- tai bodyharjassa on useimmiten samanlainen lenkki kuin suassa, siinä on lyhyemmät, tiuhemmassa olevat ja pehmeämmät harjakset kuin pölyharjassa. Bodyharja on riittävän pehmeä pään ja jalkojen harjaamiseen. Bodyharjalla voi harjata suan ja pölyharjan jälkeen turkkiin jääneet pienet hilse- ja muut hiutaleet. Muitakin harjoja voi hankkia, mutta suka, pölyharja ja bodyharja riittävät mainiosti. Monesti hevostarvikeliikkeissä tapaa myös erikseen päänharjaukseen suunniteltuja pääharjoja sekä jouhien selvittelyyn tarkoitettuja harjakampoja ja monia muita erilaisia ja erinimisiä harjoja. Kuvassa 6 on näkyvillä erilaisia harjoja ja kaviokuokkuja. (Weaver 2008, 116–117, 119.)

KUVA 6 Harjoja ja kaviokoukkuja (Lukkaroinen 2009)

Harjat pitää pitää puhtaina ja mielellään myös pölyttöminä. Harjoja voi puhdistaa vetämällä niitä toisia harjoja vasten tai kopistamalla esimerkiksi seinään. Harjat kuten kaikki muutkin varusteet on hyvä pestä silloin tällöin. Pesussa ei pidä käyttää voimakkaita pesuaineita, sillä niiden jäämät voivat ärsyttää aasin ihoa. Bakteerien ja loisten leviämisen estämiseksi harjoja ei pidä lainata toisille aseille tai muille eläimille, eikä käyttää toisten harjoja omalla aasilla. (Morris 1988, 51–53; Weaver 2008, 119.)

Kaviokoukkuja on monenlaisia. Suurin ero koukkujen välillä yleensä on, onko koukussa kiinteästi pieni kavioharja vai ei. Harja kaviokoukussa on käytännöllinen apuväline, mutta ilmeisesti pärjää mainiosti. Kaviokoukut maksavat korkeintaan muutaman euron. Koukuista kannattaa valita käteen sopivin malli. Sieni tai riepu silmien, sierainten ja hännän alusen puhdistamiseen voi olla millainen vain. Sienen tai rievun kohdalla kannattaa kiinnittää erityishuomiota hygieniaan, sillä sitä käytetään aasin limakalvoilla. Sieni tai riepu pitää huuhdella huolellisesti joka käyttökerran jälkeen ja pestä ainakin kerran viikossa. (Weaver 2008, 117.)

Harjoja ja muita pieniä varusteita varten on hyvä olla jonkinlainen säilytysastia, jotteivät ne loju pitkin tallia ja ovat helposti saatavilla. Hevostarvikeliikkeistä saa varusteiden säilytystä varten suunniteltuja laatikoita, mutta mikä tahansa säilytyslaatikko tai vaikka ämpäri käy. Kansi on hyvä säilytysastiassa, mutta kansi ei saa olla kovin tiivis tai kokonaan kiinni painettu. Tarvikkeisiin jää helposti hieman kosteutta, joka tiiviissä säilytysastiassa muuttuu nopeasti homeeksi. (Weaver 2008, 117.)

8.3 Hampaiden hoito

Aasin hampaat eivät yleensä vaadi erityishoitoa, eikä niihin tarvitse puutua ellei aasilla ilmene syömisongelmia tai nopeaa laihtumista. Aaseilla harvemmin ratsastetaan tai ajetaan niin paljon, että hammaspiikit haittaisivat aasin käyttöä, siksi tärkein merkki hammasongelmista ovat syömison-

gelmat. (Harmo 2008; Morris 1988, 84.) Aasin hampaat kasvavat tai työntyvät esiin koko aasin elämän ajan, samoin kuin hevostenkin hampaat. Hampaat myös kuluvat koko ajan, kun aasi pureskelee ja hienontaa kuivaa rehua. Hammaspiikit ja koukut syntyvät epätasaisen kulumisen vuoksi. (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 56; Morris 1988, 81–82; Svendsen 1997, 29.)

Aasin hampaat ja purenta on hyvä tarkistuttaa eläinlääkärillä, kun kaikki hampaat ovat vaihtuneet pysyviin eli, noin viisivuotiaana. Purentaan tarkistus on hyvä tehdä kaikille aaseille, myös niille, joilla ei ole syömisongelmia. Tarkistuksen avulla voidaan hammasongelmia ennakoida. Jos aasilla on puremisongelmia nuorena tai missä vaiheessa elämää tahansa, on syytä kutsua eläinlääkäri tutkimaan aasin suu. (Harmo 2008.)

8.3.1 Hampaiden kehitys

Jos on harjaantunut katselemaan hevoseläinten hampaita, aasin iän voi kertoa sen hampaista. Aasin hampaat puhkeavat samassa järjestyksessä ja samanikäisenä kuin hevosen ja ponin hampaat. Vanhemman iän muutoksissa on hieman eroa aasin ja hevosen hampaiden välillä. Varsan ensimmäiset hampaat tulevat esiin muutaman päivän kuluttua syntymästä. Varsat alkavat yleensä heti maistella emän rehuja. Ensin varsan syöminen on vain matkimista ja mukeltamista, sillä aluksi varsa ei oikeasti syö vaan mutustele korsi-rehua emän esimerkistä. (Nuutinen 2008; Rudbäck 2008.) Ensimmäisten hampaiden tulon ei pitäisi vaikuttaa muuten varsan käyttäytymiseen, mutta varsat saattavat hieman näykyä uusilla hampaillaan. Kaksivuotiaana aasin kaikki maitohampaat ovat jo kasvaneet valmiiksi. Kaksi ja puolivuotiaana maitohampaat alkavat vaihtua asteittain pysyviin hampaisiin. Hampaiden vaihtuminen alkaa suun etuosasta ja jatkuu taakse päin (Hyyppä 2005). Hampaiden vaihtuessa aasista voi olla oikea riiviö, joka on kiukkuinen ja puree kaikkea mahdollista (Ylä-Mononen 2008). (Morris 1988, 81–82; Svendsen 1997, 29.)

8.3.2 Hammasongelmat

Yleisin syy hammasongelmiin ovat hammaspiikit ja koukut. Aasin hampaat voivat alkaa kulua epätasaisesti nuoresta lähtien, jos hampaat eivät kohtaa tasaisesti. Etuhampaiden pitäisi kohdata täysin. Kohtaamisen voi tarkistaa raottamalla huulia suun ollessa kiinni. Aasilla on yläpurenta, jos etuhampaat tulevat alahampaiden yli eteenpäin ja alapurenta jos alahampaat tulevat ylähampaiden yli. Jos etuhampaat menevät ylipurentaan, osuvat poskihampaatkin väärään kohtaan. Tällöin aasin jauhaessa rehua hampaat eivät täysin kohtaa ja hampaiden reunoista tulee teräviä piikkejä. Piikit voivat satuttaa aasin kieltä tai poskia. Päästessään todella pahoiksi hammaspiikit voivat jopa rajoittaa leukojen liikkumista, jos piikit ottavat molemmilta puolilta hampaisiin kiinni (Svendsen 1997, 94). (Morris 1988, 83.)

Piikit ovat pääsääntöisesti vanhempien aasien ongelma, mutta niitä voi esiintyä nuoremmillakin, aasin syömistä kannattaa siis silloin tällöin tark-

kailla ongelmien havaitsemiseksi. Suurin osa aaseista elää yli 30-vuotiaiksi ja hampaat joutuvat koetukselle joka päivä. Ei ole siis ihme, että vanhoilla aaseilla poskihampaat ovat usein irtonaiset tai osittain poissa ja lähes kaikilla vanhoilla aaseilla on jonkin asteisia iensairauksia. Monet vanhat aasit ovat hyvässä kunnossa, vaikka ovat menettäneet poskihampaita. Puuttuvien hampaiden vuoksi aasille usein tulee hammaspiikkejä tai portaita. (Morris 1988, 83–84; Svendsen 1997, 28.)

Useimmiten hammasongelmat ilmenevät aasin syödessä rehun tiputteluna suupielistä tai epätavallisen runsaana kuolaamisena. Hammasongelmien yhteydessä huonosti pureskeltu rehu voi aiheuttaa ruoansulatusongelmia, aasin pureskelu voi yksinkertaisesti näyttää vaivalloiselta, tai aasi voi pyöritellä rehua suussaan niin, että poskiin jää pureskelematonta rehua. Hammasongelmien ilmetessä kutsutaan eläinlääkäri tutkimaan aasin suu ja mahdollisesti hoitamaan hampaat raspauksella. Yli 15-vuotiaille aaseille, joilla on hammasongelmia, raspausta suositellaan kerran tai kaksi vuodessa. Hammasongelmaisen aasin rehustus on myös syytä tarkistaa, ja ehkä vaihtaa rehuja helpommin purtaviin tai jopa ongelman vakavuudesta johtuen antaa aasille lisäravintoa. (Svendsen 1997, 28; Ylä-Mononen 2008; Morris 1988, 83.)

8.3.3 Raspaus

Monissa lähteissä suositellaan hampaiden raspausta kerran vuodessa tai jopa useammin joko kaikille aaseille tai vanhoille aaseille. Varmuuden vuoksi raspaaminen on kuitenkin turhaa työtä. Aasin hampaita ei normaalisti tarvitse raspata säännöllisesti tai lainkaan. Raspausta tarvitaan lähinnä vanhoilla aaseilla, joilla on syömisiongelmia. (Harmo 2008; Morris 1988, 84.) Hampaita raspaavat eläinlääkärit ja jotkut kengittäjät. Raspaus on yksinkertainen toimenpide, jossa hampaiden purupintaa tasoitetaan niin, että hampaat kohtaavat oikein ja tasan. Raspaaminen ei satu aasiin, mutta voi näyttää epämukavalta. (Morris 1988, 84.) Eläinlääkärit rauhoittavat aasin lievästi raspausta varten. Rauhoitettu aasi on raspaustilanteessa helpompi käsitellä, eikä aasi rauhoitettuna turhaan saa stressiä kummallisista laitteista suussaan. Raspauksessa aasin suu avataan erityisellä suunavaajalla, hampaat tutkitaan ensin taskulampun valossa, ja raspataan suurehkon viilan näköisellä raspilla. Koska hampaan pinta kuumenee, kun sitä hangataan raspilla, raspia kastetaan välillä veteen hampaiden jäähdyttämiseksi. (Svendsen 1997, 28.)

8.4 Kavioiden hoito

Kavioiden hoidossa tärkeintä on, että kaviot muistetaan hoitaa. Lemmikki-aasien kaviot jäävät helposti ilman riittävää hoitoa. Pitää muistaa, että aasin kaviot pitää hoitaa yhtä usein kuin hevosenkin, käytettiin aasia ratsastukseen ja ajoon tai ei (Harmo 2008). Aasin kavioista tiedetään huomattavasti vähemmän kuin hevosen kavioista. Aasin kavio on monin tavoin erilainen kuin hevosen kavio, eikä aasin kavioita tule hoitaa kuin hevosen kavioita. (Svendsen 1997, 71.) Kaviot kasvavat koko aasin elämän ajan ja kuluvat jokaisella askeleella. Aasin kaviot, kuten kaikki muukin aasissa,

ovat sopeutuneet elämään kuivissa ja karuissa oloissa. (Morris 1988, 85–86.) Kivisellä puoliaavikolla villiaasin kaviot kasvavat samaa tahtia kuin kuluvatkin. Suomessa lemmikkiaasit liikkuvat usein pehmeillä alustoilla ja huomattavasti vähemmän kuin villit sukulaisensa. Koska kaviot eivät täällä useinkaan luonnollisesti kulu riittävästi, niitä pitää vuolla lyhyemmiksi. (Svendsen 1997, 76.)

Aaseilla, joilla ratsastetaan tai ajetaan säännöllisesti, kaviot saattavat kulua väärin ja niitä pitää vuolla oikean muodon säilyttämiseksi. Aasin kavioaines on kovempaa ja kestävämpää kuin hevosen (Morris 1988, 85–86). Aasit eivät yleensä tarvitse kenkiä, toisin kuin hevoset, joiden kaviot kuluvat huomattavasti nopeammin. Jos aasi liikkuu kovilla teillä tai kivisessä maastossa niin paljon, että kaviot kuluvat nopeammin kuin ehtivät kasvaa, voi aasillekin laittaa kengät (Weaver 2008, 130). (Morris 1988, 84.)

Sopiva vuoluväli riippuu aasista, kavioiden kasvusta ja kulumisesta. Kivisessä tarhassa laumassa elävän ja muiden aasien kanssa luonnostaan melko paljon liikkuvan aasin kavioita ei ehkä koskaan tarvitse vuolla, vaan ne kuluvat luonnollisesti ja pysyvät oikeassa muodossa (Axi-Timmerbacka 2008). Aaseille suositellaan samaa vuoluväliä kuin hevosille, eli kaviot pitäisi vuolla tai tarkistaa noin 8 viikon välein (Svendsen 1997, 77). Kun oppii tuntemaan aasinsa kaviot, voi vuoluväliä rukata aasille sopivammaksi. Usein vuoluväliä voi jonkin verran harventaa. Monille aaseille sopiva vuolurytmi on kahden ja puolen, kolmen kuukauden välein. (Nuutinen 2008; Määttänen 2008.)

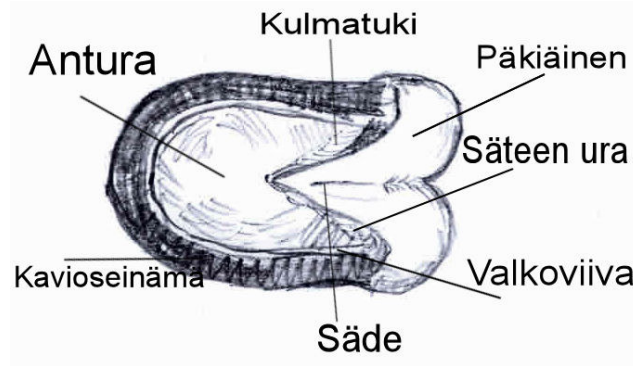
8.4.1 Kavion rakenne

Aasien kavioita on tutkittu huomattavasti vähemmän kuin hevosten kavioita ja aasin kavion erityispiirteistä on melko vähän tietoa. Kavion perusrakenne on sama kuin muillakin hevoseläimillä. Aasin kavio on yleensä pienempi ja pystympi kuin hevosen kavio ja kavion pohja on erimuotoinen. Aasin kavion muoto on soikeampi ja kannat ovat kehittyneemmät kuin hevosella. Aasin etu- ja takakaviot ovat U:n muotoiset, kun hevosen kaviot ovat enemmänkin O:n muotoiset. Aasin kaviossa kavioseinämä ei kapene kantaan kohti toisin kuin hevosella. (Svendsen 2008, 188–189.) Erot hevosen kavioon viittaavat siihen, että aasin kavion osat toimivat hieman eri tavalla kuin hevosen. (Svendsen 1997, 75.)

Kavio on monimutkainen hyvin kehittynyt liikuntaelin. Ulkopinnaltaan kaviot ovat kovaa sarveisainetta, samankaltaista kuin ihmisen kynnet. (Morris 1988, 84.) Kavio jaetaan alueittain varpaaseen, keskiosaan ja kantaan. Kavion näkyvin osa on kavioseinämä, joka kasvaa alaspäin ruununrajasta. Ruununraja on kohta, jossa karvapeite muuttuu kovaksi kavioksi. Kavioseinämä kannattelee suurimman osan kavioon kohdistuvasta painosta. (Svendsen 1997, 71.)

Kavion pohjassa on antura, joka on useimmiten hieman kovera, jotta aasin paino kohdistuisi kavioseinämälle. Kavioseinämän ja anturan välissä on valkoviiva. Kavioseinämä, valkoviiva ja antura ovat tunnotonta solukkoista sarveisainetta. Mikroskoopilla katsottaessa sarveisaineesta näkyvät pie-

net kolot. (Svendsen 1997, 71–73.) Kaviöseinämä on kovaa ja sitä voidaan leikata, vuolla ja siihen voidaan lyödä nauloja. Valkoviiva on kumimaista sarveisainetta, joka yhdistää kaviöseinämän anturaan ja mahdollistaa, että kaviöseinämä ja antura voivat liikkua toisistaan riippumatta. (Webber 2006, 6.) Valkoviiva toimii näin osana kavion iskunvaimennusjärjestelmää. Jos valkoviiva ei antaisi anturan ja kaviöseinämän liikkua toisistaan riippumatta, anturan ja kaviöseinämän muodostama kaviokotelo voisi vaurioitua painon alla. Kuvassa 7 näkyvät kavion pohjan osien nimet. (Svendsen 1997, 73.)

KUVA 7 Kavion pohja osien nimet (Lukkaroinen 2009).

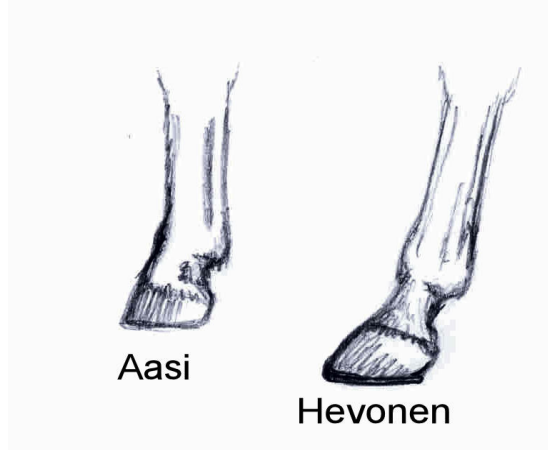
Kavion pohjan muodostavat antura, päkiäiset ja säde (Webber 2006, 6). Säde on V:n muotoinen ja muodostunut kumimaisesta sarveisaineesta. V:n terävä kärki osoittaa eteenpäin ja sen keskellä on säteen keskiuurre. Säteen molemmin puolin ovat säteen uurteet. (Svendsen 1997, 73–74.) Säteen tehtävänä on lisätä pitoa askeleeseen ja toimia osana kavion iskunvaimennusta, jotta askeleen aiheuttama isku ei tuntuisi kavion sisällä olevissa herkissä kudoksissa. Säteen tehtävänä on myös mahdollistaa kavion kannan leviäminen painon alla. Antura muodostaa kavion pohjan ja päkiäiset toimivat nekin iskunvaimentimina. (Webber 2006, 6.) Kavion ulkopuolen kovat sarveisainekudokset suojelevat kavion sisällä olevia herkkiä kudoksia; mm. niveliä, luita, jäniteitä, verisuonia, hermoja ja nivelsiteitä. (Svendsen 1997, 71.)

Kuten kaikissa monimutkaisissa järjestelmissä myös kaviorakenteessa on toimivuudestaan huolimatta muutamia heikkouksia. Joustava valkoviiva voi epäsuotuisissa olosuhteissa heikentyä ja päästää bakteereja ja muuta kavioon kuulumatonta kaviokotelon sisälle. Terävät esineet puhkaisevat helposti anturan ja säteen, jolloin kaviokotelon sisälle pääsee likaa. Lisäksi anturan ja säteen päällä olevat tärkeät kaviorakenteet, joita antura ja säde osaltaan suojelevat, ovat vain naulan syvyydessä. (Svendsen 1997, 73–75.)

Aasin kavion sarveisaine on rakenteeltaan erilaista kuin hevosen. Mikroskoopilla tarkasteltaessa näkyy, että aasin kavion sarveisaineen huokokset ovat suurempia, niitä on harvemmassa ja ne ovat jäsentyneet eri tavalla kuin hevosella. (Svendsen 2008, 189; Svendsen 1997, 75.)

8.4.2 Kavion asento

Aasin kavio eroaa hevosen kaviosta varmasti ainakin yhdellä tavalla. Aasin kavion kulma on huomattavasti pystympi kuin hevosen. Kuvassa 8 näkyvät aasin kavio ja hevosen kavio. (Svendsen 2008, 190.) Kavion kulma muodostetaan niin, että muodostetaan suora linja keskeltä säärtä ylhäältä alaspäin maahan saakka ja toinen linja säären keskiosasta vuohisen kohdalta kulkemaan vuohisen ja kavion suuntaisesti maahan. Vuohisen kautta kulkevan linjan maata vasten muodostama kulma on kavion kulma. Aasilla kavion kulman tulisi olla noin 55–60 astetta. (Svendsen 1997, 78–79.)

KUVA 8 Aasin kavio ja hevosen kavio (Lukkaroinen 2009).

Kavion kulman lisäksi kavion asentoa käsitellessä voidaan puhua kavio-vuohislinjasta. Kavio-vuohislinja on nimensä mukaisesti linja, jonka kuvitellaan kulkevan maasta kavion ja vuohisen keskellä sääreen asti kohtamaan säären keskellä ylhäältä alaspäin kuviteltu linja. Kavio-vuohislinjassa tärkeää on, että se on suora, eikä kavion ja vuohisen välillä ole kulmaa. Kavio-vuohislinjan pitäisi olla samassa kulmassa kuin aasin lapa. Hevosilla ja poneilla kavio-vuohislinjan arviointi tehdään yleensä silmämääräisesti. Aasin kavio-vuohislinjaa voi olla vaikeampi arvioida kuin hevosen, sillä aasilla on useimmiten runsaasti karvaa ruununrajassa ja karvapeite voi hämätä silmää. Varmasti oikein aasin kavio-vuohislinjan voi määrittää vain röntgenkuvilla. Röntgenkuvia ei kuitenkaan tarvita kavion oikean asennon löytämiseen. (Svendsen 1997, 79–81.)

Kavion kulma ja ihanteellinen kavio-vuohislinja ovat vain ohjeita eikä niitä pidä orjallisesti noudattaa. Ihanteet muodostavat perustan, josta lähdetään arvioimaan aasikohtaisia kulmia ja linjoja. Aasille sopiva kavion kulma on aina aasikohtainen, mutta lähes poikkeuksetta suurempi kuin hevosen vastaava. Kavion oikean asennon ja helpon askelluksen varmistamiseksi kavion pohjan pitää olla suora. Pohja ei saa olla sisä- tai ulkoreunastaan korkeampi tai matalampi. Tätä kutsutaan kaviotasapainoksi. (Svendsen 1997, 81–82.)

Aasin kavion kulma voi tulla vääränlaiseksi, jos kannat vuollaan liian mataliksi ja varvasosan annetaan kasvaa liian pitkäksi. Matalat kannat pakottavat vuohisesta vennon. Eli käytännössä kaviosta tehdään liian hevosmainen. Jos kavion kulma vuollaan tai se muuten muuttuu pienemmäksi, tulee

aasille ylimääräistä rasi- tusta kannoille, kavi- o voi alkaa kulua väärin ja varvasosa voi alkaa nousta ylöspäin. Jos taas kannat ovat liian korkeat ja varvas liian lyhyt, tulee vuohisesta liian pysty. Pysty vuohinen lisää rasi- tusta jalan alaosal- le ja niveliin kohdistuu suurempi tärähdys aasin askelta- essa, kun vuohinen ei pääse joustamaan luonnollisesti. (Svendsen 1997, 78–79.)

8.4.3 Kengittäjä

Päivittäisen puhdistuksen lisäksi aasin kaviot pitää vuolla, kun ne ovat kasvaneet yli muodostaan. Vuolun tarkoituksena on mahdollistaa aasin vapaat liikkeet ja pitää kaviot oikean muotoisena, jotta aasin jaloille ei tulisi vääränlaista rasi- tusta ja jännitystä (Svendsen 1997, 78). Useimmiten ka- viot vuolee ammattimainen kengittäjä tai vuolija, jotkut osaavat vuolla ka- viot itsekin, mutta vuolemisen onnistuminen vaatii perehtymistä ja harjoi- tusta. Eikä kaviota koskaan saa kokeilumielessä vuolla itse. Vuolemalla kaviot väärin voi tehdä todella pahaa vahinkoa aasille. (Färestam ym. n.d., 31; Weaver 2008, 129.)

Hyvän kengittäjän löytäminen voi olla vaivalloista, mutta kyse on aasin hyvinvoinnista. Kannattaa kysellä lähiseutujen hevosen omistajilta ja aasin omistajilta, jos lähiseudulla on aseja, hyvien kengittäjien nimiä ja yhteys- tietoja. Kengittäjien ominaisuuksista ja tavoista on myös hyvä kysellä, sil- lä toimintatavoissa voi olla suuriakin eroja. Aasin kavioille ammattitaitoi- ta hoitajaa etsiessä ei kannata suurinta huomioita kiinnittää kengittäjien taksoihin, sillä kyse on edelleenkin aasin hyvinvoinnista ja kengittäjissä voi olla suuria eroja. Myös eläinlääkäriltä kannattaa kysyä tunteeko hän hyviä kengittäjiä. Eläinlääkärit usein jättävät kaviosairauksien käytännön hoidon kengittäjien harteille. (Weaver 2008, 129.)

Parasta olisi, jos lähiseudulta löytyisi vuolija. Kengittäjät ovat nimensä mukaisesti erikoistuneet kengittämään hevosia ja hoitamaan kengällisten hevosten kavioita. Vuolijat sen sijaan ovat erikoistuneet hoitamaan ken- gättömiä kavioita. Aasilla ei useimmiten käytetä kenkiä, joten vuolija on oikea ammattilainen hoitamaan aasin kaviot. Vuolijoita on kuitenkin huo- mattavasti harvemmassa kuin kengittäjiä, joten todennäköisempää on, että aasin kavioita hoitaa kengittäjä. Vastaisuudessa käytän selvyyden vuoksi nimitystä kengittäjä kattamaan sekä vuolijat että kengittäjät.

Hyvä kengittäjä on suorittanut jonkinlaisen ammattitutkinnon. Kavioita voi vuolla ja kengittää hyvin ilman minkäänlaista tutkintoa, mutta tutkin- non suorittanut kengittäjä on luultavimmin joutunut vuolemisen lisäksi opettelemaan kavion anatomiaa ja rakennetta. Hyvä kengittäjä on ylpeä ammatistaan, tekee työnsä hyvin, pitää sovitut tapaamiset, ilmoittaa jos ei pääsekään paikalle, osaa käsitellä eläimiä ja pysyy rauhallisena vaikka aasi vikuroisi. Tärkeää on selvittää myös hoitaako kengittäjä aseja. Kaikki ei- vät hoida ja monet eivät ole koskaan aiemmin vuolleet aasin kavioita. (Weaver 2008, 129.) Ammattitaitoinen kengittäjä ottaa selvää aasin kavion ominaisuuksista ennen kuin lähtee vuolemaan aasin kavioita. Monet ken- gittäjät arastelevat aasin kavioiden vuolemista, koska ovat tottuneet vuole- lemaan vain hevosten kavioita. Jos kengittäjällä kuitenkin on hyvät tiedot

kavion rakenteesta ja silmää kavion asennolle, onnistuu aasin kavionkin vuoleminen. (Viitanen 2008.)

Etukäteen kengittäjältä kannattaa selvittää, osaako hoitaa tai hoitaako hän aaseja, miten paljon aasin tai aasien vuolu maksaa, miten suuri on kilometrikorvaus, joka tulee työn hinnan päälle, miten maksu suoritetaan, monet kengittäjät odottavat käteistä ja pitääkö jonkun olla paikalla avustamassa, kun kengittäjä tulee. Lisäksi kannattaa kysyä sovitaanko jokainen vuolu erikseen vai voidaanko sopia, että kengittäjä tulee säännöllisesti tietyn aikavälin päästä uudelleen. (Weaver 2008, 130.)

8.4.3.1 Vuolu

Ennen vuoleamisen aloittamista on tärkeää tehdä kokonaisarvio aasin kaviosta. Pitää arvioida kavio-vuohislinja ja kavion tasapaino. Jos kavio on kovin pysty, kannat ovat luultavasti liian korkeat ja niistä pitää ottaa enemmän pois. Jos taas varvas on pitkä ja kannat matalat tulee kantaa säästää ja varpaalta ottaa enemmän. Jos kavio on päässyt hyvin väärän muotoiseksi, on parempi muuttaa kaviota asteittain oikeaan suuntaan ennemmin kuin muuttaa koko kavio kerralla. Suuret muutokset saavat aasin varmasti ontumaan. Ontuminen tosin menee ohi, kun aasi tottuu uusiin kavioihinsa. (Svendsen 1997, 83.)

Vuolemisessa on tärkeää muistaa, että aasin kavio on huomattavasti pystympi kuin hevosen kavio. Aasin kavion asento on samankaltainen kuin hevosen pukinkaviossa, mutta säde ei ole asettunut samoin pukinkaviossa. Aasin kavion vuoleminen voi olla kengittäjälle aluksi vaikeaa, mutta kokemuksen myötä kengittäjä oppii katsomaan koska kavio on hyvässä kulkussa. Aasin kavio on erimuotoinen kuin hevosen kavio ja huomattavasti pienempi, usein pienempi kuin shetlanninponin kavio. Periaate vuolla on sama kuin hevosella ja rakenteet kaviossa ovat samat kuin hevosella. Ei ole olemassa mitään mittaa millä kengittäjä voisi katsoa, että kavio on oikein. (Viitanen 2008.)

Aasin kaviosta vuollaan ensin antura, josta poistetaan kaikki kuollut kudot ja samalla siistitään säde. Säde kasvaa usein sipulimaiseksi ja säteen urat täyttyvät. (Svendsen 2008, 190.) Säde vuollaan samalla tavalla kuin hevosella. Tärkeää on avata kannat, sillä pienessä pystyssä kaviossa kannat ovat luonnostaan ahtaat. Osin säde kuoriutuu irti, jos sitä ei vuolla. Ensin tulee pieni räyskä reunaan ja sitten säteen pinta irtoaa. (Viitanen 2008.)

Aasilla antura on usein suora ja samassa tasossa kavioseinämän kanssa, toisin kuin hevosilla, joilla se on yleensä kovera. Antura voidaan vuolla hieman koveraksi. Jos anturaa ei vuolla ensin, anturaa yleensä irtoaa samalla, kun vuollaan kavioseinämää. Kengittäjälle kehittyy silmä anturan sopivaan paksuuteen. (Viitanen 2008.) Kirjallisissa lähteissä suositellaan peukalolla painamista anturan sopivan paksuuden määrittämiseksi. Anturan pitäisi antaa hieman periksi peukalon alla, käytännössä anturasta ei silloin ainakaan saa ottaa enempää. (Svendsen 2008, 190; Viitanen 2008.) Anturan vuoleminen on tärkeää, koska aasilla antura ei kulu itsestään pois, toisin kuin hevosilla. (Svendsen 2008, 190; Svendsen 1997, 83–84.) Mo-

net kengittäjät vuolevat anturaa liikaa ikään kuin hevosen mitalla. Antura tulee vuolla ajatellen, että se kantaa osan painosta. (Määttänen 2008.)

Ei ole varmaa pitäisikö aasilla anturan kantaa painoa. Hevosilla antura ei kannaa painoa vaan kaikki paino on kavioseinämällä. Aasin antura on kova, tukeva ja paksumpi kuin hevosen antura sekä kasvaa lähes yhtä nopeasti kuin kavioseinämä. Antura on myös niin pieni, että sille ei kuitenkaan kohdistuisi paljon painoa. Se, että antura kasvaa nopeasti ja kuluu käytössä, viittaisi siihen, että aasilla anturakin kantaa jonkin verran painoa. (Viitanen 2008; Svendsen 1997, 71, 75,83.)

Kavioseinämää vuoltaessa pitää kiinnittää huomiota kaviotasapainoon ja kavion kulmaan, ettei kannasta vuolla liikaa. Aasilla kanta voi näyttää sivusta liian korkealta, mutta säde ottaa kuitenkin maahan. (Viitanen 2008) Kulmatuet vuollaan käytön mukaan. Jos aasi liikkuu paljon kovalla alustalla, kulmatukien tulisi olla yhtä korkealla kuin kantojen. Pehmeällä alustalla liikkuvalla aasille kulmatuet vuollaan matalammiksi. (Svendsen 1997, 83–84.) Aasin kavioita vuoltaessa on tärkeää, että kannoilta ei oteta liikaa pois. Liian matalat kannat pakottavat aasin kavion väärään asentoon. Aaseilla ei oteta kannalta pois yhtä paljon kuin hevosella. Aasien kannat kasvavat eri lailla, toisilla kannat kasvavat nopeammin kuin toisilla. Kengittäjät vuolevat kannat usein liian mataliksi, koska kannalta on helppo vuolla. Kaviot vuollaan käytön ja olosuhteiden mukaan, sillä karkea alusta kuluttaa kavioita enemmän kuin pehmeä. (Viitanen 2008.)

Kavion oikean linjan kengittäjä näkee linjasta polvesta vuohisnivelen kautta kavioon. Jos kengittäjä on vuollut vain jonkin verran omia ja naapureiden hevosia, aasin kavion oikeanlaiseksi vouleminen voi olla hyvin vaikeaa. Erimuotoista ja -asentoista kaviota vuoltaessa pitää olla tuntemusta myös kavion rakenteesta. Pitkäksi kasvaneista kavioista pitää uskaltaa ottaa pois jopa muutama sentti. Aasin kavioiden hoidossa raspaus on turhaa, sillä kavioaines on niin kovaa, että raspilla siitä ei lähde juuri mitään irti. Raspilla voi viimeistellä vuolun, mutta raspaus ei korvaa voulemista. Hevosten kavioista kengittäjän on helpompi nähdä miten paljon kaviota voi turvallisesti vuolla, koska kengittäjät ovat opiskelleet hevosten kavioita. Aasin kavioista sopivan vuolumäärän arvioiminen on vaikeampaa. (Viitanen 2008.)

Aasia vuollessa kengittäjän pitää huomioida eläimen koko. Jalkaa ei saa nostaa liian ylös tai vääntää sivulle päin. Vääntäminen ja liian korkealle nostaminen sattuvat aasiin, joka todennäköisesti hyppää pystyyn. Aasi tottuu kengittäjään ja kengittäjän otteisiin ja käyttäytyy jonkin ajan kuluttua paremmin. Aasin kanssa voiman käyttö on turhaa, makupalat toimivat paremmin. Kengittäjän pitää saada aasi luottamaan itseensä, jos aasi ei luota kengittäjään, se käyttäytyy huonosti. Aasia vuoltaessa erityisen tärkeää on rauhallinen asenne, sillä aasi voi olla hyvin hermostunut ja arka kun uusi ihminen tulee käsittelemään. Useimmiten, jos kengittäjä onnistuu ensimmäisen jalan kanssa, aasi uskaltaa rentoutua. (Viitanen 2008.)

8.4.4 Aasin käsittely vuoltaessa ja totuttelu käsittelyyn

Omistajan vastuulla on huolehtia eläimen hyvästä hoidosta. Osana hyvään hoitoon kuuluu kavioiden puhdistus ja vuolu. Kavioiden hoito ja lääkkeiden antaminen vaatii aasin käsittelyä eri tavalla kuin muu hoito. Kengittäjä käy useamman kerran vuodessa ja aasin pitää hyväksyä kengittäjän toimenpiteet. Omistajan tehtävä on opettaa ja totuttaa aasi vuoluun ja käsittelyyn. (Svendsen 1997, 77.)

Vaikka kyseessä olisi lemmikkiaasi, kengittäjän tai eläinlääkärin tulo ei saa olla ainoa kerta, kun aasille laitetaan riimu ja aasin odotetaan seisovan paikallaan. Aasi kannattaa ottaa muulloinkin kiinni ja palkita ja kehua sitä kytkettynä olemisesta. Näin aasi oppii, että kiinni ottaminen ei aina tarkoita ikävyyksiä, vaan onkin ihan mukavaa. (Svendsen 1997, 77.) Aasi on tapaeläin ja jos se otetaan kiinni aitauksesta aina iltapäivällä samaan aikaan sisälle viemistä varten, se oppii rutiiniin ja odottaa sitä. Jos eräänä päivänä aasi otetaan kesken päivän sisälle ja paikalle tulee uusi vieras ihminen hoitamaan aasia, rutiinit menevät sekaisin ja aasi hermostuu. On myös täysin mahdollista, ettei käsittelyyn totunutkaan aasi välttämättä anna kiinni aitauksesta kesken päivän. (Määttänen 2008.) Siksi on tärkeää käsitellä aasia päivittäin ja totuttaa se erilaisiin tilanteisiin.

Jos aasi riehuu vuoltaessa, kavioiden pidemmäksi ajaksi nostamiseen totuttelu helpottaa vuolua vastaisuudessa. Lisäksi käsittelyyn totuminen parantaa aasin hyvinvointia, koska aasin ei enää tarvitse stressata ja jännittää käsittelyä, vaan aasi voi olla rennommin, kun se on totunut erilaisiin tilanteisiin. (Svendsen 1997, 77.) Käsittelyssä tulee ottaa huomioon, että eläimet lukevat tarkasti ihmisen käytöksestä, mitä seuraavaksi on odotettavissa. Omistajan onkin tärkeää pysyä rauhallisena eikä näyttää ulospäin, vaikka jännittäisi itsekin uutta tilannetta.

Jos aasi hyppii pystyyn ja muutenkin käyttäytyy huonosti kaviota vuoltaessa ja hoidettaessa, aasi ei yksinkertaisesti ole oppinut käsittelyyn tai kavioiden hoito tuottaa aasille kipua. Riehumisen syistä kipu pitää aina ensimmäisenä sulkea pois. Hyvin kipeitä kaviota vuoltaessa rauhoitus on usein paikallaan, koska jos kaviota ei hoideta, ei kipukaan koskaan katoa. (Määttänen 2008.) Jos riehumisen syynä on tottumattomuus, voi aasia opettaa esimerkiksi kavioiden nosteluun positiivisen vahvistamisen kautta, esimerkiksi syöttämällä aasille koko nostelun ajan kuivia leipäpaloja. Aasi mitä luultavimmin keskittyy osittain leivän syömiseen ja ainakin aasille jää mukava mielikuva kavioiden nostelusta. (Ylä-Mononen 2008.) Käsitteilytilanteessa omistajalla tai kengittäjällä pitää myös olla silmää aasin käytökselle. Jos aasi selvästi laittaa periaatteesta hanttiin, pitää ihmisen ottaa johtajan asema, eikä antaa periksi kiukuttelulle. Jos aasille tällaisessa tilanteessa annetaan periksi, aasi vain oppii, millaisella tempulla se pääsee pois epämiellyttävästä tilanteesta. (Ylä-Mononen 2008.)

Totuttelu auttaa, jos aasi ei ole pienestä asti totunut kavioiden käsittelyyn. Kaviot kannattaa nostaa aina samassa järjestyksessä. Aasi on tapaeläin, joka pitää rutiineista. Kaviota pitää nostella säännöllisesti ja usein, jotta opittu pysyy muistissa. Vaikka urakka tuntuisi melkoiselta, pitää muistaa, ettei kavioiden vuolua voi jättää tekemättä, ylikasvanee kaviot vasta

ovatkin aasille epämieluisat. Vuolu voidaan tehdä pakkotilanteessa myös rauhoituksessa, mutta rauhoittamisessa on omat riskinsä eikä se ole pidemmän päälle kestävä ratkaisu. Usein aasi oppii muutaman rauhoituksessa suoritettujen vuolun jälkeen volemiseen niin, että vastaisuudessa ei enää tarvita rauhoitusta. Koko aasin loppuelämää aasia ei voi rauhoituksessa vuolla, vaan on keksittävä muita keinoja aasin rentouttamiseen. (Määttänen 2008; Ylä-Mononen 2008.) Aasit tottuvat kengittäjän otteisiin ja oppivat luottamaan kengittäjään. Jos kengittäjä syystä tai toisesta vaihtuu, aasi luultavasti tekee kaikki mahdolliset ja mahdottomat temput, koska on hermostunut uudesta ihmisestä ja tilanteesta. (Nuutinen 2008.)

8.4.4.1 Kengittäjä tai eläinlääkäri tulee

Hyvän kengittäjän löydyttyä kannattaa hänestä pitää kiinni. Parhaiten tämä onnistuu kun kohtelee kengittäjää hyvin ja luo hänelle mukavat työskentelyolosuhteet. Jo aikaa sopiessa kannattaa selvittää, mitä haluaa aasille tehtävän, jotta kengittäjä osaa varata riittävästi aikaa. (Weaver 2008, 132.)

Kengittäjän tai eläinlääkärin tullessa aasi otetaan valmiiksi sisälle ja kytketään riimustaan. Vuolupaikan tulee olla riittävän tilava, hyvin valaistu, sääältä suojassa ja lattian tulee olla tasainen. Jos aasi kytketään kiinni molemmin puolin päätä, pitää aasin voida laskea päätänsä, kun takajalkoja hoidetaan. Aasista riippuen se voi olla joko rauhattomampi tai rauhallisempi, jos vuolupaikalta on näköyhteys toveriin. (Jurga 1998, 42.)

Aasin pitää olla puhdas suurimmasta mudasta ja savesta. Kaviot ja jalat on hyvä puhdistaa huolellisesti. Puhdistus helpottaa kengittäjän työtä, kun kengittäjän ei tarvitse etsiä kaviota lian seasta. Omistajan tulee huolehtia, että kengittäjällä on työrauha. Aasikin käyttäytyy paremmin, jos vuolupaikalla ei ole kova hyörinä. Usein kengittäjä pitää mielellään omistajan paikalla pitämässä kiinni aasista tai tarpeen mukaan rauhoittelemassa sitä. Omistajalla on samalla tilaisuus pysyä selvillä aasinsa kavioista ja kysyä mieltä askarruttavat asiat kengittäjältä. Hyvä kengittäjä kertoo mielellään aasin kavioista. (Weaver 2008, 132.)

Monet tarjoavat vuolun päätteeksi kengittäjälle kupin kahvia tai kuumaa mehua, mutta tämä on täysin omistajan oma asia. Jos kengittäjä tulee kaukaa tai kengittäjän joutuu kutsumaan kiireelliseen hoitotoimenpiteeseen, on ihan kohteliasta tarjota vaikka tallilla kuppi kahvia. (Weaver 2008, 132.) Omistajan tulee noudattaa kengittäjän antamia ohjeita kavion hoidossa ja suositusta seuraavasta vuoluajankohdasta. Jos omistaja kohtelee kengittäjää hyvin, saa hän vastaisuudessakin hyvää palvelua ja aasi hyvää hoitoa. (Svendsen 1997, 78.)

8.5 Muita hoitotoimenpiteitä

Päivittäinen harjaus ja kavioiden puhdistus riittää normaalisti aasin hoidoksi, mutta kerran pari vuodessa saattaa aasi tarvita pesua. Jos aasin tarha tai laidun on mutainen, aasin jalat saattavat silloin tällöin vaatia pesua. Harjan siistimistä ja korvien puhdistusta tarvitaan myös silloin tällöin. (Färestam ym. n.d., 30–31; Weaver 2008, 119.)

Monet aasit keräävät korvakarvoihinsa rumannäköisiä vahakönttejä. Niitä voi poistaa silloin tällöin pyyhkimällä korvien sisäpuolet kostealla rievulla. Pitää kuitenkin varoa, ettei tunge riepua liian syväälle korvaan. Isoja vahakönttejä voi hellästi ujuttaa pois kostutetuista korvakarvoista, varoen sattumasta aasia. (Morris 1988, 54.) Useimpien aasien harja on jäykkä, ohuempi kuin hevosilla ja nousee luonnostaan pystyyn, siksi harja usein leikataankin lyhyeksi pystyharjaksi. Aasilla tasaiseksi leikattu pystyharja näyttää hyvältä ja on helppohoitoinen. Harja leikataan tylppäpäisillä saksilla, jotta aasin liikahtaessa sitä ei vahingossa satutettaisi. (Färestam ym. n.d., 30–31; Saastamoinen & Teräväinen 2003, 46.)

8.5.1 Pesu

Aasit eivät pidä vedestä eivätkä kastumisesta. Aasia ei normaalisti tarvitse pestä, kuin muutaman kerran vuodessa. Pesu poistaa pölyn ja öljyt aasin turkista. Jos aasi tarvitsee pestä, tehdään se lämpimällä ilmalla, sellaisella, jolla itsekin menisi uimaan. Pesu tehdään turvallisessa paikassa, jossa aasin saa kytkettyä kiinni riimusta, ja josta vesi valuu hyvin pois. Kaikki tarvittava kannattaa kerätä valmiiksi pesupaikalle, jotta pesu sujuisi joustavasti. Pesuun tarvitaan vesiletku, josta toivottavasti tulee lämmintä vettä, mietoa eläinten tai hevosten pesuun tarkoitettua sampoota, muutama ämpäri, riepu tai sieni, kumisuka ja hikiviila kuivaamiseen. (Weaver 2008, 119.)

Jos aasi ei ole tottunut pesuun tai vesiletkuihin, pitää pesu aloittaa varovasti kastelemalla aasia ensin kaviosta ja pikkuhiljaa ylempää jaloista. Kastelussa edetään hitaasti ylöspäin ja jalkojen jälkeen kastellaan aasin koko runko ja kaula. Aasin päätä ei kuitenkaan kastella, useimmat aasit inhoavat pään kastelemista. Myös häntä on hyvä jättää aluksi kastelematta, jos aasi huiskii kovasti hännällään. Kuiva häntä sattuu pesijään osuessaan vähemmän kuin märkä. Myös pesuun tottuneelle aasille on miellyttävämpää, jos kastelu tapahtuu hitaasti alhaalta ylöspäin, enemmän kuin suihkuttamalla vettä suoraan aasin kylkeen tai selkään. (Weaver 2008, 119–120.)

Toiseen ämpäriin lisätään lämmintä vettä ja eläinsampoota ja sienellä tai rievulla saippuoidaan aasi osa kerrallaan. Sormilla tai sienellä hierotaan saippuaa kunnolla karvaan, niin että turkki tulee karvan juurestakin puhtaaksi. Pesty osa aasista huuhdellaan huolellisesti ennen kuin siirrytään pesemään toista kohtaa. Jaloissa saippuan hieromiseen käytetään vain sormia ja runsaasti vettä. Jalkojen iho on herkkää ja niissä on useimmiten eniten savea ja hiekkaa karvoissa ja iholla saakka. Pestessä pitää varoa, ettei hankaakaan jalkojen ihoa rikki pyöritellessään likaa irti karvoista. Runsas veden

käyttö parantaa pesutulosta ja estää hankaamasta jalkojen ihoa rikki. (Weaver 2008, 119–120; Viitanen 2008.)

Aasin pää pestään varovasti sienellä tai rievulla ilman letkua ja pelkällä vedellä. Pään peseminen on aasista hyvin epämiellyttävää, joten pää enemmänkin pyyhitään puhtaaksi kuin pesemällä pestään. Häntä on helppoin pestä upottamalla se ämpäriin, jossa on saippuavettä. (Weaver 2008, 119–120.)

Lopuksi koko aasi huuhdellaan huolellisesti. Koska saippuan jäämät kutittavat iholla, pitää aasi pesun jälkeen huuhdella putipuhtaaksi saippuasta. Huuhtelun jälkeen aasin voi kuivata hikiviilalla. Jos hikiviilaa ei ole, voi turkista pyyhkiä suurimmat vedet käsin. Pesun jälkeen aasi viedään talliin kuivumaan. Aasin päälle voi laittaa samoin kuin hevosillakin verkkoloi-men ja ohuen talliloimen kuivattamaan karvaa. Jos loimia ei ole, talli riittää mainiosti. Aasia pidetään tallissa niin kauan, että sen koko karvapeite on kuivunut. (Weaver 2008, 119–120.)

8.5.2 Jalkojen pesu

Koko aasin pesua useammin voi olla tarpeellista pestä aasin jalat. Jos tarha tai laidun on kovin mutainen tai muta ja lika ei muuten lähde jaloista harjaamalla, on jalkojen pesu aiheellista. Muta on paras pestä jaloista silloin kun se on vielä märkää. Jalkojen pesuun ei kannata ryhtyä ajatellen, että nopeasti pesen aasin jalat ja jatkan sitten jotain muuta, nopealla huolimattomalla pesulla saadaan vain vahinkoa aikaiseksi ja onkin parempi jättää jalat pesemättä. Jalkojen pesussa vaarana on, että pesijä hankaa santaa ja savea aasin ihoa vasten saaden jalkojen ihon täyteen pieniä haavoja. Jalkojen pesu tulisikin aina tehdä todella huolellisesti ja runsaalla vedellä liot-tamalla. Savea tai muuta likaa ei saa koskaan yrittää repiä tai nyppiä irti aasin karvoista, samalla tulee repineeksi aina tukon karvoja. (Viitanen 2008; Morris 1988, 53.)

8.6 Vanhan aasin hoito

Yli kymmenvuotiaita hevosia pidetään usein vanhoina, mutta kymmen-vuotias aasi on vasta elämänsä kunnossa. Aasit alkavat olla vanhoja kahden kymmenen paremmalla puolella ja yli 30-vuotiaita vanhuksia voi jo vähän hemmotella. Aasit ikääntyvät eri tahtia ja jokaista aasia pitää hoitaa yksilönä. (Morris 1988, 150–152.) Kehityksmaissa raskasta työtä tekevät aasit harvoin elävät yli 12-vuotiaiksi. Kehityksmaissa aasien elinikää lyhentävät raskas työ, aliravitsemus ja hoitamattomat suolistolaiset. Lemmikki-aasien keski-ikä on vähän alle kolmekymmentä vuotta, mutta jotkin yksilöt elävät jopa yli nelikymppisiksi. (Svendsen 2008, 239,166–167.)

Mitä tahansa yli kaksikymmentävuotiasta eläintä voidaan pitää vanhana, ja vanhuuden mukanaan tuomiin ongelmiin kannattaa varautua. Vanhuuden myötä olemassa olevat ongelmat pahenevat, kuten ylipainon mukanaan tuomat rasitukset. Sairauksien ennaltaehkäisy on entistä tärkeämpää vanhoilla aaseilla. Säännölliset vuosittaiset terveystarkastukset ovatkin paikal-

laan. Paras olisi, jos tarkastukset voisi suorittaa koko ajan sama eläinlääkäri, jotta eläinlääkäri pystyy vertailemaan tarkastusten tuloksia. Tarkastuksessa eläinlääkäri voi arvioida eläimen kunnon, elämänlaadun ja terveydentilan ja vakavien sairauksien syntymistä voidaan estää. (Svendsen 2008, 240.) Säännöllinen kavioiden hoito, suunniteltu madotusohjelma ja jäykkäkouristusrokotukset pitää edelleen muistaa (Svendsen 2008, 252).

Monia vanhan aasin vaivoja ei voida parantaa ja usein paras mitä aasin hyväksi voidaan tehdä, on kivunlievitys ja hyvä hoito. Omistajan pitää ymmärtää, että vanhan aasin hoito mitä luultavimmin on koko ajan aikaa vievempää, mutta kuitenkin palkitsevaa. (Svendsen 2008, 240.)

Vanhojen aasien kohdalla tulee muistaa, että aasit muodostavat kiinteitä sosiaalisia siteitä, ystävyysuhteita, ja stressaantuvat helposti joutuessaan eroon ystävästään, vaikka hyvinkin lyhyeksi ajaksi. Erityisesti, jos aasi on viettänyt lähes koko elämänsä ystävänsä kanssa, side eläinten välillä on todella vahva. Tämä tulee muistaa eläinlääkäriä käynteillä, jotta lääkäri ei saa aasin käytöksestä vääränlaista kuvaa. (Svendsen 2008, 241.)

Vanha aasi alkaa usein olla hieman kankea. Aasi tarvitsee edelleen liikuntaa, ei tosin välttämättä enää niin rasittavaa kuin nuorempana. (Morris 1988, 150–152.) Aasia voi kävelyttää taluttaen riimunnarusta. Liikunta pitää aasin kiinnostuneena elämästä ja auttaa aasia pysymään vetreänä. Minikä tahansa ikäistä aasia voi liikuttaa taluttamalla riimunnarusta. Taluttaminen on vanhalle aasille mitä parhainta liikuntaa, sillä se on luonnollista ja aasille kevyttä, koska aasin ei tarvitse kantaa kuin oma painonsa. (Svendsen 2008, 253.) Muutenkin aasi pitää pitää aktiivisena, jotta viimeiset vuodet olisivat mahdollisimman mukavat (Morris 1988, 150–152).

Herkkuja voi vanhalle aasille antaa hieman runsaammalla kädellä. Aasi tarvitsee enemmän energiaa ruumiinlämmön ylläpitoon ja vanhaa voi vähän hemmotella (Saastamoinen & Teräväinen 2003, 38). Vanhalle aasille kannattaa laittaa kuivikkeita paksummin, koska kaikki notkeus ei enää ole tallella ja aasi käy makuulle vähän tömältä. (Morris 1988, 150–152.) Kuten vanhoille ihmisille, vanhoille aaseille mukavuus ja lämpö ovat entistä tärkeämpiä fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Mukavuus: pehmeä peti, riittävästi tilaa liikkua ja lämpö, kannustaa aasia lepäämään tarvittaessa ja liikkumaan hieman. (Svendsen 2008, 246.) Tärkeää on myös hyvin sulava ja riittävän energiapitoinen ravinto. Vanhat aasit ovat usein enemmän laihoja kuin lihavia. Jos aasi on pulska, ei sitä kannata enää alkaa aktiivisesti laihduttaa, vaan ruokkia vastedes normaalisti. (Morris 1988, 150–152.)

Ruokinnassa tärkeää on välttää aasin lihomista. Aasi tulisi vanhanakin ruokkia tarpeidensa mukaan, vaikka herkkuja annettaisiinkin runsaammalla kädellä. Ruokinnassa pitää ottaa huomioon aasin paino, hampaiden kunto, vuodenaika, mahdolliset sairaudet ja aasin yksilöllinen kyky hyödyntää ravintoa. Erityisesti vanhan aasin pitää antaa syödä omassa tahdissaan. Vanhat aasit tulee ruokkia erillään muista eläimistä, jotta ne eivät joudu kilpailemaan ravinnosta ja saavat syödä omassa tahdissaan. (Svendsen 2008, 252–253.) Vanhaa aasia on hyvä ruokkia jonkin verran maan tasoa

korkeammalta. Erityisesti, jos aasilla on niveltulehdus tai kaviokuumetta ylempää syöminen on aasille mukavampaa, koska silloin aasin paino ei kohdistu vain etujaloille. Ruokinta-aikoja on hyvä lisätä entisestään ja antaa rehu pienempinä annoksina, jotta aasin ei tarvitse seistä pitkiä aikoja paikallaan syömässä. (Svendsen 2008, 246.)

Koska vanhalla aasilla lämmöntuotanto ei ole samalla tasolla kuin nuorella, tarvitsee vanhus loimea useammin kuin nuorena. Aasinsa tunteva omistaja huomaa kyllä, koska aasilla on kylmä, jo ennen kuin aasi alkaa tutista. (Axi-Timmerbacka 2008). Jos aasi käyttää paljon loimea, korostuu loimen sopivuus. Loimi ei saa hangata ja karvojen pitää pysyä loimen alla oikeaan suuntaan. (Morris 1988, 150–152.) Huonosti istuva loimi on huonompi vaihtoehto kuin ei loimea ollenkaan (Svendsen 2008, 252). Mitä pienempi aasi on, sitä suurempi on suhteellinen lämmönhukka. Jos aasilla ei aiemmin ole ollut sääsuojaa aitauksessa, viimeistään nyt se pitää aasille tarjota sekä kesällä että talvella (Svendsen 2008, 252). Vanhan aasin ruokinnassa tulee huomioida, että aasin energian tarve vaihtelee ilman lämpötilan mukaan. Kylmällä säällä aasi tarvitsee enemmän energiaa lämmöntuotantoon kuin lämpimällä. (Svendsen 2008, 246.)

Erityisesti vanhan aasin hoidossa tulee kiinnittää huomiota hampaisiin, jalkoihin ja lihavuuskuntoon. Aasin lihavuuskuntoa tulee tarkkailla ja aasin kuntoluokittaminen ja painon mittaaminen säännöllisesti auttaa huomioimaan muutokset aasin kunnossa. Tärkeää on myös kirjata tulokset muistiin vertailun helpottamiseksi. Lihavuuskunto on tärkeä mittari aasin kyvyille hyödyntää rehua ja usein se osoittaa myös, jos aasilla on kroonista kipua. Monet vanhuuden ongelmat ilmenevät painon putoamisena. Jos aasi alkaa laihtua normaalilla ruokinnalla, tulee ryhtyä toimiin syyn selvittämiseksi, jotta aasin tila ei pääse pahemmaksi. Kuntoluokitus tulee tehdä käsin tunnustelemalla, sillä aasin paksun turkin päältä arvioiminen on mahdotonta. Arvioinnissa pitää tiedostaa, että aaseilla rasvakertymät jäävät usein pysyviksi, vaikka aasi muuten olisi menettänyt suuren osan painostaan. Rasvakertymiin ei siis pidä kiinnittää liikaa huomiota vanhan aasin lihavuuskuntoa arvioitaessa. Rasvakertymät usein kalkkiutuvat ajan myötä ja niitä voidaan helposti luulla myös kasvaimiksi. (Svendsen 2008, 241.)

Vanhan aasin hampaiden tutkiminen säännöllisesti on suositeltavaa. Hampaat voidaan tarkastaa ja samalla hoitaa vuosittain tai puolivuositain. Aasit pystyvät usein kuin ihmeen kaupalla pitämään itsensä kohtuullisessa kunnossa vaikka hampaat olisivat todella karneassa kunnossa. Irtonaiset hampaat ja tulehdukset voivat kuitenkin aiheuttaa akuutteja ongelmia. Monet hevosten ja urheiluhevosten hampaita hoitavat henkilöt ovat tottuneet aivan erilaisiin hampaisiin kuin millaiset vanhan aasin hampaat ovat. He saattavat haluta tehdä radikaaleja toimenpiteitä vanhan aasin hampaiden korjaamiseksi, jotta hampaat muistuttaisivat enemmän ihannetta. Hampaiden hoidossa pitää muistaa, että aasille tärkeintä on, että hampailla pystyy syömään ja suussa ei ole tulehduksia eikä kipua. Jos hampaita täytyy hoitaa, niitä pitää hoitaa pienissä erissä pikkuhiljaa. Suuret toimenpiteet vanhan aasin suussa aiheuttavat todennäköisesti aasille vain vakavampia sairauksia kuin hampaiden hoitamatta jättäminen. Huonohampaisen vanhan aasin laihtuessa nopeasti tai kehittäessä jonkin sairauden ei syytä

tule automaattisesti etsiä hampaista. Koska aasi pärjää hyvinkin huonoilla hampailla, ja jos laihtuminen on nopeaa tai sairaus puhkeaa yllättäen, syy on luultavasti muualla. (Svendsen 2008, 242–243, 252)

Kavioiden hoidosta ei pidä tinkiä vanhanakaan. Kaviot tulee tarkastaa ja/tai vuolla kuukausittain tai parin kuukauden välein riippuen aasin kavi-oista ja historiasta. Ylipaino pahentaa vanhan aasin olemassa olevia kavi-ongelmia ja iän myötä kavi-ongelmat alkavat aiheuttaa vahinkoa nivelille ym. liikuntaelimille. Kroonisesta kaviokuumeesta tai muusta kroonisesta kavi-ongelmasta kärsivän vanhan aasin kohdalla tulee huomioida, että iän myötä ongelmat kärjistyvät ja voivat tuottaa aasille kovaakin kipua. Aasit ovat mestareita kätkemään kipua ja pienetkin muutokset käyttäyty-misessä pitää huomioida. (Svendsen 2008, 244, 254.)

9 ELINYMPÄRISTÖ

Elinympäristö käsittää ympäristön, jossa aasi elää. Siihen kuuluvat talli, tarhat, laitumet ja muut sellaiset paikat, joissa aasi päivittäin viettää aikaa. Aasi tarvitsee suojaa kylmältä, kuumalta ja kosteudelta päivällä ja yöllä. Aasilla tulee olla talli ja lisäksi aitauksessa suojaa ainakin sateelta. (Morris 1988, 37; Svendsen 1997, 106.) Aasi on hyvä ottaa sisälle talliin yöksi ke-sällä ja talvella. Sisälle otettaessa ja ulos vietäessä aasi saa päivittäin käsit-telyä ja samalla aasia voidaan hieman opettaa tai kouluttaa. Jos aasi vie-dään erikseen tarhaan tai laitumelle, on aasin ruokintaa helpompi rajoittaa, esimerkiksi aasia ei viedä laitumelle ennen kuin kuurainen ruoho on sulanut. Sisällä tallissa aasin jalat saavat kuivaa yön aikana. Tämä on erityisen tärkeää, jos aasin aitauksessa on hyvin märkää. Jatkuva kosteus altistaa aas-in kavi-ongelmille. (Morris 1988, 39).

9.1 Talli

Talli on aasin omistajan kallein hankinta ja hyvin tärkeä, sillä talli on aasin koti. Tallin tulee suojata aasia säältä ja antaa tilat tarpeelliseen käsittelyyn. Tallin ilmanvaihdon tulee olla riittävän tehokas, jotta pinnoille ei kerry kosteutta ja lämpötilan tulee olla kohtuullisen tasainen. Tallissa ei saa kuitenkaan vetää. Hyvä valaistus on myös tärkeä. (Svendsen 1997, 106.)

Tallia suunnitellessa pitää muistaa, että Suomessa tarvitaan rakennuslupa vanhan rakennuksen muuttamiseen ja uuden rakentamiseen. Tallia suunnitellessa tulee ottaa yhteyttä ainakin paikalliseen rakennusvalvontaviran-omaiseen ja ympäristönsuojeluviranomaiseen. Helpointa on ottaa yhteyttä kuntaan rakennuksen tai muutoksen suunnitteluvaiheessa. Kunnassa osataan neuvoa, miten asiassa tulee edetä. Yhteydenotto viranomaisiin on tärkeää heti, jotta rakennuksesta tulee määräysten mukainen ja sitä saa rakennuksen valmistuttua käyttää aiottuun toimintaan. On nimittäin käynyt niinkin, että suunnitellussa kahden hevosen tallissa saikin lopulta pitää vain yhtä hevosta, koska rakennus ei täyttänyt kahden hevosen tallille aset-tuja vaatimuksia.

Tallin pintojen tulee olla helposti puhtaana pidettäviä ja tarvittaessa desinfioitavissa. Myös kaikkien aasin varusteiden ja laitteiden tulee olla helposti puhdistettavissa ja tarvittaessa desinfioitavissa. Tallin pintoja ei saa käsitellä sellaisilla aineilla, että aasi voi saada niistä myrkytyksen. Talli tulee pitää puhtaana ja sellaisessa kunnossa, että aasi ei voi siellä vahingoittaa itseään. Tallin käytävät tulee pitää puhtaina ja kuivina, jottei aasi voi käytävällä kulkiessaan liukastua tai muuten satuttaa itseään. Tallin lattian tulee olla tasainen. Aasin kaviot eivät saa jäädä siihen kiinni eikä aasi saa liukastua. Kaikki sellaiset rakenteet, joihin aasi voi satuttaa itseään, pitää korjata tai muuttaa niin, että ne ovat turvallisia. Sähköjohdot ynnä muut sellaiset, joihin aasi voi vahingoittaa itseään, pitää sijoittaa tai suojata niin, että ne ovat aasin ulottumattomissa. Ei pidä myöskään uskoa, että koska aasi ei ole ennenkään satuttanut itseään esimerkiksi rikkiinäiseen vesiämpärin pidikkeeseen, ei se tee sitä nytkään. Satuttaahan ihminenkin helposti itsensä vahingossa esimerkiksi kuumaan uuniin vaikka hyvin tietää, että uunin lähettyvillä pitää olla varovainen. (MMMp 14/EEO/1998.)

Tallin lämpötilan ja valaistuksen on oltava aasille sopivat. Aasi ei saa olla jatkuvasti alttiina melulle, joka on yli 65 desibeliä. (MMMp 14/EEO/1998.) Vertailun vuoksi tavallinen puhe on noin 60 dB ja kuiskaus 40 dB ja huuto on noin 85 dB (Kuuloliitto).

Tallin tuholaiden, hiirien ja rottien, torjunnasta tulee huolehtia. Tallin on oltava sellainen, että aasi voidaan hätätilanteessa nopeasti poistaa tallista. Lisäksi tallissa on suositeltavaa olla palovaroitin, joka kuuluu joka puolelle talliin kaikkina vuorokauden aikoina. (MMMp 14/EEO/1998.)

Tallissa on hyvä olla ylimääräinen sairaskarsina, johon erityistä hoitoa vaativan aasin voi siirtää erilleen muista. Erityisen kätevä sairaskarsina on, jos jollakin eläimellä on tarttuva tauti. Sairaskarsina tulee pitää tyhjänä eikä siellä pidä säilyttää eläinten ollessa terveitä mitään muuta tavaraa. (Svendsen 1997, 115.)

Erillinen rehuvarasto on myös käytännöllinen ja sen yhteydessä voi olla erillinen rehuhuone, jossa ovat päivittäin pienempinä annoksina tarvittavat rehut. Suuremmassa rehuvarastossa voi näin säilyttää paljon tilaa vieviä korsirehuja ja rehuhuoneessa kivennäisiä ynnä muita, jotka vievät vähemmän tilaa. Erillisissä varastoissa rehut pysyvät puhtaina ja hyvälaatuisina. Useimmiten rehuvarastot rakennetaan tallien sivuun, mutta vanhaaikainen tapa säilyttää korsirehut tallin vintillä on myös kätevä. Jos rehut ovat vintillä, niitä siirrellään päivittäin lähinnä alaspäin ja vintiltä voi olla luukut, joista rehut voi pudottaa suoraan siihen missä niitä tarvitaan. Varaston täyttäminen on hieman vaivalloisempaa, mutta sitä tarvitsee tehdä harvemmin. Rehuvaraston on hyvä olla niin suuri, että siihen mahtuvat kerralla koko vuoden tai sisäruokintakauden rehut. Tällöin voidaan säästää rehun hankintakustannuksissa, kun voidaan ostaa suuri erä rehua kerralla ja aasin ruokinta pysyy mahdollisimman samankaltaisena koko vuoden, kun rehuerät eivät koko ajan vaihdu. (Svendsen 1997, 116–117.)

Tallissa on suositeltavaa olla erillinen tila aasin päivittäistä puhdistusta ja muita mahdollisia toimenpiteitä varten. Lisäksi tallissa on suositeltavaa olla erillinen tila, jossa aasin varusteita voidaan kuivattaa ja säilyttää. (MMMp 14/EEO/1998.) Pesupaikka ja varustehuone ovat varsinkin isommilla talleissa käytännöllisiä. Aasia harvemmin tarvitsee pestä, mutta kunnollinen varustehuone edesauttaa varusteiden kestävyyttä ja tallin siisteyttä. Varustehuoneessa on hyvä olla kaappeja ja /tai arkkuja joihin varusteita, esimerkiksi huopia ja loimia, voi säilöä. Lisäksi varustehuoneessa tai tallissa muuten on hyvä olla jokin kuivatuspaikka märille varusteille, erityisesti loimille ja huoville. Pitkään kosteana säilytetyt varusteet homehtuvat ja menevät pilalle. (Svendsen 1997, 117.)

Talli on hyvä puhdistaa ja pestä perusteellisesti, esimerkiksi kerran tai kaksi vuodessa. Kaikki aasit ja muut eläimet siirretään pois tiloista ja kaikki lanta ja muu materiaali poistetaan tiloista. Eli talli tyhjenetään kokonaan. Koko talli pestään yleensä painepesurilla tai kuumapesurilla. Ensin kannattaa kastella kaikki pinnat ja antaa veden kostuttaa pinttynyt lika ja sitten pestä koko talli pesuaineen kanssa. Pesuaine pitää huuhdella huolellisesti pois, jotta eläimet eivät pääse kosketuksiin pesuaineen kanssa. Tallin annetaan kuivua kunnolla ennen kuin kuivikkeet ja eläimet tuodaan takaisin sisään. Pesussa ja puhdistuksessa tulee olla tarkkana, jotta halkeamiin ja koloihin ei jää likaa, jossa pieneliöt voivat jatkaa kukoistustaan. (Svendsen 1997, 123–124.)

9.1.1 Karsinoiden mitoitukset

Hevoseläimiä voidaan pitää kytkettyinä pilttuussa tai vapaana karsinassa. Pilttuussa pitäminen ei ole suositeltavaa ja karsinat ovatkin yleisempiä hevoseläinten talleissa. Aasilla pitää olla karsinastaan kuulo- ja näköyhteys tallissa tapahtuvaan toimintaan ja lajitovereihinsa. Karsinoiden välissä on kuitenkin oltava sellainen väliseinä, etteivät viereisissä karsinoissa olevat eläimet voi vahingoittaa toisiaan. Karsinoiden välisten seinien tulee olla kiinteitä, mutta yläreunassa on hyvä olla esimerkiksi tiheät kalterit tai rivat, joiden välistä aasit voivat seurustella mutta eivät voi vahingoittaa toisiaan. (MMMp 14/EEO/1998.) Useimmiten aaseja pidetään yhteiskarsinoissa enemmän kuin yksittäiskarsinoissa. Aasit kiintyvät tiukasti seuralaisiinsa ja voi olla mahdotonta pitää aasia edes yötä erillään ystävästään. Eräs aasi söi tiensä puisen karsinan väliseinän läpi päästäkseen samaan karsinaan ponitoverinsa kanssa. (Määttänen 2008.)

Tallin sisäkorkeuden on oltava vähintään eläimen säkäkorkeus kerrottuna luvulla 1,5. Tallin sisäkorkeuden pitää kuitenkin aina olla vähintään 2,2 m. Jos siis aasin säkäkorkeus kerrottuna puolellatoista on vähemmän kuin 2,2 m, tulee karsinan korkeuden olla 2,2 m. Suositus on, että tallin oviaukot ovat vähintään 1,5 m leveitä ja 2,2 m korkeita ja karsinan oviaukko on vähintään 1,2 m leveä ja 2,2 m korkea. (MMMp 14/EEO/1998.) Tässä kerrotut korkeudet ja pinta-alat ovat asetuksen mukaisia vähimmäismääriä, eli mikään ei estä karsinoita olemasta suurempia.

Pidettäessä aasia yksittäiskarsinassa tulee karsinassa olla tilaa vähintään seuraavan taulukon 4 mukaisesti

TAULUKKO 4 *Suositus karsinan pinta-alasta aasin säkäkorkeuden mukaan (MMMp 14/EEO/1998)*

Aasin säkäkorkeus m	Karsinan pinta-ala m ²
Enintään 1,08m	4
1,08 m, mutta enintään 1,30 m	5
1,30 m, mutta enintään 1,40 m	6
1,40 m, mutta enintään 1,48 m	7
1,48 m, mutta enintään 1,60 m	8
Yli 1,60 m	9

Varsomiskarsinassa tulee olla enemmän tilaa. Suosituksen mukaisesti tulee karsinassa olla tilaa taulukon 5 mukaisesti.

TAULUKKO 5 *Suositus varsomiskarsinan pinta-alasta tamman säkäkorkeuden mukaan (MMMp 14/EEO/1998)*

Tamman säkäkorkeus m	Karsinan pinta-ala m ²
Enintään 1,08 m	4,5
1,08 m, mutta enintään 1,30 m	6,5
1,30 m, mutta enintään 1,40 m	7,5
1,40 m, mutta enintään 1,48 m	8,5
1,48 m, mutta enintään 1,60 m	10
Yli 1,60 m	11

Jos aaseja pidetään ryhmäkarsinassa, tulee tilaa olla täysikasvuiselle aasille vähintään yksittäiskarsinan pinta-ala, 1-2-vuotiaalle varsalle vähintään 75 % yksittäiskarsinan pinta-alasta ja alle vuotiaalle varsalle vähintään 50 % yksittäiskarsinan pinta-alasta. (MMMp 14/EEO/1998.)

Pihatossa tai sellaisessa makuutilassa, jossa aaseja ei ruokita, tulee tilaa olla täysikasvuiselle aasille vähintään 80 % yksittäiskarsinan pinta-alasta, 1-2-vuotiaalle varsalle vähintään 60 % yksittäiskarsinan pinta-alasta ja alle vuotiaalle varsalle vähintään 40 % yksittäiskarsinan pinta-alasta. (MMMp 14/EEO/1998.)

Jos aaseja on yli kymmenen, ja niitä pidetään ryhmässä, tulee jokaista alkavaa kymmentä aasia kohti olla käytettävissä sairaskarsina tai muu sairaskarsinana toimiva tila, yksittäisen aasin ryhmästä erottamista varten. (MMMp 14/EEO/1998.)

Jos aaseja pidetään pilttuussa, tulee pilttuun leveyden olla vähintään aasin säkäkorkeus ja pilttuun pituuden vähintään aasin pituus lisättyinä 25 cm:llä. Vierekkäin olevien pilttuiden väliseinän korkeus on oltava vähintään aasin säkäkorkeus kerrottuna luvulla 0,9. Kytketyn aasin on voitava syödä, käydä makuulle ja levätä luonnollisella tavalla. Kytkemiseen käytettävän riimunnarun tulee olla sellaista materiaalia, että se ei vahingoita aasia. Suosituksen mukaan, jos aasia pidetään tallissa kytkettynä, onnettomuuksien välttämiseksi riimunnaru tulee kiinnittää seinässä olevaan kiinnityslenkkiin. Kiinnityslenkin tulee olla 0,75-1 m korkeudella lattian tasosta. (MMMp 14/EEO/1998.)

Karsinan oven tulee aueta ulospäin, jotta oven edessä makaava tai sairas eläin ei estä oven aukeamista. Aasit ovat nokkelia avaamaan ovia. Lukkojen tulee olla tarkkaan harkittuja ja harkitusti sijoiteltuja, jotta aasi ei saa niitä auki. Oven avautuminen kahdessa osassa on kätevää. Jos oven yläosan saa itsenäisesti auki, on siitä näppärä esimerkiksi tarkistaa aasin vointi. (Svendsen 1997, 122.) Karsinoiden rakenteiden ja salpojen tulee olla tukevia. Aasit saattavat rynniä ja heikot salvat eivät pidä, jos aasi haluaa pois karsinasta. (Ylä-Mononen 2008.)

Karsinassa ja käytävällä on hyvä olla kiinnityspisteitä, renkaita riimunnarun sitomista varten, joihin aasin saa tarvittaessa kiinni. Normaalikokoiselle aasille renkaiden on hyvä olla noin 1,5 m korkeudessa. Kätevää on myös, jos aasin saa johonkin tallissa kiinni kahta puolta, esimerkiksi eläinlääkärin on helppo tutkia riimustaan kahta puolta kiinnitettyä aasia samoin kuin kengittäjän vuolla. (Svendsen 1997, 123.)

9.1.2 Talli-ilma

Ilmanvaihdon toimivuus on erittäin tärkeää, koska huono talli-ilmanlaatu altistaa aasin hengitystiesairauksille. Ilmanvaihdon tulee olla sellainen, että ilmankosteus, pölymäärä tai haitallisten kaasujen pitoisuudet eivät koho liian korkeiksi. (MMMp 14/EEO/1998.) Ilmanvaihdon tulee olla riittävän tehokas. Tallissa ei kuitenkaan saa vetää eikä ilma saa olla seisahtunut vaan ilman pitää liikkua koko ajan. Tallin ilmanlaatuun vaikuttavat ympäristön lämpötila, ilman suhteellinen kosteus ja ilmanvaihdon määrä. Jos ilma vaihtuu riittävästi, pysyvät haitalliset kaasut, esimerkiksi ammoniakki, kurissa. Jos tallissa haisee aamulla ammoniakille tai virtsalle, on ilmanvaihto liian vähäistä. (Svendsen 1997, 107–108.) Jos tallin ilmanvaihto perustuu koneellisesti toimivaan ilmanvaihtoon, pitää ilmavaihto pystyä järjestämään myös laitteiston häiriöiden aikana. (MMMp 14/EEO/1998.) Useimmiten pienten tallien ilmanvaihto perustuu luonnolliseen eli painovoimaiseen ilmanvaihtoon. Luonnollinen ilmanvaihto on toimiessaan pieneen talliin riittävän tehokas.

Talli-ilman haitalliset kaasut ja epäpuhtaudet eivät suosituksen mukaan saa ylittää seuraavia raja-arvoja. Lyhenne ppm tarkoittaa aineen pitoisuutta miljoonasosina ilmaistuna.

- Ammoniakki 10 ppm
- Hiilidioksidi 3000 ppm
- Rikkivety 0,5 ppm
- Orgaaninen pöly 10 mg/m³

Tallin lämpötilan tulee olla aasille sopiva, suosituksen mukaan tallin sisälämpötilan tulee olla vähintään +5 °C. Aavikkoeläimenä aasi sietää helposti lämpötiloja 0-30 °C, sillä edellytyksellä, että aasin elintilassa ei vedä tai tuule ja ilma on kuivaa. (Svendsen 1997, 107). Tallissa ei saa kiinnittää liikaa huomioita lämpötilaan. Usein samalla, kun lämpötilaa yritetään nostaa, rajoitetaan ilmanvaihtoa liiaksi. Huono ilma on aasille huonompi asia kuin viileys. (Svendsen 1997 106.) Jos ilmanlaadun varmistamiseksi talli

on pidettävä talvella viileänä, voi aasille laittaa loimen tai sijoittaa karsinaan säteilylämmittimen. Aasit pitävät säteilylämmittimistä ja useimmiten seisovat tyytyväisinä lämmittimien alla, vaikka ilma ei olisi kovin viileäkään. Säteilylämmittimen sijoittelussa tulee ohjeita noudattaa tarkasti, sillä väärin asennetuissa säteilylämmittimissä tulipalon riski on suuri. Säteilylämmittimet ovat kuitenkin eläinsuojassa suositeltavampia kuin lämpöpuhaltimet, joissa palovaara on vielä suurempi. Säteilijän pitää ehdottomasti olla tarkoitettu eläinsuojan lämmittämiseen. (Ylä-Mononen 2008; Määttänen 2008.)

Ilman suhteellisen kosteuden kasvaessa taakka aasin hengitysteille kasvaa. Jos suhteellinen kosteus on korkea, alkaa tallin pinnoille kerääntyä kondensaatiokosteutta. Kaikkein huonoimmat olosuhteet aasille on, jos ilman suhteellinen kosteus on korkea ja lämpötila korkea, sillä tällöin olosuhteet ovat taudinaiheuttajille kaikkein suotuisimmat. (Svendsen 1997, 106.) Talli-ilman suhteellinen kosteuden tulee olla 50–80% (MMMp 14/EEO/1998).

Tallin pitää ilmanvaihdon toimimiseksi olla riittävän tiivis ja eristetty. Tällöin ilma vaihtuu sieltä mistä sen kuuluukin ja välttyään vedolta. Rakennuksen tiiviyys ja eristys vähentävät osaltaan myös kosteutta ja auttavat pitämään tallin olosuhteet tasaisina. (Svendsen 1997, 108.)

Luonnollinen ilmanvaihto perustuu ilman luonnollisiin liikkeisiin ja sitä on käytetty siitä saakka kun rakennuksia on alettu rakentaa. Luonnollisessa ilmanvaihdossa lämmin ja tunkkainen ilma nousee ylöspäin ja rakennuksen katolla olevan ilmanvaihtoaukon yli puhaltava tuuli imee lämmintä ilmaa pois rakennuksesta. Koska ilmaa poistuu rakennuksen yläosasta, virtaa rakennuksen alaosasta uutta korvausilmaa sisään, jotta ilmanpaine pysyy tasaisena. Useimmiten korvausilmaa varten on rakennettu erilliset luukut, joista ilmavirtauksen määrää voi säädellä. Usein ilma poistuu katossa olevan aukon kautta, johon myös on asennettu luukku, jolla ilmanvaihtoa voi säädellä. (Svendsen 1997, 109.)

9.1.3 Kuivitus

Kuivituksen tarkoituksena on pitää aasin karsina kuivana ja makuualusta riittävän pehmeänä. Useimmiten kuivikkeena käytetään olkea, kutteripurua tai turvetta tai näiden yhdistelmää. Tallin lattian tulee olla sellainen, että virtsa poistuu asianmukaisesti tai imeytyy kuivikkeisiin. Aasin makuualueella on oltava kuivikkeita. (MMMp 14/EEO/1998.) Tallissa voi olla viemärointi virtsan pois johtamiseksi, tai kaikki nestemäiset eritteet voidaan imeyttää kuivikkeisiin.

Aasit tapaavat syödä kuivikkeena olevat oljet, joten olkikuivituksen käyttö voi olla hieman ongelmallista. Aasi saattaa syödä myös turvetta ja kutteripurua. Aasit käyttävät monesti vain yhtä karsinan nurkkaa ulostamiseen ja virtsaamiseen. Urokset tekevät useimmiten tarpeensa vain yhteen karsinan kulmaan. Tammot ovat sotkuisempia. (Morris 1988, 39.)

Kutteripuru on puunjalostusteollisuuden sivutuote, joka on vaaleaa ja raikkaan tuoksuista. Turpeella tarkoitetaan kuivitusurvetta. Lämmöntuotantoon tarkoitettu turve on koostumukseltaan erilaista. Lämmöntuotantoon tarkoitettu turve on pidemmälle maatunutta kuin kuiviketurve ja usein hienojakoista ja pölyävää. Kuiviketurve on kokkareista rahkaturveta, eikä se juurikaan pölyä. Kuivikkeeksi myydään usein myös lämmöntuotantoon tarkoitettua turvetta. Monesti turpeesta irtoavaa pölyä tarttuu joka paikkaan ja aasi on usein ihoaan myöten turpeessa. Turve on tummaa ja usein tuntuu, että turve pimentää tallia. Monet pitävätkin kutteripurusta kuivikkeena enemmän, koska se on vaaleaa. Turve imee kosteutta ja hajua kutteripurua ja olkea paremmin. Turpeen ja kutteripurun sekoituksessa saadaan molempien kuivikkeiden parhaat puolet käyttöön. Sekoitus imee hyvin kosteutta, mutta ei ole niin tummaa kuin pelkkä turve. Aaseilla käytetään useimmiten turvetta, kutteripurua tai turpeen ja kutteripurun sekoitusta. (Ylä-Mononen 2008; Nuutinen 2008.)

Kuivituksen voi järjestää monella eri tavalla. Useimmiten karsinoista siivotaan päivittäin tai useammin pois lantakasat ja märät ja likaiset kuivikkeet ja kuiviketta lisätään tarvittaessa. Tallissa voi olla myös kestokuivike tai puolikestokuivike. Kestokuiviketta ja puolikestokuiviketta käytettäessä tulee ottaa huomioon, että lattian taso nousee koko ajan. Kestokuivikkeessa karsinaan vain lisätään kuiviketta koko ajan. Uudella puhtaalla kuivikkeella peitetään lanta ja märät ja likaiset kuivikkeet. Kuivike tyhjennetään kerralla joitakin kertoja vuodessa. Kestokuivikkeen toimiessa oikein se ei haise ja alimmat kerrokset maatuvat mullaksi tuottaen lämpöä talliin. Kestokuivike tehdään useimmiten oljella tai turpeella. Kestokuiviketta aloitettaessa kannattaa karsinan pohjalle ripotella eläimille turvallista kalkkia tuhoamaan bakteereja. Kalkitusta voi käyttää muuallakin tallissa tuhoamaan bakteereja. (Määttänen 2008; Morris 1988 39–40.)

Puolikestokuivikkeen voi tehdä oljen lisäksi ainakin kutteripurusta. Puolikestokuivike on muunnelma kestokuivikkeesta. Siinä lantakasat poistetaan karsinasta päivittäin, märkien kuivikkeiden annetaan olla ja päälle lisätään lisää kuiviketta. Puolikestokuivike poistetaan kerralla joitakin kertoja vuodessa. (Määttänen 2008.)

Lannan varastointia ja lantalan sijoittelua ja rakentamista koskevat määräykset pitää selvittää kunnan ympäristöviranomaiselta.

9.2 Aitaukset

Aasin tulee päästä ulkoilemaan joka päivä. Yleensä aasit ulkoilevat laidunkauden ulkopuolella tarhassa ja laidunkaudella laitumella. Tarhassa tulee olla kuiva pohja, sillä märässä seisominen altistaa aasin kaviuongelmille. Hiekka, sora ja murske ovat hyviä tarhan pohjalla, koska ne ovat hyvin vettä läpäiseviä ja kuluttavat sopivasti aasin kaviota. Tarhan pohjan tulee olla salaojitettu tai maaston muutoin sellaista, että se pysyy kuivana. Tarhan ja mielellään myös laitumen tulisi sijoittua niin, että aasiin on ja aasilla on näköyhteys pihaan. Aasi on sosiaalinen eläin, joka haluaa tietää mitä ympärillä tapahtuu. Näköyhteys helpottaa aasin tarkkailua,

kun omistajan ei tarvitse erikseen lähteä katsomaan, mitä aasille kuuluu. (Morris 1988, 31.)

Aitaukseen johtavien kulkureittien on oltava aasille turvalliset. Tarhan on oltava riittävän tilava aasin koon, sukupuolen ja iän huomioon ottaen sekä eläinten määrän huomioon ottaen. Laumassa alempiarvoisella aasilla on oltava mahdollisuus aitauksessa väistää ylempiarvoisen aasin hyökkäävää käytöstä. Aitauksen ympäristön on oltava riittävän rauhallinen ja meluton. Tarvittaessa aitauksessa on oltava aasille suojaa epäsuotuisia sääoloja vastaan. Aitauksessa aasia saa pitää kytkettynä ainoastaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti niin, että aasi on jatkuvassa valvonnassa. (MMMp 14/EEO/1998.)

Aitojen on oltava aasille sopivaa materiaalia ja aasille turvalliset. Aitauksessa ei saa olla ahtaita eikä teräviä kulmia ja aitauksen on oltava helposti aasin havaittavissa. Aitauksien rakenteet on pidettävä sellaisessa kunnossa, että aasi ei voi satuttaa itseään niihin. Aitojen kunto on tarkastettava säännöllisesti ja viat on korjattava viipymättä. Aaseilla voidaan aitana käyttää sähkölankaa, lammasverkkoa tai lankkuaitaa tai näiden yhdistelmää. Aita ei kuitenkaan saa olla piikkilankaa. (MMMp 14/EEO/1998.)

Aasin aitaus tarvitsee yleensä sähkölangan lisäksi fyysisen esteen, koska aasin mielestä ruoho on aina vihreämpää aidan toisella puolella. Aasit usein työntävät aitaa rinnallaan kunnes aita antaa periksi ja aasi pääsee pakoon. Aasi voi pujottaa päänsä aidan välistä saadakseen työntämiseen lisää voimaa. Aasilla on vahva etupää, toisin kuin hevosella, jolla takapää on vahvempi. Sähköaidassa oleva aasi syöksyy aidasta läpi ja kärsii seuraukset, jos aasi on päättänyt päästä toiselle puolelle. Aidan tuleekin olla karkaamisen estämiseksi riittävän tiheä ja vankka. Erityisesti teiden varsilla aitojen pitää olla sellaiset, että aasi ei halutessaankaan pääse karkaamaan tielle. Tien varressa olevan aasin kohdalla pitää huolehtia, etteivät ohikulkijat syötä aasille makupaloja kädestä. Kädestä syöttäminen saa aasin näykkimään ohikulkijoita ja omistajaa. (Morris 1988, 35; Nuutinen 2008.)

Aitauksen voi tehdä lammasverkosta, joka kiinnitetään tukevasti pystytolppiin. Verkko voi olla noin 15 cm maanpinnan tasoa korkeammalla. Verkon yläreunaan tarvitaan vahva rautalanka tai lankku, johon verkon reuna kiinnitetään. Jos yläreunaa ei ole vahvistettu, aasi näykkii reunaa ja aita alkaa helposti repsottaa. (Morris 1988, 34–35.)

Lankkuaita on kaunis ja toimiva, mutta sen rakentaminen vaatii enemmän vaivaa kuin sähkö- tai verkkoaidan. Lankkuaidan alimman lankun tulee olla korkeintaan 45 cm korkealla, muutoin aasi pääsee aidan alitse. Pienet aasit käyvät makuulle aidan viereen ja nousevat ylös toisella puolella tai konttaavat alta. Jos aitauksessa tulee oleskelemaan varsa, alimman lankun on oltava vielä huomattavasti alempana. (Morris 1988, 34–35; Ylä-Mononen 2008.) Sähköaidassa pitää olla useita lankoja, koska yksi tai kaksi lankaa ei pidättele aasia. Alimman sähkölangan tulee olla 30–40 cm korkeudella ja siitä ylöspäin lankoja 30–40 cm välein aasin pään korkeudelle saakka. Jos langat ovat harvemmassa, aasi saa päänsä välistä ja voi pujotella ulos aitauksesta. Millaisessa aidassa aasi pysyy, on hyvin aasi-

kohtaista. Toiset aasit pysyvät yhden sähköttömän langan takana, ja toisille ei tahdo riittää edes vankka lankkuaita. (Nuutinen 2008; Ylä-Mononen 2008.)

Aitauksessa olevat aasit tapaavat tehdä tarpeensa yhteen kohtaan tarhaa tai laidunta. Tarhassa tämä on kätevää, sillä se helpottaa tarhan siivoamista. Laitumella yhteen paikkaan ulostaminen aiheuttaa sen, että aasit eivät syö lainkaan ulostepaikasta tai sen ympäriltä ja kohta täytyy niittää. Lantaa voi myös laitumelta kerätä pois. Muutenkin aasit tapaavat syödä laidunruohoa epätasaisesti ja laitumelle voi muodostua muitakin kohtia, joita pitää aika ajoin niittää. (Morris 1988, 32.)

10 YHTEENVETO

Aaseja ei ole tutkittu paljoakaan. Lähes kaikki tieto, mitä aaseista on saatavilla, on peräisin tai pohjautuu englantilaisen Dr Elisabeth D. Svendsenin perustaman Donkey Sanctuaryn tuottamaan ja keräämään tietoon. Monista kirjoista ja muista lähteistä löytyy huomattavan samankaltaista informaatiota, kuin Donkey Sanctuaryn koostamasta Professional Handbook of the Donkey -kirjasta. Kyseinen kirja on tämänkin työn tärkein lähde. The Donkey Sanctuary on alun perin perustettu turvapaikaksi elämän ja olosuhteiden runtelemille aaseille. Aasien hoito- ja pelastustyötä Sanctuary tekee edelleen monissa maissa ympäri maailma. Suomeksi aasitietoa on saatavilla vain Suomen aasiyhdistyksen Internet-sivuilta, yksityisiltä Aasinus-sivuilta ja Donky-lehdistä.

Työn tarkoituksena on olla perusopas kaikille aaseista kiinnostuneille ja kaikille aasien kanssa tekemisissä oleville. Työ on kirjoitettu niin, että siitä pitäisi jokaisen saada perustiedot aasin ruokinnasta ja hoidosta, myös sellaisen ihmisen, joka ei ole koskaan ollut aasien kanssa tekemisissä tai hoitanut kaviolaäintä. Suomessa on noin kaksi ja puolisataa aasia, jotka ovat enimmäkseen lemmikkeinä, talleilla ja kotieläinpihoilla. Onkin siis aika saada suomeksi tietoa aaseja hoitaville aasien oikeasta hoidosta ja ruokinnasta.

Kesyaasi on kehittynyt afrikkalaisesta villiaasista. Afrikkalaiset villiaasit elävät puoliaavikolla hyvin kuivissa ja kuumissa olosuhteissa. Villiaaseilla on erilaiset olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet kuin villeillä hevosilla. Villiaasit elävät löyhissä ryhmissä ja muodostavat tiiviitä suhteita lähinnä tamman ja varsan välille, toisin kuin hevoset, jotka elävät tiiviissä orin johtamissa laumoissa.

Ihmiset ovat kesyttäneet aasin historian aikana kahdesti, eri paikoissa ja toisistaan tietämättä. Todisteita aasin kotieläinkäytöstä on 6000 vuoden takaa egyptiläisissä kalliomaalauksissa. Afrikasta aasin kotieläinkäyttö levisi silkkien mukana Aasiaan ja myöhemmin roomalaisten mukana Eurooppaan.

Aasi on aikuinen aikaisintaan nelivuotiaana ja saattaa kasvaa 7-vuotiaaksi asti. Aasit elävät helposti 30-vuotiaiksi ja ainakin yhden tiedetään varmuudella eläneen yli kuusikymmppiseksi. Aasit ovat kooltaan 90–160 cm korkeita ja alle 90 cm korkeita aaseja kutsutaan miniaaseiksi. Suuret aasit ovat harvinaisempia. Keskimäärin aasit ovat yli metrin korkuisia. Väriltään aasit ovat useimmiten harmaita, mutta lähes mitä tahansa värejä löytyy. Paljon on ruskeita ja lähes mustia aaseja. Yhdysvalloissa ovat viime aikoina tulleet muotiin kirjavat aasit. Aasin väritykselle ominaista ovat aasinristi selässä ja seepraraidat jaloissa.

Aasin hoidossa ja ruokinnassa tärkeintä on muistaa, mistä aasi on kotoisin, millaiseen ravintoon se on sopeutunut, millaiseen maastoon se on sopeutunut ja millaisessa ilmastossa se on kehittynyt omaksi lajikseen, ja että se on oma eläinlajinsa. Kesyaasi voi parhaiten, jos sitä pidetään mahdollisimman samanlaisissa oloissa kuin millaisissa villiaasi asuu ja ruokitaan mahdollisimman samalla tavalla kuin mitä villiaasi syö. Pahimmat virheet aasin hoidossa ja ruokinnassa tapahtuvat juuri siinä, että aasia ei osata hoitaa ja ruokkia aasille luontaisimmalla tavalla. Aasin oikeaoppinen ruokinta voi tuntua muihin kotieläimiin tottuneesta erikoiselta.

Aasi tulee toimeen vähällä ja on vaatimaton eläin, mutta perushoitoa ei silti saa unohtaa. Aasi vaatii hoitoa joka päivä, eikä sen paikka ole pihan perällä unohdettuna. Aasi tarvitsee vettä ja ruokaa joka päivä, aivan kuten muutkin eläimet, vaikka villiaasien kerrotaankin selviävän muutamia päiviä juomatta.

Aasin kaviot kasvavat koko ajan, vaikka ovatkin pienen pienet, ja niitä pitää hoitaa yhtä usein kuin hevosen kavioita, noin 6-8 viikon välein. Aasin kavio on erimuotoinen ja erilaista sarveista, kuin hevosen kavio. Aasin kaviot ovat huomattavasti pystyymät ja pienemmät kuin hevosen kaviot. Aasien kavioita hoitavat yleensä kengittäjät, joiden tulisi ymmärtää aasin kavion erillaisuus eikä vuolla aasin kaviota samankaltaiseksi kuin hevosen kaviota. Aasin kavio on niin kovaa, että aasit ani harvoin tarvitsevat kengitystä.

Aasi pitää madottaa olosuhteista riippuen kahdesta neljään kertaan vuodessa. Madotuksista tulee tiedustella paikalliselta eläinlääkäriltä. Aasin hampaat pitää tarkistaa silloin tällöin ja raspata tarvittaessa. Aasi tulee toimeen yksinään, kuten mikä tahansa muukin eläin pakosta, tai vuohen, lampaan tai hevosen kanssa, mutta mikään ei voita lajitoverin seuraa.

Aasin luonnollista ravintoa ovat kuivat ruohokasvit ja oksat. Aasin luonnollisella elinalueella tuoretta ruohoa on tarjolla vain hyvin lyhyen aikaa keväällä kun varsat syntyvät. Aasi käyttää rehun tarkasti hyväkseen, siksi se tarvitsee kotiooloissakin hyvin vähän ravintoa. Suuri ongelma aasien hoidossa on ylikuokinta. Työtä tekemätön tai kohtalaista työtä tekevä aasi ei tarvitse kuivan heinän, kivennäisten ja veden lisäksi mitään lisäravintoa. Ylikuokinnan mukanaan tuoma lihavuus altistaa aasin erilaisille sairauksille. Hyvänä rehunkäyttäjänä aasi lihoo heinälläkin, jos se saa sitä liikaa tai jos heinä on liian energiapitoista.

Luonnossa aasi laiduntaa valikoiden, se poimii korren sieltä ja oksan täältä. Aasin ruoansulatus on rakenteeltaan ja toiminnaltaan samanlainen kuin hevosella. Aasin ruoansulatus on sopeutunut ottamaan vastaan pieniä määriä kuitupitoista rehua monta kertaa päivässä. Koska villiaasin ravinto on pääosin kuivaa, on kesyaasillekin parasta kuivaheinä tai kuiva biologisella säilöntäaineella säilötty säilöheinä. Laidun ei ole aasin luonnollista ravintoa ja laiduntavan aasin tulee saada laiturille kuitulisää kuivan heinän tai oljen muodossa. Tuore ruoho on aasille maittavaa, mutta aiheuttaa useimmiten ruoansulatusongelmia. Puut ja oksat ovat aasille luonnollista ravintoa ja hyvää vaihtelua rehustukseen. Kuivaa korsirehua aasi voi huoletta syödä päivässä kuiva-aineena mitattuna 1,5 prosenttia painostaan. Eli 100 kiloa painava aasi voi syödä päivässä turvallisesti 1,5 kiloa kuiva-ainetta.

Herkuina ja koulutuksen apuna aasille voi antaa muutaman porkkananlohkon, -omenanlohkon tai muutaman palan kuivaa leipää päivässä. Herkut ovat aasille käytännössä väkirehuja ja väkirehuja aasi ei normaalisti tarvitse lainkaan. Väkirehut vain lihottavat aasia tarpeettomasti. Luonnossa aasi kulkee päivässä kymmeniä kilometrejä käytännössä pelkällä kuivalla korsirehulla. On siis helppo ymmärtää, että lemmikkiaasikaan ei tarvitse väkirehuja.

Myrkyllisistä kasveista varoitellaan monissa lähteissä, mutta jos muutakin ravintoa on tarjolla, aasit tuskin syövät myrkyllisiä kasveja. Joten, jos aasilla on riittävästi korsirehua tarjolla, ei myrkyllisistä kasveista tarvitse huolestua.

Aasin ruokinnan periaatteet ovat

- Ruokinta vähintään kolme kertaa päivässä
- Puhdasta vettä aina saatavilla
- Suola tai kivennäiskivi aina saatavilla
- Säännölliset ruokinta-ajat
- Ei pölyisiä tai homeisia rehuja
- Voi parhaiten pelkällä korsirehulla
- Ruokinnan muutokset hitaasti
- Ruokarauha
- Säännölliset madotukset ja hampaiden tarkistus tarvittaessa

Säännölliset ruokinta-ajat ovat tärkeitä, koska aasi on tapaeläin ja stressaantuu muutoksista. Ruokinnan muutokset tulee aina tehdä hitaasti muutamien viikkojen kuluessa, jotta aasin elimistö ehtii sopeutua uuteen rehuun. Homeisten ja pölyisten rehujen välttäminen on tärkeää, koska aasit ovat alttiita hengitystieongelmille ja -sairauksille. Vettä pitää aina olla saatavilla, vaikka aasi usein juo koko päivän tarpeen kerralla.

Aasi tarvitsee liikuntaa ja sen kanssa voi tehdä monenlaista. Monille ihmisille on yllätys, että aasi osaa laukata. Aasi voi vetää kärryjä ja sillä voi ratsastaa. Aasin kanssa voi lähteä vaeltamaan niin, että aasi kantaa kantomuksia ja ihminen taluttaa aasia mukanaan. Ratsastuksessa ja kärryjen vedossa pitää aasin koko ottaa huomioon. Toisin kuin monesti tunnutaan luulevan, aasi ei ole mikään supereläin, joka jaksaa kantaa ja vetää mitä tahansa. Aasi oppii ratsastukseen ja ajoon nopeasti ja pitää liikunnasta ai-

nakin kotiin päin mentäessä. Aasin kanssa voi myös hypätä esteitä, joko irtohypityksenä tai ratsastajan kanssa. Aasit menevät helposti esteen yli, mutta eivät välttämättä varsinaisesti hyppää. Ulkomailla aasinäyttelyt ovat suosittuja, mutta Suomessa niitä ei vielä järjestetä.

Päivittäin aasi pitää harjata ja aasin kaviot puhdistaa. Aasia olisi myös hyvä käsitellä päivittäin, jotta ei syntyisi ongelmia, kun eläinlääkärin tai vuolijan pitää tulla aasia hoitamaan. Aasin hoitoon ei tarvita suuria määriä tarvikkeita, muutama harja, kaviokoukku, riepu, sieni, loimi, riimu ja riimunnaru riittävät jo pitkälle. Jos aasilla ratsastetaan tai ajetaan, tarvitaan erilliset toimintaan varta vasten suunnitellut varusteet. Esimerkiksi sopiva päivärutiini aasin hoitoon on seuraavanlainen.

Päivärutiini

Kohtalaista työtä tekevät keskikokoinen ja iso aasi. Kohtalaista työtä eli hikilenkki monta kertaa viikossa.

Aamutalli 7.30

Heinää 1,5kg, talvella sisällä, kesällä ulkona

Lämmin vesi

Muutama porkkanan- tai omenanlohko tai 1/2dl kauraa

Aasit ulos

Päivä 13.00

Heinää 1,5 kg aitaukseen

Iltatalli 17–21.00

Aasit sisälle kun tulee pimeä

Heinää 1kg

Lämmin vesi

Muutama leipäpala tai 1/2dl kauraa

Harjaus ja kavioiden tarkistus

Hämmästyttävää on miten vähän aaseista on tietoa. Aaseja kohdellaan ilmeisesti edelleen joka maailmankolkassa erikoisina hevosina. Jos aasi hoidetaan ja ruokitaan kuten hevosen, pysyy se kyllä hengissä ja toimintakykyisenä, mutta hoito ei vastaa aasin tarpeita. Jos aasia hoidetaan kuten hevosta, sen oletetaan myös käyttäytyvän kuin hevonen, mikä johtaa väärin ymmärryksiin ja usein väkivaltaan aasia kohtaan. Koska aasi ei ole siinä määrin pakoeläin kuin hevonen, aasi saattaa taistella uhkaajiaan vastaan. Jos hevosen voikin lyömällä saada tekemään haluamansa asian, aasin lyöminen ei toimi. Aasi alistuu ja jää paikalleen seisomaan ja ottaa kaikki iskut vastaan. Mistä seuraa, että aasia luullaan tyhmäksi ja lyödään lisää, eikä aasi lopultakaan tee haluttua asiaa. Koska aasia verrataan aina hevoseen, sitä pidetään itsepäisenä. Hevoseen verrattuna ja hevosen lailla kohdeltuna aasi onkin itsepäinen, mutta aasina kohdeltuna aasi on älykäs ja yhteistyöhaluinen. Hevonen ja aasi ovat samannäköisiä ja voivat risteytyä keskenään, mutta käytökseltään ja tarpeiltaan ne ovat todella erilaisia. Hevonen juoksee pakoon pienintäkin rasahdusta - aasi jää odottamaan ja katsoomaan oliko syytä juosta pakoon. Hevosen luonnollista ravintoa on vihreä rehevä ruoho – aasin luonnollista ravintoa ovat kuivat oksat ja kuivat

korret. Hevonen pitää totuttaa painoon selässään – aasi pitää opettaa liikumaan painon kanssa. Hevonen on laumaeläin ja elää tiiviissä oriin johtamassa laumassa – aasi muodostaa ystävyyssuhteen kaltaisia sosiaalisia suhteita ja elää melko höllässä laumassa usein lähes yksin.

Aasin elinympäristönä ovat pääsääntöisesti talli, ryhmäkarsina ja aitaus. Kesällä aasit ulkoilevat laitumella ja talvellakin aasin tulee päästä joka päivä ulos, joko tarhaan tai laitumelle. Aasin elinympäristöä määrittää Suomessa eniten Maa- ja metsätalousministeriön päätös 4/EEO/1998, jossa eritellään tarkasti hevoseläimen elinympäristön minimivaatimukset. Aasin kohdalla on tärkeää, että aitauksessa on sääsuoja sateelta ja mielellään tuuleltakin. Aasit ovat kotoisin kuivista oloista eivätkä pidä kastumisesta. Lisäksi kastuminen aiheuttaa aasille usein iho-ongelmia, koska aasin karvapeite on paksu ja kastunut iho ei useimmiten pääse kuivumaan karvapeitteen läpi.

11 KIITOKSET HAASTATELLUILLE

Lopuksi haluan esittää suuret kiitokset kaikille haastatelluille. Ilman haastatteluja työstä olisi tullut suppeampi ja monia asioita olisi jäänyt käsittelemättä. Erityisesti käsittelystä, kavionhoidosta, päivittäisistä rutiineista ja ruokinnasta olisi ilman haastatteluja ollut vain ulkomaisista lähteistä saatua osittain melko vanhaa tietoa. Kaikki haastateltavat suhtautuivat opinnäytetyöhöni todella positiivisesti ja monien kanssa keskustellessa meni melkein koko päivä. Hienoa oli, että varsinkin eläinlääkärit ja kengittäjä todella kiireisinä ihmisinä löysivät kalentereistaan ajan haastatteluille. Suuret kiitokset teille siis ajastanne ja tiedoistanne. Erityiskiitos vielä Aasiyhdistyksen sihteerille, joka antoi oikeuden käyttää ottamiaan kuvia tässä opinnäytetyössä.

LÄHTEET

- Artturi 2009a. Rehuanalyysin tulkinta hevoset
https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/Artturi/Rehuanalyysi/Rehuanalyysin_tulkinta_hevoset. Luettu 2.3.2009
- Artturi 2009b. Rehuanalyysin tulkinta märehitjät
https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/Artturi/Rehuanalyysi/Rehuanalyysin_tulkinta_marehtijat/Kemiallinen_koostumus. Luettu 2.3.2009
- Axi-Timmerbacka, N. 2008. Suomen aasiyhdistys ry. Suullinen tiedonanto. 2.12.2008
- Eläinsuojeluasetus 396/96.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960396>. Luettu 20.3.2009.
- Eläinsuojelulaki 247/1996.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247>. Luettu 20.3.2009
- Finfood 2009, oppimateriaali
<http://www.finfood.fi/finfood/ffom.nsf/0c0aa8187130c1d24225685f0075031b/1aa8bfe7b55422c7c22564f40038c227?OpenDocument>. Luettu 2.3.2009
- Färestam, E., Åsberg, C., Åsberg, M., Persson, L., Bédinger, C., Thröngren, L. n.d. Åsnehandboken. 124 s.
- Harmo, L. 2008. Eläinlääkäri. Suullinen tiedonanto. 3.12.2008
- Hevostietokeskus 11.02.2008. Lähde Foderbladet Häst 6/07
<http://www.hevostietokeskus.fi/index.php?tid=182>. Luettu 2.3.2009
- Hyypä, S. 2005. Fysiologia ja eläinlääkintä kurssin luennot.
- Jaakkola N. 2007 Makeaa mahan täydeltä. Hippopro 2009.
<http://www.hippopro.fi/pdf/tiedostot/Makeaa%20mahan%20taydelta.pdf>
luettu 4.3.2009
- Jurga, F. 1998. Terve hevonen kaviot, opas hevosen terveyden ja sairauksien hoitoon. Helsinki 2006: Kustantaja. Sivumäärä. ISBN 952-210-080-3
- Korkeasaari-lehti Helsinki: Vihreä agentti 2000. Hevonen vai aasi?. 3:16-17
- Kuuloliitto ry. Kuulemisen käsitteitä.
http://www.kuuloliitto.fi/sivu.php?artikkeli_id=812. Luettu 21.3.2009.
- Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061429>. Luettu 20.3.2009.

- Laki eläinten lääkitsemisestä 617/1997.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970617>. Luettu 20.03.2009.
- Lukkaroinen, P. 2009. Piirrookset aseista Sue Weaverin The Donkey Companion -kirjan pohjalta.
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus nro 4/EEO/2005 Asetus tuotantoeläinten lääkityksestä pidettävästä kirjanpidosta.
<http://wwwb.mmm.fi/el/laki/b/b7m1.pdf>. Luettu 20.3.2009
- Maa- ja Metsätalousministeriön päätös nro 14/EEO/1998. Hevosten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset.
<http://wwwb.mmm.fi/el/laki/f/F24.html>. Luettu 20.3.2009-
- McLean, A. Donkey behavior: A comparative study of donkey and horse behavior.
http://longearsmall.com/mt/articles/questcontributor/archives/2008/06/donkey_behaviour.html
Viitattu 7.1.2009
- Morris, D. 1988. Looking After a Donkey. Whitted Books. ISBN 0905483669
- Määttänen, K. 2008. Suomen aasiyhdistys ry. Suullinen tiedonanto. 13.12.2008
- Määttänen, K. 2009. Suomen aasiyhdistys ry. Kuva aseista.
- Neuvoston asetus eläinten kuljetuksesta (EY) 1/2005. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/oj/2005/l_003/l_00320050105fi00010044.pdf. luettu 20.3.2009.
- Nuutinen, A. 2008. Suomen aasiyhdistys ry. Suullinen tiedonanto. 17.12.2008
- Poutanen, T. 1991. Aasit ja seepratkin ovat hevosia. TEE 2: 66-67
- Rudbäck, E. 2008. Korkeasaari. Eläinlääkäri. Suullinen tiedonanto. 16.12.2008
- Saastamoinen, M., Teräväinen H. (toim.) 2003. Hevosen ruokinta ja hoito. Jyväskylä 2003; Gummerus kirjapaino. 5. painos. 125 s. ISBN 951-808-109-3
- Suominen, T. 1987. Köyhän kansan kulkuneuvo. Eläinmaailma 1: 46-49
- Svendsen, E. (toim.) 1997. The Professional Handbook of the Donkey. Lontoo: Whitted Books Limited. 3. painos. 396 s. ISBN 1873580 37 1
- Svendsen, E (toim.) 2008. The Professional Handbook of the Donkey. Whitted Books Limited. 4. painos. 438 s. ISBN 978-1-873580-68-4

- Understanding Horse Nutrition. 2008. Vitamins and Your Horse.
<http://www.understanding-horse-nutrition.com/vitamins.html>. Luettu
29.3.2009
- Weaver, S. 2008. The Donkey Companion. USA; Storey Publishing. 344
s. ISBN 978-1-60342-038-9
- Webber, T. 1990 Kavio ja kengitys. Helsinki 2006: Perhemediat Oy.
- Viitanen, A. Kengittäjä. Suullinen tiedonanto. 21.12.2008
- Wälimaa, U. 1991. Aasi kantaa, vetää ja viihdyttää. Eläinmaailma 7: 45
- Wälimaa, U. 1994. Aasi, muuli vai muuliaasi?. Eläinmaailma 1:45
- Wälimaa, U. 1996. Aasi on enemmän kuin lemmikki. Eläinmaailma 7: 26-
29
- Ylä-Mononen, A. 2008. Suomen aasiyhdistys ry. Suullinen tiedonanto.
11.12.2008

HAASTETTATELUKYSYMYKSET AASIN OMISTAJILLE

1. Perustiedot aaseista
 - 1.1 Montako aasia teillä on?
 - 1.2 Minkä ikäisiä?
 - 1.3 Onko teillä ollut kauan aaseja?
 - 1.4 Minkä kokoisia aasinne ovat?

- 2 Päivittäinen hoito
 - 2.1 Mitä kuuluu päivittäiseen hoitoon?
 - 2.2 Mitä tarvikkeita teillä on päivittäiseen hoitoon?
 - 2.3 Pitäisikö olla jotain muita tarvikkeita?
 - 2.4 Nostatko kaviot aina samassa järjestyksessä?
 - 2.5 Miten peset jalat jos tarpeen? Käytätkö suolavettä?
 - 2.6 Korvien puhdistus? Onko vaha ongelma?
 - 2.7 Silmien ja sierainten puhdistus, miten? Kankaalla ja haalealla vedellä?

- 3 Ruokinta
 - 3.1 Mitä kuuluu päivittäiseen ruokintaan?
 - 3.2 Mitä rehuja käytätte?
 - 3.3 Miksi teillä on käytössä nämä rehut?
 - 3.4 Miten paljon annatte mitäkin rehua?
 - 3.5 Miten ruokit/ruokkisit: varsaa, vieroitettua varsaa, aikuista, vanhaa aasia, kantavaa tammaa, imettävää tammaa, siitosoria?
 - 3.6 Miten annatte heinät aasille? Käytättekö heinäverkkoa tai -häkkiä?
 - 3.7 Annatteko vitamiineja ja/tai ravintolisiä?
 - 3.8 Miksi juuri näitä vitamiineja ja/tai ravintolisiä?
 - 3.9 Onko aasienne rehustus sellainen kuin haluatte?
 - 3.10 Mitä muuttaisitte?
 - 3.11 Oletteko havainnut hengitysongelmia huonon heinän tai kuivikkeen vuoksi?
 - 3.12 Väkiheinä, AIV-rehu, säilörehu?
 - 3.13 Onko oljessa paljon sokeria?
 - 3.14 Heinä 6kk tekemisestä?
 - 3.15 Miksi aasille pitää syöttää ylivuotista kauraa?
 - 3.16 Vehnän lese?
 - 3.17 Melassileike, kauanko pitää turvottaa?
 - 3.18 Syökö ämpäristä vaikka silmät peittyvät?
 - 3.19 Millaiset ruokinta-astiat teillä on käytössä? Niiden hyvät ja huonot puolet?
 - 3.20 Tekeekö kaura riehakkaaksi?
 - 3.21 Mitä kivennäistä annatte ja kuinka paljon?
 - 3.22 Juomavesi, ovatko tarkkoja, pitääkö olla aivan puhdasta?

- 4 Herkut
 - 4.1 Annatteko herkkupaloja?
 - 4.2 Jos annatte, miksi? Jos ette anna, miksi ei?
 - 4.3 Missä tilanteissa annatte herkkupaloja?
 - 4.4 Mitä herkkuja annatte?

- 4.5 Onko herkuista hyötyä esim. koulutuksessa?
- 4.6 Onko herkkujen antamisesta tullut ongelmia? (esim. yrittää aina tunkea turvan taskuun herkkujen toivossa?)

5 Talli

- 5.1 Millainen talli teillä on?
- 5.2 Millaiset karsinat teillä on?
- 5.3 Miten tallissa on järjestetty lannanpoisto?
- 5.4 Miten tallissa on järjestetty rehujen jako?
- 5.5 Miten tallissa on järjestetty ilmanvaihto?
- 5.6 Miten tallissa on järjestetty veden jakelu?
- 5.7 Onko aasisi tarkka juomavedestä?
- 5.8 Millainen veden jako järjestelmä on aasille paras? Juomakuppi, uimuri?
- 5.9 Miten tallista pääsee laitumelle ja/tai tarhaan?
- 5.10 Mitä kuiviketta käytätte?
- 5.11 Mikä kuivike on mielestäsi paras? Olki, turve, puru?
- 5.12 Kestokuivike? Muunneltu kestokuivike? Onnistuuko?
- 5.13 Oletteko käyttäneet ohran olkia?
- 5.14 Miten onnistui?
- 5.15 Mikä tallissa on erityisen hyvää?
- 5.16 Haluaisitteko muuttaa jotain tallista?
- 5.17 Millainen olisi mielestänne ihanne talli aasille?
- 5.18 Lisälämpö tallissa? Lämpölamppu?
- 5.19 Onko tallissa/aitauksessa suolakivi? Mineraalisuolakivi?
- 5.20 Miten olet sijoittanut kiven tallissa?

6 Ulkoilu

- 6.1 Missä aasi ulkoilee?
- 6.2 Miten kauan kerrallaan talvella, kesällä?
- 6.3 Millaiset tarhat teillä on?
- 6.4 Millainen pohja tarhoissa on?
- 6.5 Millaiset aidat tarhoissa on?
- 6.6 Sähköaita? Meneekö läpi? Tarvitseeko fyysisen esteen?
- 6.7 Miten veden saanti on järjestetty tarhassa?
- 6.8 Onko tarhoissa suojaa sateelta ja tuulelta?
- 6.9 Jos on käyttäkö aasi suojaa?
- 6.10 Voiko suoja olla liian kaukana? Ei jaksakaan mennä suojaan vaan kärsii sateesta.
- 6.11 Miten hoidatte tarhoja?
- 6.12 Keräättekö lantaa pois?
- 6.13 Jos keräätte kuinka usein?
- 6.14 Oletteko huomanneet eroa loistilanteessa lannan keräämisen tai keräämättä jättämisen vuoksi?
- 6.15 Käytättekö aasilla loimia?
- 6.16 Missä tilanteissa aasilla on loimi?
- 6.17 Mikä tarhoissa on erityisen hyvää?
- 6.18 Haluaisitteko muuttaa jotain tarhoista?
- 6.19 Mitä haluaisitte muuttaa?

7 Laidun

- 7.1 Millainen laidun teillä on?
- 7.2 Oletko poistanut myrkyllisiä kasveja laitumelta?
- 7.3 Onko ollut ongelmia myrkyllisten kasvien syömisestä?
- 7.4 Mitä kasveja aasit erityisesti syö laitumella?
- 7.5 Miten veden saanti on järjestetty laitumella?
- 7.6 Onko aasi yötä päivää laitumella?
- 7.7 Onko laitumella suojaa sateelta ja tuulelta?
- 7.8 Millainen suoja on?
- 7.9 Käyttääkö aasi suojaa?
- 7.10 Voiko suoja olla liian kaukana? Ei jaksakaan mennä suojaan vaan kärsii sateesta.
- 7.11 Miten hoidat laidunta?
- 7.12 Keräättekö lantaa laitumelta?
- 7.13 Jos keräätte, kuinka usein keräätte?
- 7.14 Oletteko huomanneet eroa loistilanteessa lannan keräämisen tai keräämättä jättämisen vuoksi?
- 7.15 Annatteko lisäruokaa laitumelle? Jos annat maistuuko? Turpoaako vatsa vähemmän?
- 7.16 Mikä laitumessa on hyvää?
- 7.17 Mitä muuttaisit laitumesta?
- 7.18 Rajoitatko syömistä kesällä, esim lohkot?

8 Loistorjunta

- 8.1 Miten usein madotatte?
- 8.2 Mitä vaikuttavaa ainetta käytätte?/ Mitä valmistetta käytätte?
- 8.3 Onko madotuksessa ollut jotain ongelmia?
- 8.4 Vinkkejä madotukseen?

9 Hyönteistorjunta

- 9.1 Miten torjutte hyönteisiä, laitumella, tarhassa, tallissa?
- 9.2 Mitä ongelmia teillä on ollut hyönteisten torjunnassa?
- 9.3 Oletteko käyttäneet selkään kaadettavia hyönteistorjunta-aineita?
- 9.4 Kokemuksia niistä?
- 9.5 Mitkä toimintatavat olette huomanneet hyviksi?
- 9.6 Kärpäsverkko?
- 9.7 Polttiaiset? Miten hoidettu? Kesäihottuma?

10 Rokotukset

- 10.1 Mitä vastaan rokotatte?
- 10.2 Miksi juuri näitä tauteja vastaan?
- 10.3 Jos ette rokota, miksi ette rokota?

11 Haavat

- 11.1 Satuttaako aasi itseään helposti?
- 11.2 Miten hoidatte haavoja?
- 11.3 Mitkä ovat erityisiä vaaranpaikkoja?

12 Kavioiden vuolu

- 12.1 Miten usein kaviot vuollaan?
- 12.2 Vuoletteko itse vai käykö teillä kengittäjä?
- 12.3 Minkä ikäisenä kavioiden vuolu on aloitettu?
- 12.4 Onko ollut ongelmia kavioissa tai vuolussa?
- 12.5 Mistä ongelmat ovat johtuneet?
- 12.6 Vinkkejä kavioiden vuoluun?
- 12.7 Onko aasia kengitetty? Miten onnistui? Ongelmat?

13 Hampaiden hoito

- 13.1 Hoidetaanko/raspataanko aasin hampaita?
- 13.2 Kuinka usein hampaat raspataan tai tarkastetaan?
- 13.3 Onko ollut ongelmia?
- 13.4 Miten ongelmat on ratkaistu?
- 13.5 Vinkkejä hampaiden hoitoon?

14 Aasin laihduttaminen ja lihottaminen

- 14.1 Oletteko joutunut laihduttamaan tai lihottamaan aasia?
- 14.2 Miten toimitte?
- 14.3 Miten lihotus tai laihdutus onnistui?
- 14.4 Kauanko ihanne painon saavuttaminen kesti?
- 14.5 Paljonko aasi painoa piti muuttaa?
- 14.6 Vinkkejä laihdutukseen ja/tai lihotukseen?

15 Kantava tamma

- 15.1 Miten olette ruokkineet kantavaa tammaa?

16 Varsan kasvatus

- 16.1 Minkä ikäisenä vieroititte emästä?
- 16.2 Miten vieroititte?
- 16.3 Varsan käsittely emän kanssa?
- 16.4 Varsan käsittely ilman emää vieroitettuna?
- 16.5 Erityisiä ongelmia?
- 16.6 Miten ratkaisitte ongelmat?
- 16.7 Vinkkejä käsittelyyn?

17 Ajo

- 17.1 Oletteko ajaneet aasilla?

18 Ratsastus

- 18.1 Oletteko ratsastaneet aasilla?
- 18.2 Vastustiko aasi taakan kantamista tai satulaa?

19 Motivointi

- 19.1 Millä saat aasin motivoitua tekemään asioita?
- 19.2 Onko luonnostaan halukas lähtemään lenkeille mukaan?
- 19.3 Oletko huomannut aasin erityisesti nauttivan jostain toiminnasta tai erityisesti vastustavan jotain toimintaa?
- 19.4 Miten saat aasin pään käännettyä? Vai saatko?

19.5 Miten saat aasin rauhoittumaan, jos ihan villi? Auttaako jalannostaminen, onko hyvä tasapaino? Korvasta kiinni pitäminen?

20 Tuleeko teille mieleen mitään muuta mitä haluaisitte kertoa tai painottaa?

21 Eleet?

22 Äänet?

23 Oletko pessyt aasia? Miten reagoi?

24 Oletko käynyt aasin kanssa esim kaupassa? Miten meni?

25 Liikuttaako kaksi aasia samassa aitauksessa toisiaan?

26 Oletko juoksuttanut liinassa? Kokemukset? Liikkuiko?

HAASTATTELUKYSYMYKSET KENGITTÄJÄLLE

- 1 Aasin kavio vs. hevosen kavio
 - 1.1 Miten aasin kavio eroaa hevosen kaviosta?
 - 1.2 Miten tärkeää on ottaa huomioon nämä erot aasin kaviota hoidettaessa?
 - 1.3 Onko antura paksumpi kuin hevosella?
 - 1.4 Onko aaseilla vuohisen kulma sama kuin kavion kulma?
 - 1.5 Onko aaseilla luonnostaan pystyt vuohiset ja kaviot?
 - 1.6 Onko aasin kavio-vuohis-linjan arviointi vaikeampaa kuin hevosella?
 - 1.7 Kantaako aasilla antura painoa?
 - 1.8 Tulisiko anturan kantaa painoa?
 - 1.9 Aasin kavioseinämä ei kapene kantaa kohti, vaikuttaako tämä vuoluun.
 - 1.10
- 2 Kavion vuolu
 - 2.1 Miten usein aasin kaviot tulisi vuolla?
 - 2.2 Kasvaako aasilla antura enemmän kuin hevosella?
 - 2.3 Kasvaako aasilla antura yhtä paljon kuin kavioseinämä?
 - 2.4 Jos kasvaa, miten tämä vaikuttaa vuoluun?
 - 2.5 Miten vuolette säteen jätättekö korkeaksi vai vuoletteko matalaksi?
 - 2.6 Miksi vuolette säteen näin?
 - 2.7 Kasvatko aaseilla säteen urat nopeasti umpeen?
 - 2.8 Miten vuolette kulmatuet? Korkeat kulmatuet kovalle alustoille ja matalat pehmeille alustoille?
 - 2.9 Oletteko koskaan joutunut vuolemaan hyvin ylikasvanutta kaviota?
 - 2.10 Miten menettelitte?
 - 2.11 Jos ette ole vuollut hyvin ylikasvanutta kaviota, miten vuolisitte sellaisen?
 - 2.12 Oletteko joutunut vuolemaan hyvin vastahankaisen aasin kaviota?
 - 2.13 Miten menettelitte?
 - 2.14 Auttaako jalan tai kahden jalan nostaminen jos aasi potkii?
 - 2.15 Oletteko kokeillut korvasta kiinni pitämistä, jos aasi hangoittelee kovasti vastaan?
 - 2.16 Auttoiko korvasta kiinni pitäminen?
 - 2.17 Muita vinkkejä aasin hallintaan?
 - 2.18 Onko kavioöljyn käyttö tarpeellista?
 - 2.19
- 3 Ongelmat
 - 3.1 Mitkä ovat yleisimpiä ongelmia aasien kavioissa?
 - 3.2 Miten näitä ongelmia voisi ennaltaehkäistä?
 - 3.3 Miten hoidatte näitä ongelmia?
- 4
- 5 Yleistä
 - 5.1 Millaisia ohjeita antaisit omistajille kavioiden hoitoon?
 - 5.2 Muita vinkkejä?
 - 5.3 Mitä neuvoja antaisit kengittäjälle joka on menossa ensimmäistä kertaa vuolemaan aasin kaviota?

HAASTATTELUKYSYMYKSET ELÄINLÄÄKÄREILLE

- 1 Yleisimmät sairaudet
 - 1.1 Mitkä ovat aasien tavallisimmat terveysongelmat/sairaudet?
 - 1.2 Miten näitä sairauksia voi ennaltaehkäistä?
 - 1.3 Mikä on sairauksien vakavuusaste?
 - 1.4 Mitkä ovat sairauksien ensi oireet?
 - 1.5 Mistä omistaja voi alkaa epäillä jonkin olevan pielessä?
 - 1.6 Mitä voi tehdä eläinlääkärinä odotellessa?
 - 1.7 Paranemisennuste?
 - 1.8 Miten hoidetaan diagnoosin jälkeen?

- 2 Allergiat
 - 2.1 Mitkä ovat yleisimmät allergiat aaseilla?
 - 2.2 Miten allergioita hoidetaan?
 - 2.3 Miten allergioita voisi ennaltaehkäistä?

- 3 Ihottumat ja iho sairaudet
 - 3.1 Mistä voi tulla ihottumaa?
 - 3.2 Miten ihottumia hoidetaan?
 - 3.3 Milloin pitää kutsua eläinlääkäri paikalle?
 - 3.4 Miten ihottumia voisi ennaltaehkäistä?

- 4 Loistorjunta
 - 4.1 Kuinka monta kertaa vuodessa matolääkitys?
 - 4.2 Mitä valmistetta tai vaikuttavaa ainetta suosittelisitte?
 - 4.3 Miten torjutaan tehokkaimmin ulkoloisia?
 - 4.4 Mitä torjunta-ainetta suosittelisitte ulkoloisille?
 - 4.5 Mitkä ovat yleisimmät ulkoloiset Suomessa?
 - 4.6 Mitkä ovat yleisimmät sisäloiset Suomessa?
 - 4.7 Onko Suomessa havaittu matolääkkeiden käytön vähentäneen matojen aiheuttamia sairauksia?
 - 4.8 Ovatko aasien loiset samat kuin hevosten?
 - 4.9 Tappaako talvi vielä loisten toukat maasta?
 - 4.10 Mitkä toukat selviävät talvesta?
 - 4.11 Koska tulisi ottaa lantanäytteitä toukkien havaitsemiseksi?
 - 4.12 Kannattaako ottaa lantanäytteiden pitkin laidunkautta toukkatilanteen seuraamiseksi?
 - 4.13 Pitääkö nuoria aaseja madottaa useammin kuin aikuisia?

- 5 Rokotukset
 - 5.1 Mitä rokotuksia suosittelet?
 - 5.2 Miksi juuri nämä olisivat tärkeitä?
 - 5.3 Minkä ikäisenä nämä rokotukset tulisi antaa?
 - 5.4 Tarvitaanko tehosterokotuksia?
 - 5.5 Kuinka usein rokotuksia pitää tehostaa?
 - 5.6 Jäykkäkouristus
 - 5.7 Influenssa

6 Hampaat

- 6.1 Mitkä ovat yleisimpiä hampaisiin liittyviä ongelmia?
- 6.2 Miten näitä hoidetaan?
- 6.3 Miten ongelmia voi ennaltaehkäistä?
- 6.4 Mistä omistaja voi tunnistaa hammasongelman?

7 Yleisiä asioita

- 7.1 Mitä olisi hyvä löytyä kotilääkekaapista aasille?

8 Myrkylliset kasvit

- 8.1 Mitkä ovat myrkyllisiä kasveja?
- 8.2 Mitä niiden syömisestä voi seurata?
- 8.3 Mitä tehdä jos huomaa aasin syöneen tai syövän myrkyllistä kasvia?
- 8.4 Milloin pitää kutsua eläinlääkäri paikalle?